SALA DE LECTURA

ANUL XXXII
7
(1 397)
Sîmbătă
18 februarie
1989
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SATUL ROMÂNESC SUB SEMNUL PERMANENTEI ÎNNOIRI

Spațiu de referință al istoriei noastre dintotdeauna și, în egală măsură, al istoriei contemporane, satul românesc se definește astăzi ca o realitate în mișcare sub semnul înnoirilor ce caracterizează evul socialist. Drumul ascendent al agriculturii măsurabil în cifre revelatoare, în greutatea de aur a recoltelor mereu mai mari, implicarea tot mai hotărîtă a științei moderne cu toate atributele ei — cercetare, tehnică de vîrf, pregătirea unui eșalon de specialiști cu înaltă calificare — în lucrarea pămîntului, iată factorii esențiali ce au determinat declanșarea unui proces complex de dezvoltare materială și spirituală, la scara tuturor localităților rurale ale țării. Actul revoluționar din urmă cu patru decenii — începerea cooperativizării agriculturii — a marcat, de fapt, un început de etapă în istoria satului românesc. Caracterizînd-o, **secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu**, sublinia : **„Aceasta a marcat victoria deplină a revoluției agrare socialiste, a organizării agriculturii românești pe baze socialiste de stat și cooperatiste, deschizînd totodată calea trecerii într-o etapă nouă, superioară de soluționare a problemelor agrare, a asigurării unui progres rapid al producției agricole și ridicării nivelului de trai al țărănimii. Această măreață victorie a marcat crearea economiei socialiste unitare, triumful relațiilor noi, atît la orașe cît și la sate, izbînda definitivă a socialismului în România, în toate sectoarele de activitate".**

Cu fiecare an care a trecut de la actul din urmă cu patru decenii, schimbările, înnoirile, amprenta dezvoltării multilaterale au conturat tot mai pregnant imaginea contemporană a satului românesc. O imagine sublimată în cuvinte care exprimă un adevăr cu forța argumentelor de necontestat : de la satele măcinate de înapoiere și de lipsuri, la noile așezări agro-industriale ; de la o agricultură făcută cu mijloace rudimentare și pîndită în permanență de precaritatea recoltelor, la agricultura intensivă, modernă, concretizată de altfel în obținerea unor recolte-record ce au condus la acordarea titlului de „Erou al noii revoluții agrare", unui număr tot mai mare de cooperative agricole de producție din diferite zone ale țării.

Între acești poli ai devenirii ce conferă procesului dinamic, înnoitor, sensul unei adevărate revoluții în ceea ce privește producția, productivitatea muncii, nivelul tehnic, eficiența economică, activitatea socială generală din satele noastre, înregistrăm în egală măsură și o revoluție în conștiință, în făurirea unei calități umane în consens cu transformările din sfera materială.

Aflate dintotdeauna pe lista prioritară a temelor abordate de literatură, realitățile satului românesc au constituit și în ultimele decenii sursă de inspirație în crearea unor opere care-și propun să radiografieze cu mijloacele artei cuvîntului transformările esențiale petrecute în mediul rural. Scriitori din diferite generații au adăugat acestei teme, repere de neconfundat care fac astăzi parte din fondul principal al literaturii noastre. Fără nici o îndoială însă, acest spațiu de inspirație este departe de a fi epuizat.

Cărțile care se scriu în prezent, cărțile care se vor scrie, vor așeza, din unghiuri mereu mai noi, oglinzile de suflet ale unei lumi în profundă transformare, în continuă aspirație spre frumusețe. Lumea satului românesc.

Luceafărul

Traian Brădean : „Flori"

EXPUNEREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU — PROGRAM AL MUNCII ȘI CONȘTIINȚEI COMUNISTE

Cartea și gustul comun

Adesea auzim spunîndu-se despre cîte-o carte de succes, mai ales de mare succes la cititori : carte de consum, pentru gustul comun. Adică, fără calități artistice deosebite, avînd însă niște cîrlige, niște găselnițe care îl pot atrage, interesa și emționa pe cititorul mai puțin avizat, mai puțin exigent. Se-ntîmplă să fie trecute printre cărțile de consum, măcar pentru o vreme, pînă la o cercetare mai responsabilă, și opere de certă valoare, ce declanșează îndată ce ies de sub tipar, entuziasmul public. N-o fi ceva necurat și-aici ?! Un roman celebru — precum „Pe aripile vîntului", difuzat în zeci de milioane de exemplare, tradus în nu mai știu cîte limbi, s-a menținut mai mult prin gustul comun, iar nu prin aprecierile critice, cam zgîrcite. Este sau nu o carte deosebită, o capodoperă ? La o asemenea faimă, întrebarea, răspunsul — nu mai au prea mare importanță. Se caută un autor, sau mai mulți, care să o continuie pe Margaret Mitchell.

De curînd, a apărut și la noi „Shogun" de James Clavell. Una dintre revistele noastre recomandă cartea reproducînd aprecieri superlative din presa străină : „O realizare extraordinară, o vastă și dramatică reconstituire a Japoniei de la începutul secolului XVII" scrie „Publisher Weekly" ; „Nu-mi amintesc să fi citit un roman care să mă fi absorbit ca acesta" scrie „New York Times Review" ; iar „Cosmopolitan" adaugă : „O operă colosală în toate privințele, pe care cititorul nu și-ar dori-o mai scurtă nici cu o propoziție" — (cartea avînd peste o mie de pagini). „Shogun" a dispărut din librăriile noastre în timp record. S-au scris și cîteva articole, în general favorabile, în orice caz — mai reținute la noi decît prin alte părți. Am auzit și păreri contrarii, nu una, două, multe, și destul de apăsate : consum ! Încă nu am parcurs această carte. Și nu mă refer aici la valoarea, ci la succesul, la popularitatea ei. Și mă întreb : Ar fi fost rău pentru noi, pentru literatura noastră, dacă ar fi scris-o un român ? O, de-ar fi scris-o ! Proza noastră ar fi azi mai cunoscută în lume. Printr-o carte de consum ? (să admitem că așa ar sta lucrurile). Da, fie și printr-o asemenea carte, căci ea ar mijloci publicarea peste hotare a altor cărți, a celor de valoare, ar trezi interes pentru literatura română.

Cred că gustul comun este, de fapt, gustul majorității cititorilor ; el poate influența în bine sau în rău difuzarea cărților, chiar și

Nicolae Țic

Continuare în pag. a 11-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

„Coloana"

Nu l-am cunoscut pe Ștefan Georgescu-Gorjan, autor al unei proaspete apariții editoriale („Amintiri despre Brâncuși", Scrisul Românesc, Craiova), deși am avut cu Domnia-sa o (pentru mine) memorabilă convorbire telefonică. Citindu-i numele într-un text jurnalier dedicat Coloanei de la Tîrgu-Jiu inginerul Gorjan a ținut să-mi mulțumească și gestul său m-a surprins. Noi am cam uitat de ritualul lui **mulțumesc** (noi, bătrînii ceva mai tineri) și în acel mic schimb de replici n-am apucat să schimbăm decît cîteva fraze de circumstanță. Ne-am promis, firesc, să ne vedem.

N-a fost să fie.

Între timp... După puțină vreme...

Dar în ciuda dispariției neașteptatului meu interlocutor „convorbirea" noastră continuă. Fiica sa, Sorana, mi-a trimis unul din primele exemplare ale cărții devenită, prin destin, postumă și am bucuria s-o pot comenta și totodată tristețea de a mă vedea lipsit de auzul acelei voci, blînd interpelatoare, ce m-ar fi căutat prin eter...

Cartea reprezintă o curajoasă inițiativă editorială (în ciuda condițiilor grafice sub orice nivel) și va fi oricînd o raritate, o mărturie vie și convingătoare despre „biografia" ansamblului arhitectonic de la Tîrgiu Jiu. Fiindcă, după ce ani și ani „n-am văzut" Coloana, ori Masa ori Poarta, cînd un climat spiritual propice ne-a îngăduit să-l „anexăm" pe Brâncuși valorilor capitale ale culturii noastre (de n-a fost cumva altminteri !), am uitat să ne întrebăm cum s-a născut acel cuib al minunilor plasat de geniul ce le-a închipuit (și realizat) într-un biet coltișor al orașului-sat, știut a fi „tîrgul finului" de memoria tîrgoveților. Mireasma ierburilor retezate, aduse în care umflate fastuos spre a fi vîndute (ca lighioanele), stă cumva la temelia coloanei scotocind jarul stelelor. Sub tevaria gracilă a firelor de iarbă, lutul. Sub el, vîrfuri de săgeți, arce, lespezi roase, cioburi de amforă cu vinul curs. Sub ele sîngele, sudoarea, lacrima.

Dar cum s-a înălțat coloana ?

Va fi țîșnit ea, singură, ca un gheizer cu stropi ovoidali, feruginoși ?

Cine a găurit-o și cum ?

Ne-au lipsit mijloacele tehnice și-atunci au durat-o scule tradiționale (ciocanul, foalele, gresia), vor fi fost transportate mădularele ei, din atelier pînă la locul de suire în spațiu cu carul cu boi (cum s-a spus și s-a scris ; insinuare hucolică), a dăltuit-o chiar meșterul, „mărgică" după „mărgică" ? .

Puținele informații rămase de la Brâncuși, rîvna reportericeească demnă de toată lauda a lui Paul Anghel și relatările colorat-băsmoase

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 11-a

SCRISORI COLEGIALE

Corabie de piatră

Citind cărțile unor prieteni ai parcă sentimentul că trebuie să faci un rabat de îngăduință, că pleci într-o cursă cu bonificație. Că ai datoria să descoperi în carte pe omul ce ți-e aproape, așa cum îl știi. Dar cînd ea, cartea, începe să te stăpînească, prin viața ei secretă, acest sentiment dispare cu totul. Autorul îți devine, într-un fel, străin, nimic nu ți se mai impune din afară. N-am făcut niciodată o transfuzie, dar cred că aceasta e senzația primirii altui sînge care lucrează în tine, începe să-ți aparțină, să-ți fie indispensabil. Trăiești, adică, în lumea unei cărți bune. O carte bună este „Corabia de piatră" a prietenului Alexei Rudeanu, scriitor solitar, neinclus în marile circuite ale criticii, prezență discretă, romantic păgubos care vinde de mulți ani, cu trudă multă, blana ursilor din pădurile bucovinene. E din stirpea rară a celor care știu să scrie povești amare și adevărate, care au puterea să meargă „pe firul apei" fără a se izmeni (scuzați, ăsta e cuvîntul cel mai potrivit !), fără a se da altceva decît sînt.

Cinci personaje — Carolina, Signora, Piticot, Vili și Boss — adunate într-un joc la pierdere, fără nici un fel de fard. Un zburător care părăsește cerul — corabie de vînt — pentru că l-a trădat și se mută în singurătate neavînd de unde să știe că o nouă încercare de a zbura îl va aduce în același punct.

El fiind — ciudat, frumos și adevărat — corabie de piatră sortită dintru început scufundării, legată prin fire prea subțiri de lumea viselor care se mai și împlinesc, a gnomilor fermecați, amintirile și averile din sufletul fiecăruia —, o lume pe care nu ai dreptul s-o tulburi nici măcar prin speranță.

Lîngă alte cărți de proză care par „firoscoase" (scuzați din nou, ăsta e cuvîntul cel mai potrivit !) făcînd modă în cercurile unor cititori ahtiați de panseistica snoabă, cartea lui Alexei Rudeanu sugerează imaginea unei portocale uitate în zăpadă. Că pare scrisă „dintr-o răsuflare" avînd, însă, în același timp, capacitatea de a interfera poveștile, făcîndu-le să curgă una în alta fără să-ți dea nici o clipă senzația de regie, acestea sînt calități pe care fără îndoială, critica literară le va semnala.

Nepătrunzînd, deci, în teritoriile analizei critice, vom spune doar, încă o dată, că am avut bucuria unei cărți care se citește într-o noapte. La fel ca acelea ale lui Saint-Exupery, autor ce revine obsedant în visurile lui Boss, la fel ca o povestire de Vorobiov : „A venit uriașul", tradusă în urmă cu mai mulți ani în colecția „Globus". Semănînd cu ele prin desenul fin, prin autoironia difuză ca o platoșă de cuvinte care ascunde o rană. „Corabia de piatră" — o carte de citit într-o noapte cînd ai sentimentul acut că a doua zi va veni iarna...

Nicolae Dan Fruntelată

Planetă de februarie

Născut la sfîrșitul zodiei în care ursitoarele se luptă cu crivățul rupînd din ele fuioare de zăpadă înghețată, Eugen Barbu își poartă în suflet neliniștea iernilor năpraznice cu ger aspru și cer învolburat.

Calm în aparență, parcă mîngîiat de o liniște culeasă de pe cerul verilor împietrite, marele scriitor este veșnic frămîntat de noiane de întrebări, de întîmplări și de dorința de a-și stoarce inima și mintea pentru a plămădi cărți nemuritoare. Viața lui a fost și este un neastîmpăr continuu. Chiar și atunci cînd stă tolănit în fotoliul din fața televizorului, ori cînd urmărește un meci de fotbal din tribună, florii căutării febrile îi impung creierul. Îl vezi că-și prinde pipa din lemn de cireș și o mînglie ca pe un copil cuminte. Atunci trebuie să-l lași în pace cîteva clipe, să nu-i vorbești, să nu te miști, pentru că în lăuntrul lui se înalță primăveri ori se nasc cutremure. Spiritul său este într-o veșnică alergare ; zăgazurile ostoielii sînt rupte iremediabil.

Sînt convins să nimeni n-ar fi putut scrie o carte despre zbuciumul și fericirea oamenilor din groapa lui Ouatu, nimeni n-ar fi putut împleti cuvintele și întîmplările mai iscusit decît el în „Principele" și nimeni

Dan Claudiu Tănăsescu

Continuare în pag. a 2-a

Nume românești

O întrebare uzuală, simplă, pe care o folosim de nenumărate ori în viață...

O întrebare care devine tulburătoare dacă meditîm puțin asupra ei... **Cum te cheamă ?**

Mai întîi, vom observa că toate cuvintele care o compun sînt de origine latină (**a chema** din **clamo, clamare**), ceea ce îi atestă vechimea incontestabilă.

Structura ei gramaticală ne dezvăluie un fapt peste care — din cauza desei întrebuințări și a transformării întrebării într-o expresie fixă — trecem adesea, dar care este fundamental ca valoare socială : nu „tu" îți atribui un nume, ci „ei te cheamă (pe tine)" într-un anume fel. Cu alte cuvinte, numele propriu nu are o valoare „de întrebuințare", ca să zicem așa, dacă nu este recunoscut de comunitatea socială. De aici și deosebirea dintre „il cheamă" și „își zice" care se face în limbajul popular.

Cum te cheamă (ei), în locurile unde trăiești și muncești ? Cum te identifică și te recunosc ? Cum îți conferă un statut social ?

De-a lungul vremurilor răspunsul a fost diferit. Putem presupune că, de mult, în trecut, erai pur și simplu Ion. Apoi, n-a mai fost de-ajuns atît... Și ai devenit „Ion al lui Ion"... Dar nici așa nu se putea face o identificare precisă... Și atunci ți s-a dat o poreclă, un supranume, pornind fie de la preocupare, fie de la o caracteristică fizică ori de comportament... Sau, poate, s-a găsit un alt motiv...

Ion Creangă ne povestește el însuși că era de fapt „Nic-a lui Ștefan a Petrei" și devine Ion Ștefănescu la Fălticeni, pentru ca, de pe la 1855, să înceapă să semneze Ion Creangă, cum se și atestă la 1864. De ce „Creangă" după bunic și nu altfel e greu de spus.

Zeci de factori, dintre care cea mai mare parte subiectivi, contribuie la atribuirea numelor de familie, iar acest fapt îngreunează teribil cercetarea antroponimistului din punct de vedere extralingvistic. Lor li se adaugă factori

Continuare în pag. a 10-a

Orizonturi literare

I

Pentru cine urmărește cu atenție universul lumii țărănești al lui Pavel Dan, apropierea de viziune, de substanță epică și chiar de perspectivă ontică, profundă, cu aceea din scrisul urmașului său mai tînăr, Marin Preda, se impune aproape de la sine. Consonanțele epice, vizibile cam peste tot în opera celor doi mari prozatori au, dincolo de întîmplătoare și posibile determinări cauzale (apropierea ca vîrstă, ca univers tematic, „identitatea" fragmentului de istorie asupra căruia se apleacă), resorturi mult mai adînci. E vorba în primul rînd de o maturizare a viziunii asupra scrisului țărănesc, a concepției cu privire la țăran și la lumea țărănească, fiecare din ei reprezentînd fără doar și poate un veritabil punct terminus (și nu numai o verigă) dintr-un lanț cauzal al unei întregi direcții a literaturii naționale, cea de extracție rurală, ducînd și valorificînd la înalte cote artistice moștenirea lui Slavici—Rebreanu—Sadoveanu. Pe de altă parte, amîndoi sînt scriitori ai Cîmpiei și ai unui univers de viață rostuit și consolidat de multă vreme, ajuns în preajma unei veritabile stări de criză, pe care încearcă s-o transcrie și s-o înțeleagă în adevărata sa esență ascunsă. Dacă „Pîine la Marin Preda proza românească studiase pe țăran mai ales sub unghiul existenței lui automatice, al perfectei adaptări la mediu" (Mihai Ungheanu, **Marin Preda, vocație și aspirație**, p. 136), prin opera celor doi prozatori „țăranul este scos din stiutul traseu stereotip și constrîns să mediteze la adevărata sa condiție" (**ibid.**). Reprezentînd ultima treaptă a ruralismului românesc și cea mai înfloritoare, pe cei doi scriitori nu-i interesează atît procesul săltării din sărăcie și al trecerii dintr-o categorie socială în alta (temă obsesivă de la Filimon și D. Zamfirescu pînă la Slavici și Rebreanu), cît mai degrabă modul în care se poate păstra această proprietate în fața asalturilor înversunate ale timpului istoric, altfel spus, raportul dintre mica proprietate și impre-

Mircea Popa

Continuare în pag. a 3-a

● În acest număr : ● „Marin Preda, așa cum l-am cunoscut" — o convorbire cu Mircea Micu ● „Casa de la miezul nopții" — piesă în două părți de Fănuș Neagu ● Grigore Hagiu — inedit ● Proză de ● Liana Buligan și ● Septimiu Stoica ● Poeme de ● George Țărnea ● Eugen Evu ● Valeriu Bârgău ● George Timcu ● Florica Marin ● Mapamond ● Ovidiu : „Tristele" — în românește de Al. Andrițoiu

Lume adîncă, lume stai!

PROFIL

Discret pînă la orgoliu, purtîndu-și metafora ca pe o lacrimă scursă dintr-un ochi închis, Nicolae Ioana descoperă în poezie căi de autodefinire, dar și mijloace prin care ipostaziază realul. Actul de înțelegere al propriului eu se desfășoară pe măsură ce însuși eul său poetic se constituie. Poet prin excelență reflexiv, ca mai toți poeții generației '70, Nicolae Ioana străbate straturile memoriei culturale cu scopul de a surprinde singularitatea acestui eu. Titlul antologiei sale *Tabloul singuraticului* (1979) este sugestiv atît în sens de portret cît și în sens de autoportret. El satisface o vastă tradiție a picturii portretistice. Portretul ține de *natură* și de istorie. (Spengler). El este o *biografie*. În poeme ca *soldatul, portretul fratelui, danciu, plînge la mine un om în cameră* și altele, Nicolae Ioana nu ezită să portretizeze, atingînd note biografice. Dar *Tabloul singuraticului* este un vast autoportret, comparabil cu tabloul lui Mendeleev, unde elementele chimice sînt înlocuite de poet cu stările descoperite prin trăirea singurătății sau deduse prin știința poeziei în măsura în care aceasta devine conveționalitate artistică. Plasîndu-se în sfera posibilului (concept prin care Aristotel diferenția poezia de istorie) poetul caracterizează singurătatea insului nu numai din perspectiva existențială, ci și valorică (estetică). Singurătatea ca stare dominantă este dublată de imaginea antropomorfică a singuraticului care este însuși eul poetului. De la hoinarul singuratic descris de Rousseau, la străinul camusian, tabloul acestui tip uman cunoaște în continuare elemente noi. A-ți face autoportretul înseamnă a mărturisi, a-ți descoperi taina personală. Dar nu într-un tablou academic, cu ramă izolatoare și uleiuri păstoase. Cei trei pictori care vin să-i facă chipul poetului n-au decît două coli de hîrtie. Al treilea trasează „pe partea opusă conturul". Pauperitatea materialelor necesare picturii, inapetența poetului în a poza, simplele crochiuri rezultate, duc la un narcisism voit ratat. Faptul că există trei reprezentări ale chipului dintre care două pe fețele aceleiași coli, poate fi luat drept farsă (ca în tablourile manieriste) dar o farsă care la Nicolae Ioana are efect tragic : „Cite farse ți s-au făcut, băiatule. / Stai lîngă noi și adormi, băiatule. / Îți vom face ultima farsă, băiatule." (*sala de așteptare*). Autoironia amară, izbăvită parcă în așteptarea unui gest de tandrețe, se transformă într-un plîns ironic în care își face simțită prezența un abia sesizat suris : „Cu pălăria făcea semne la voi / dar voi nu o băgați în seamă. / Sperietoarea cu pălăria galbenă făcea semn / cu pantalonii mei îmbrăcată — / vă plîng de milă / vouă, oameni buni !" (*sperietoarea*). Disponibilitatea de metamorfozare a eului poetic este maximă, mărturisirea directă : „Pe mine a venit pustiul și m-a luat. / M-a învelit și de atunci umblu / ca un împărat în raze. / Nu mă plînge nimeni. Nici dealul / nici chitara cu morți." (*chitara cu morți*). Scindarea eului naște gesturi contradictorii, inconformismul poetului luînd finalități pozitive : „El îmi spune n-o lua / și eu o iau. El îmi spune / n-o mirosi și eu o miros ! / El îmi spune că am să cad / și eu nu cad !" (*pasărea și umbra*). Finalul poemului este rimbaldian : „Rămîi cu el și-mi arată / pe altul". Eul poetului suferă de o culpabilitate fără obiect în poemul *lasă, tot...* iar în *vorbește domnul K.* devine victimă din cauze inexplicabile. El poate fi comparat cu fragilitatea acelui copil „înțelept prin surîsurile lui, vorbind o limbă încurcată, / o limbă jumătate a lucrurilor, jumătate a oamenilor !" din poemul emblematic pentru Nicolae Ioana, intitulat *unul își ascunde fața*. Este un poem vizionar în care poetul se întîlnește cu tărîmul himerelor, întîlnire transformată în rugă a unor voci infinite pentru ca sărutul morții să nu vină sub chipul „lucrului rece și singur". Glacialitatea remarcată de critică vizează o anumită „austeritate a expresiei" (Dana Dumitriu), iar nu „o scufundare în adîncul unei mări înghețate" (Costin Tuchilă). Eul profund al poetului „străfulgeră de bunătate", coloratura sa morală opunîndu-se celui rău care „îl caută cu un chibrit pe întuneric" (*în așternut se întoarce omul bun*). Poetul se autodefinește în raport cu himerele sale : „tot aprig, tot inalt, tot ghemuit, tot floare." (*unul își ascunde fața*). Sînt atribute aflate în anumite relații contradictorii. Și totuși, în raport cu miza pusă de poet pe universul himeric, ele rămîn exterioare. Despre exterioarele imaginare ca „priveliști-sinteză" a scris cu îndreptățită finețe Costin Tuchilă (*Cetățile poeziei*, Ed. Cartea Românească, 1983). Negînd însă, în quasitotalitate, conștiința reflexivă a poetului Nicolae Ioana, este semnul absolutizării unui singur punct de vedere. Este adevărat că mecanismul psihologic al relației introvertit-extrovertit explică direcția de manifestare a eului spre exterior, o expansiune însă nu numai imaginară, ci și simbolică. Nicolae Ioana nu interiorizează obiecte, deși sentimentul reificării este trăit din plin în poemul *ordinea prestabilită*. El interiorizează simbolurile acestor obiecte într-o *imago* obsesională. Referindu-se la pictura lui Van Gogh, Blaga nota : „Nu sufletul se orientează după natură, ci natura după suflet" (*Zări și etape*, p. 39). Personalizarea eului poetic al lui Nicolae Ioana nu se produce în punctul de pornire strict psihologic, ea rezul-

Marin Casapu

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

O TRAIECTORIE LITERARĂ

Istoria literaturii române postbelice are in Eugen Barbu un protagonist de prim ordin. Era în primii ani după război, vreme în care răsuflarea marii literaturi înterbelice nu se stinsese încă, atunci cînd Eugen Barbu debutează de fapt literar la ziarul **Fapta** condus de Mircea Damian, în al cărui cenaclu își citise primele proze. **Fapta** lui Mircea Damian însemna o lecție de atitudine și de gazetărie veritabilă. În **Fapta** primului său maestru apropiat, Eugen Barbu semnează o rubrică cu titlu vindicativ, **Faptă și răsplată**, scrisă în cel mai caracteristic stil arghezian. Lectura ei ne indică în Arghezi, gazetarul și prozatorul, pe unul din modelatorii adînci ai scrisului lui Eugen Barbu. Trece, în aceeași vreme, prin amfiteatrele facultății de filologie, ale cărei cursuri le părăsește atunci cînd G. Călinescu este îndepărtat (1949) de la catedră. Gestul de protest nu este o simplă paradă. Spiritul lui G. Călinescu va încerca să-l încorporeze mai tîrziu Eugen Barbu în propria operă.

Pentru început, Eugen Barbu face muncă anonimă, corector, de pildă, și scrie literatură. Va debuta în stilul conformist al epocii, în 1955, cu **Munca de jos** și cu **Gloaba**. Îi urmează în anul următor trei cărți de proză prin a căror tematică și univers, lumea fotbaliștilor recrutați de pe maidane, se exprimă direcția inconformistă ulterioară a literaturii sale. Era vremea în care marii poeți și prozatori ai literaturii române tăceau, în timp ce sonore se auzeau vocile suplinitorilor de ocazie și carieră. În 1953, romanul **Bietul Ioanide** de G. Călinescu fusese primit cu necruțătoare rafale critice, din care reieșea cu autorul trebuie să se reconditioneze ideologic, fiind aproape un „fost". În acest climat apare **Groapa**, romanul care-l afirmă pe Eugen Barbu drept un prozator de stil și de atmosferă în literatura română. Lumea liberă și iconoclastă a cărții, care refuza tiparele societății bune, a fost trecută de critica literară vigilentă în categoria „lumpen", iar autorul **Groapei** tratat aidoma, cam în felul în care cu cincizeci de ani mai înainte, H. Sanielevici îl primise pe debutantul Mihail Sadoveanu, atît autorul, cît și personajele lui, fiind trecuți la capitolul instinctualității, al lipsei de intelectualitate. Valoarea romanului **Groapa**, carte astăzi clasică pentru proza românească, a învins însă eticheta oricît de corozivă.

Ca într-o ripostă, Eugen Barbu a ținut să-și demonstreze marile virtuți scriitoricești în reportaj **(Pe-un picior de plai)**, în nuvelă **(Oaie și ai săi)**, din nou în roman **(Soseaua nordului)**, în teatru **(Să nu-ți faci prăvălie cu scară)**, toate între 1957—1958, cu voința vizibilă de a semnala că autenticele tradiții ale literaturii române interbelice n-au fost părăsite. Eugen Barbu a reprezentat în anii de trecere către '60 o adevărată și tonică explozie literară, plină de cele mai mari promisiuni. Numirea lui în fruntea **Luceafărului**, revistă căreia Mihu Dragomir îi crease o excepțională audiență la cititorii dornici de literatură română originală, n-a mai mirat pe nimeni.

Urmează o etapă efervescentă și protejată în care Eugen Barbu face de toate: gazetărie, cenaclu, roman, teatru, poezie, film, ilustrînd în chip voluntar un model literar care se revendica din marii predecesori ai literaturii și culturii noastre. De acum datează **Prinzul de duminică** (1962), nuvele de o factură modernă singulară în epocă, **Facerea lumii** (1964), roman de mare poezie al toamnelor bucureștene, **Jurnal** (1966), carte inteligentă și subtilă rămasă fără nici un ecou, **Labirintul și Sfîntul** (1967), piese de teatru, **Măștile lui Goethe** (1967), carte tipărită mai întîi în **Luceafărul**, stîrnind un adevărat scandal, al doilea volum al **Șoselei nordului** (1967), scris într-un registru inferior primului volum, **Osînda soarelui** (1968), care mărturisește un poet refulat, ca și cîteva filme. Nu simpla producție, amețitoare, ceea ce scriitorul urmărea — ! este de reținut, ci semnificația și ecoul ei multiplu. **Prinzul de duminică** reprezintă prin refuzul prozei monumentale (a se vedea și o lucrare programatică despre „romanul monumental" produsă simultan de critica și estetica vremii) și adoptarea prozei scurte, psihologice, de sugestivă atmosferă, prima deschidere modernă către proza veacului. În 1968, Eugen **Barbu** demisionează de la **Luceafărul**, lăsînd în urma lui o revistă și o acțiune literară memorabile. Caracteristica lui Eugen Barbu a fost aceea a unui făcător de breșe, a unui deschizător de drum.

Paralel revistei a funcționat în aceeași perioadă cenaclul revistei **Luceafărul**, numit Nicolae Labiș. Pe aici au trecut cele mai sonore nume de astăzi ale poeziei, prozei, dramaturgiei și criticii literare contemporane (Nichita Stănescu, Nicolae Velea, Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Ion Gheorghe, Dan Zamfirescu etc.), remodelate de combustia unei lucrări și aspirații comune, pe o linie de nonconformism literar și de îndrăzneală cărora Eugen Barbu le-a rămas credincios. Acest creuzet de talente, sentimente, voințe, năzuințe, l-a avut în centrul său pe Eugen Barbu, care în stilul unei democrații de cartier muncitoresc, din care provenea, a ținut să fraternizeze cu toți cei care, în acest laborator, indiferent de vîrstă și firmă, produceau o cît de mică explozie literară. Spiritul acestei manifestări scriitoricești, de un militantism estetic în egală măsură populist și distant, poate fi regăsit și explicat prin paginile unei cărți inedită, adesea crudă pînă la inadmisibil, curge în paginile romanului. Această masă lingvistică, dirijată de autor, constituie sub bagheta lui împrejurările, personajele, climatele, stările de tensiune, de așteptare, de spaimă, de melancolie sau de plictis. Ceea ce se întîmplă pare a nu avea nici o importanță, deși și acest plan al cărții își are semnificația și trimiterile lui.

Princepele, Săptămîna nebunilor, Vînzare de frate și alte povestiri, care gem de pastă, de culoare, sînt părți ale **Cronicii secolului XIX**. Eugen Barbu a ambiționat și o cronică românească a secolului XX (îndemnurile sînt balzaciene și prin filiere indirecte românești — G. Călinescu, Cezar Petrescu) din care fac parte **Groapa, Soseaua Nordului, Facerea lumii, Incognito** și din care mai sînt anunțate **O lume de cîștigat, Janus, Frica**. Dintre acestea **O lume de cîștigat**, apărut în cea mai mare parte în **Luceafărul și Suplimentul literar al Scînteii tineretului**, este o scriere interesată de comunicare, fără luxurianță lexicală, sacrificată în favoarea unui stil rapid, nervos, aproape fără culoare. Producția prozatorului este impunătoare, iar valoarea cîtorva dintre romanele și nuvelele lui îi asigură un loc între cei mai mari prozatori ai literaturii române. Faptul este cu atît mai demn de atenție cu cît cariera scriitorului, la cei 65 de ani ai săi, nu este încă încheiată.

Alături de gloria prozatorului Eugen Barbu a ținut la aceea a gazetarului, el însuși susținînd săptămînal de peste douăzeci de ani mai multe rubrici în diverse publicații. Scriitorul a fost și este un factor important de opinie publică. Ne interesează cele literare cum ar fi cea dedicată lui Caragiale. **Judecata de apoi a poeților, Spirale, Gloria victis**, etc. Ele au rămas, cele mai multe, în paginile revistelor în care au apărut, toate urmînd să alcătuiască, (modelul fiind desigur cel călinescian) **O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent**, din care a apărut un singur volum cu acest titlu, subintitulat **poezia română contemporană**, în 1975. Cartea care a apărut este incitătoare prin suplețea dar și brutalitatea unor formulări, prin arta citatului, prin gustul sigur, prin vizibila pricepere a materiei lirice și poetice. Timpul a lucrat în favoarea acestei cărți de referință. Proiectul întregii istorii polemice și antologice este gigantic și dacă a părut atunci cînd a fost prezentat un moft, paginile **Săptămînii** ne stau dovadă că el a fost în bună măsură realizat. Primul capitol se numește **Aventura limbii române**, scris și tipărit sub acest titlu în **Săptămîna**. **Filonul popular** și **Cronici și cronicari** a fost și el desfășurat în bună măsură acolo. **Balcanismul literar (de la Anton Pann la Ion Barbu)** înseamnă alt capitol, tratat pe larg în serialele săptămînale ale lui Eugen Barbu sub titlul **Gloria victis**. Urmează **Cariatidele** (Cantemir, Heliade, Kogălniceanu, Bălcescu, Hașdeu, Odobescu, Iorga) despre care presa nu dă știre. Apoi **Eminescu**, la fel, și tot la fel **Creangă, exoticul**. Din **„Ultimul ocupant fanariot" — Caragiale** fac însă parte indiscutabil capitolele închinate lui Caragiale în ultimii ani în **Săptămîna**. Mai urmează încă șapte mari capitole, în care lui G. Călinescu i se acordă unul (și acesta scris în bună măsură în polemica deschisă cu detractorii lui). Insistăm asupra acestui proiect pentru că lucrarea lui se desfășoară sub ochii noștri și pentru că valoarea ei este ignorată. Dincolo de toate acestea, **Istoria polemică și antologică** are rostul de a întemeia rostul tipului de literatură pe care-l scrie Eugen Barbu, care-și caută astfel strămoșii literari și linia proprie. Este de fapt o ispravă de arheologie și arhondologie desfășurată la suprafața unei întregi literaturi. **Aventura limbii române** și **Balcanismul literar** (cunoscut în presă ca **Gloria victis**) sînt din acest punct de vedere cele mai expresive. Ele luminează dintr-un unghi inedit și contestatul eseu **Măștile lui Goethe**, prin care Eugen Barbu afirmă indirect existența unei alte literaturi și unei alte tipologii de scriitori, cu aceleași drept de existență decît cel goetheean. **Măștile lui Goethe** stă în directă legătură cu grandioasa **Istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent**, văditul coerența scrierii a dezvoltării scriitorului. Fără această dezbinare, care este și o înviere a literaturii române pe **[illegible]** artistă", ca și fără cei doi zei tutelari, Arghezi și Călinescu, amîndoi și grădiniști), opera și opera lui Eugen Barbu nu pot fi înțelese. Eugen Barbu marchează prin activitatea lui peste trei de ani de literatură [illegible] evenimente literare sau participînd la ele, înscriindu-se cu îndîrjirea [illegible] un proiect grandios, din care, chiar de nu va fi realizat integral, vor rămîne cîteva din cele mai frumos scrise cărți ale literaturii române. Cei mai contestați sînt incontestabilii.

Într-o istorie literară viitoare a perioadei, Eugen Barbu va avea, vrînd nevrînd, un capitol central și esențial la care personalitatea sa complexă mobilizată de mize și proiecte mari are tot dreptul. Nu ne-ar mira ca acest capitol să apară în chiar **O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini pînă în prezent**, ceea ce în cele din urmă ar fi foarte firesc.

M. Ungheanu

Planetă de februarie

Urmare din pag. 1

n-ar fi putut inventa o carte ca „Săptămîna nebunilor".

Venit din spațiile ce înconjoară Cutanda, Eugen Barbu cade peste fițuicoși și peste cei ce se cred un fel de aristocrați literari, înfigînd adînc în literatura românească grăuncioarele de aur al frumuseții, al adevărului și veșniciei. Forța scrisului său i-a înspăimîntat pe unii, pe alții chiar i-a supărat, dar încîntă milioane de cititori de pretutindeni. Împotriva multor tîrîtori, unele știite din senin, Eugen Barbu își plimbă destinul bătut în diamante.

Omul acesta care a citit vagoane de cărți și care scrie treizeci de pagini pe zi, care lucrează neîntrerupt zece ore, stînd nemișcat și storcînd din baierele sufletului cele mai neașteptate întîmplări, are vreme și de pereți la gura sobei și de întîlniri cu prietenii și cititorii și de forfoteala stadioanelor. Temut cronicar de sport, prezent pe ploaie, pe vînt și pe canicule în tribune, Eugen Barbu trăiește în tinerețea fotbalului, cel mai iubit joc din cîte are lumea noastră. Și atunci, fața lui seamănă cu a unui adolescent ce-și caută visele și speranțele.

Eu nu cred că Eugen Barbu are șaizeci și cinci de ani. Nu cred pentru că mîna nu-i tremură, pentru că zîmbetul i-a rămas din vremurile cînd colinda cartierele Griviței, iar mintea îi este limpede și sănătoasă.

Pe seama lui s-au rostit tot soiul de legende: ba că-și ține un tun pe pridvorul casei de la Poiana Țapului, ba că mănîncă numai muguri de cais, ba că vrea să-i adune într-un sac pe cei fără talent și apoi să-i arunce în groapa impostorilor, ba că are scrise gata o sută de romane pe care încă nu vrea să le trimită tiparului s.a.m.d. Unele sînt adevărate, altele ba.

Un prozator în travesti liric

Un prozator prin excelență epic, mai ales cînd este și autor de reputate romane polițiste, ne apare la ultima sa carte (tot un roman, „Fiecare om cu clepsidra lui", Editura Cartea Românească, 1988) într-un travesti liric pe care l-ar invidia orice poet.

Romanul începe abrupt, cu situații de excepție în care personajul, care e autorul însuși, trece de cîteva ori pe lîngă moarte, în condițiile frontului, ca și în timp de pace, căci luase foc aripa hotelului Evropeiskaia din Leningrad, unde se afla în vizită, sau într-un automobil pe care l-a lovit o locomotivă, omorînd pe unul dintre cei care călătoreau la o întîlnire cu cititorii în Valea Jiului, pe prozatorul Radu Armand. Haralamb Zincă a fost condamnat, vorba lui, de fiecare dată la... viață. Ipostazele de acest gen, extreme, nu sînt puține în carte. Suficiente să-l satisfacă pe oricare dintre fanaticii lui cititori de romane polițiste. Cu toate acestea ceea ce mi-a plăcut mie în această carte la acest destin picaresc modern, e tocmai lirismul care răzbate ca firele de iarbă prin crăpăturile asfaltului în Africa ecuatorială. Dacă aș recurge la metoda critică a citatelor, folosită de un mare prozator pentru a-i remarca sau desființa pe poeți la o judecată de apoi, atunci aș putea și eu să vin cu destule noutăți lirice abundente. Iată una dintre ele, o divagație despre călătorie: „Am hoinărit mult prin lumea asta largă. Cu ce n-am călătorit? Călare pe catîr, pe cal, pe cămilă, cocoșat pe platformele deschise ale unor trenuri, agățat de turela unui tanc, cu harabaua uzbecă pe două roți, între tampoanele unor vagoane, ascuns sub o bancă într-un tren încărcat cu demobilizați, cu o șalupă... Și-acum, căutîndu-mi destinul, iată-mă pe o mocăniță... un tren-jucărie, ca să descopăr o realitate socială necunoscută încă".

Și totuși Haralamb Zincă notează la capătul unei asemenea călătorii sui-generis: „Dîrdîi de frig, sufletul însă mi-e încărcat de lumină și poezie". Ne-am oprit nu întîmplător asupra acestei notații din care sînt cu sutele în carte, fiindcă vrem să dovedim că un anumit lirism funciar la Haralamb Zincă debordează în aceste pagini de memorie, dezvăluindu-ne un suflet de o rară puritate. Clepsidra prin care își prefiră prozatorul nisipul e de o transparență rar întîlnită, iar nisipul prefirat, de o finețe, cum iarăși nu o întîlnești la tot pasul.

Un proverb spune „cîte bordeie, atîtea obicele". Dacă e să ne referim la drumurile lui Haralamb Zincă putem conchide că aventurile sale mai mult sau mai puțin lirice sînt direct proporționale cu numărul de drumuri străbătute, cu mijloacele folosite pentru a le străbate.

Și iată un vers care te împietrește prin frumusețea sa „Noapte, ger. Pe ghețușul cerului fără stele, un singur patinator: luna".

Dar cîte asemenea observații și meditații nu te trimit la poezia cea mai autentică. Nu lipsesc mijloacele de expresie ale onirismului, nici cele fabuloase ale lui Edgar Poe. Corbul lui într-o postură mai puțin retorică își proiectează spectrul ingrozitor, în nopțile de pe front „Un corb se umflă în pene. Croncăne. La chemarea lui, corbii cerului se string stoluri-stoluri. Sub greutatea lor copacul geme, plînge". Corbul, real, nu imaginar, e cioclul care-l amenință și îl revendică. Multe asemenea metafore poți întîlni în fiece pagină.

Sinceritatea e prima condiție a acestei cărți, pentru mine cea mai bună din cîte am citit din bogata bibliografie cu care Haralamb Zincă a îmbogățit literatura contemporană. Obligativitatea sine qua non a acestei scrieri unice nu se dezminte nici cînd e vorba de reflecțiile asupra ei înseși: «„Memoriile" mele alături de memoriile unor bărbați de stat sau ale unor scriitori care au străbătut lumea în lung și-n lat pentru a fi prezenți acolo unde clocotea „cazanul Satanei ?!" Să fim serioși! Ce-i drept e drept, în timpul războiului, valurile vieții m-au purtat pe unde n-am gîndit. E suficient să amintesc că prima zi de război m-a găsit la Soroca, iar ultima la Konigsberg, și că între aceste două repere geografice s-au așternut 100 de zile și nopți învăluindu-mi existența în oarecare mister». Să fim serioși, stimate coleg Haralamb Zincă, dar aici cînd e vorba de viață trăită în condiții uneori atît de vitrege încît numai romantismul revoluționar te-a menținut în viață, modestia, mai ales cînd e la mijloc o asemenea admirabilă carte precum „Fiecare om cu clepsidra lui" nu mai are nici un sens. Entuziasmul ce ni-l impune lectura acestei cărți înalte ca Vîrful cu Dor și limpezi ca un izvor de munte trebuie să se pronunțe, cu toată fermitatea. Sîntem în posesia unei cărți rare, care face cinste literaturii noastre contemporane.

Niculae Stoian

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZĂ

CONDIȚIA DEBUTULUI

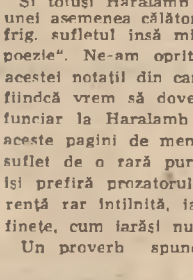

Unul dintre cei doi romancieri *) debutați anul trecut la Editura „Dacia" din Cluj-Napoca, alături de Ilie Sălceanu, cu „Umbra slugerului Teodor", e Adrian Grănescu. Romanul, premiat la concursul de debut pe anul 1987 al acestei edituri, de un juriu format din Vasile Rebreanu (președinte), Ștefan Damian, Mircea Opriță, Liviu Petrescu, Mircea Popa, Vasile Sălăjan, Eugen Uricaru, Mircea Vaida și Ion Vlad (membri), intitulat „O dragoste ca oricare alta", este o carte de-a dreptul incitantă, atît prin problematica ei erotico-sentimentală, dar și socială, cît și prin stilul și tehnica ei de construcție.

Andrei, protagonistul, alias autorul, absolvent de filologie și publicist, cu preocupări elevat literare și culturale, se îndrăgostește de Marina, colega lui, studentă (și ghidă O.N.T., în vacanțe, la mare) pe care o pierde, după un scurt răgaz de fericire. Trecutul acesteia, sinuos și handicapat de traume socio-familiale, e la fel de incert și misterios, ca și prezentul și viitorul ei, învăluit de proiecții pe cît de livrești pe atît de reale. După pierderea ei, care l-a părăsit din motive inexplicabile, Andrei rămîne obnubilat o vreme, singura consolare fiind jurnalul său, „Caietele Marinei", în care el notează fapte cotidiene, încercînd să se apropie de miezul adevărului — misterul feminin — circumscriindu-l și analizîndu-l.

Dacă, în formă, cartea are asemănări cu „Ultima noapte de dragoste", a lui Camil Petrescu sau chiar „Romanul adolescentului miop" al lui Eliade, în esență ea mi se pare că poate să fie mult mai bine apropiată de o carte citită recent, a elvețianului Walter Daniel „Glastra fără floare", care tratează aceeași temă centrală a literaturii — iubirea. Cu alte cuvinte, o temă mare și foarte dificil de tratat. Meritul autorului este că, în afara unor diluări, din prima și din cea de-a treia parte a cărții, reușește să dea rotunjime și consistență temei, aprofundînd-o pînă la limite care n-au fost trecute, cel puțin în literatura mai tînără a ultimilor ani.

Autorul evocă, după trecerea anilor, orașul în care și-a trăit iubirea, pe fundalul unor evenimente cotidiene în care e ușor de recunoscut Clujul studențesc al anilor începutului de deceniu al optulea, căci povestirea începe chiar odată cu inundațiile din mai 1970 și sfîrșește după regăsirea de sine a autorului-personaj, odată cu debutul și deci împlinirea acestuia, nu doar pe planul spiritual, ci și în cel de stare civilă, cînd locul gol, lăsat în sufletul său de Marina, va fi umplut, treptat, de iubirea mai sobră, matură, a Laurei.

Acest proces al pierderii și regăsirii iubirii se desfășoară pas cu pas, ca un proces al regăsirii de sine, pe măsură ce personajul-autor își descifrează și-și descrie destinul, care-l inundă, eul și conștiința. Tot ceea ce în prima parte a fost feerie și fericire, iar în a doua a devenit cosmar și apocalipsă, se transformă, pînă la urmă, în utopia unei descătușări. Suferindul de dragoste își leapădă pielea, iese din sine și nu mai suferă, se regăsește în această carte, al cărei personaj principal rămîne doar memoria, ca esență a vieții, ca expresie a mesajului acesteia.

Realizarea acestei rupturi, ușor degringolată, se face printr-o scriere fină, ingenios gradată și filigranată, iar căutarea adevăratei identități a autorului și mai ales revelarea memoriei, ca singur și adevărat protagonist al cărții — memoria cu față literară — deci partea luminată, de amintire, a ei — și nu cea tenebroasă, plină de obnubilări abisale — constituie în ultimă instanță materia și tema acestei cărți, care nu e decît istoria unei pe cît de imaginare, tot pe-atît de reale iubiri.

Condiția debutului, pe care Adrian Grănescu a întrunit-o magna cum laudae —, în fața unui juriu de înaltă clasă și de prestigiu, pe care editura clujeană și-a făcut obiceiul să-l treacă pe copertă — cea a valorii elevat literare — ar trebui să rămînă, în continuare, singurul criteriu de apreciere, de premiere și promovare, nu doar al amintitei edituri, ci al tuturor celorlalte.

Matei Gavril

*) **Adrian Grănescu: „O dragoste ca oricare alta", Editura „Dacia", 1988.**

POEZIE

POVESTE ADEVĂRATĂ

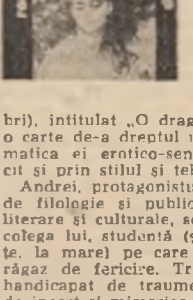

Inspirată de un fapt real, cartea lui Bucur Chiriac*), **Ultimul zăgan** conține povestea unei păsări răpitoare, celebră în zona Buzăului în vremea copilăriei autorului și care căpăta în lumea satului substanța unui simbol. Epicul stufos, punctat cu cît mai multe și dacă se poate, extraordinare acțiuni, uneori cu mici insule de haz sau maliție, este modul de a fi al acestei cărți care poate capta atenția micului cititor. Chiar din primele capitole: **Începutul, Lupta din poiană, Marele spectator. În curtea școlii, La pescuit, Cocoțat pe un butoi,** anecdotica este atracțioasă, flash-back-ul autorului pigmentează povestirea în versuri cu amănunte memorabile: „Cei care iubesc înaltul / nu îl dau pe demincare: / și-nceput spre cer asaltul / și-apoi se pierdu în zare. / S-a rotit peste oraș / dînd semnale către soare / n-a vrut soartă de ocnaș / îmbuibat, dar la răcoare. / Spuneau unii că morarul / om bătrîn și plin de milă / îndrăgise mult zăganul / neavînd copil, copilă... / Și văzînd că-i încă pui / ca să-i facă-o bucurie / cobori la mintea lui) / cumpărînd o jucărie, / zice-se de mare preț, / însă vulturul Ilie / o privise cu dispreț / ca și pe-alte bunătăți; / turtă dulce, ciocolate, / el dorind pe cea mai dulce, / ce se cheamă libertate." Un tablou animat al vieții satului (cartea poartă dedicația „Locuitorilor din Gura Teghii și celor pe care, acum o jumătate de veac, i-a încîntat și i-a uimit — ca și pe mine — minunata pasăre a Buzăului") cu întîmplările ei mărunte sau importante, cu ceasornicul ei interior, cu faptele care căpătau o anumită semnificație și greutate morală, pasaje animate de o certă emoție interioară a rememorării asigură combustibilul emoțional al **Ultimului zăgan** (ilustrată cu finețea unui desen subtil, rafinat, de Theodor Bogoi) „Însă el ne-a povestit / că, în lumea vultorească / un zăgan îmbătrînit / urcă-n soare să renască / Știind culmi ametitoare / peste hăurile adînci / ei, ca stele căzătoare, / se zdrobesc izbiți de stînci." Interesant e faptul că simbolul cărții rămîne cu delicatețe în subtext, de aici absența vreunei moralizări ostentative. Partea cea mai tensionată și totodată cea mai izbutită a cărții debutează în finalul poeziei **Paznic la vie** și continuă cu episodul dramatic în care hitleriștii ucid cu cinism și barbarie brava pasăre și cu descrierea suficient de pătimașă a ororii războiului: „Din înalt privea Ilie, / cu dispreț armata morții / cum trecea peste cîmpie / să-și încerce zarul sorții. / Rotind ochiul vulturesc / el țipa a supărare: / „Eu nu prad să stăpînesc, / eu vînez pentru mîncare! / Ați pornit cu toți, zăluzi, / călcînd vechile hotare, / oameni răpitori și cruzi, / veți rămîne oase-n soare! (...) Glonțul nevăzut se-nfipse / drept în pieptul lui semeț, / trăznetul de fier îl sparse / inima — rubin de preț. / Pene-nvolburate, rupte / se-nălțară speriate, / ca un stol de fluturi roșii / și căzură pe cetate." Brusc felul de a trăi al răpitoarei devine superior celui omenesc iar această antiteză vizibilă în versurile citate mai sus se constituie într-o modalitate eficientă de-a explica micului cititor oroarea ideii de război, iraționalitatea faptelor trupelor germane. „Noi de groază-nmărmuriți, / am simțit ce-nseamnă moarte, / gloanțe trase de smintiți, care ajungeau departe, ura pentru tot ce mișcă, / pentru orice vietate, / pofta de-a ucide rece / orice zbor de libertate."

Limbajul din **Ultimul zăgan** are o frustețe nereprimată de autor, ca și cum această poveste ar fi fost spusă la gura sobei de vreun bunic sfătos nepoților săi. Rima urmărită cu asiduitate și respectarea binevenită a ritmului interior asigură cărții unitatea, cantabilitatea necesară. Cartea lui Bucur Chiriac trece cu ușurință de la autobiografie la poezie, în rime nimerite a căror calitate esențială este firescul spontan animat de emoție interioară.

Cleopatra Lorințiu

*) **Bucur Chiriac: „Ultimul zăgan", Editura „Ion Creangă", 1988.**

COMPENDIU

■ A apărut încă un volum de poezii, scris de Tudor George, care se numește PATRIARHALE ȘI EXOTICE (Ed. Cartea Românească 1988). În care amatorii de poezie vor regăsi remarcabila artă de prozodist a autorului **Baladelor singaporene**. Sub mîna lui Tudor George versul atinge performanțe de expresivitate prin ingenioizitatea folosirii cuvintelor în formele fixe ale poeziei.

■ INCINTE (Ed. Eminescu, 1988), se numește volumul de poezii pe care Gabriela Negreanu îl tipărește după **Partea omului**. INCINTE este un duplicat al cărții anterioare, altfel zis o carte reprezentativă pentru autoare, aptă să-i înfățișeze trăsăturile distincte.

■ Ioanid Romanescu trimite către cititor un lung poem, ZAMOLXIS (Ed. Cartea Românească, 1988), în 51 de cînturi, plus **Novissima verba**, în care pe alocuri autorul face simțit cu deliberare sunetul solemn al metricii eminesciene.

■ Un titlu semnificativ a voit să pună cărții sale de versuri Mircea Vaida, intitulîndu-și-o BROCARTURI ȘI PĂNURĂ (Sd. Dacia, 1988). Asociația este mai limpede pentru cititorii romanului **Corinda**, unde conții brocarturilor coexistă cu țăranii îmbrăcați în pănură. Cartea este grăitoare pentru sensibilitatea autorului și pentru opțiunile sale civice. Atît poezia, cît și proza tipărită de Mircea Vaida tind să-i alcătuiască un profil personal și convingător în literatura postbelică.

■ Florin Bănescu revine cu alte povestiri, intitulate LA TREI APE (Ed. Eminescu, 1988), scrise în stilul celor din **Calendarul pe o sută de ani** pe care le continuă. Florin Bănescu tinde ca prin acest ciclu de povestiri să prezinceze cu mijloacele literaturii o fizionomie a Banatului mitic și legendar.

■ Alecu Ivan Ghilia revine în atenția cititorilor și a criticii literare cu o carte fără subtitlu, LUMINĂ DIN ADÎNCURI (Ed. Cartea Românească 1988), care este de fapt un roman. Un prim semn că specia încene să nu mai aibă autoritate în sine. Mai multe „relatări" potrivite una după alta pentru a circumscrie un univers, a-i sesiza profilul sufletesc și moral, a-i face să vorbească profund constituie această carte care pare a fi o autobiografie, fără, desigur, a fi. Un motto din Malraux, „Scopul unei vieți este transformarea în conștiință a unei cît mai lungi experiențe", străjuiește începutul cărții, iar altul îl închide. **Lumina din adîncuri** este o carte care-și propune programatic să depășească pitorescul și anecdoticul în scopul unui sens superior. Coperta este desenată de pictorul Alecu Ivan Ghilia.

■ Mircea Anghelescu a dat la lumină (ediție îngrijită, prefață și note) al doilea volum din scrierile lui D. Caracostea, SCRIERI ALESE (Ed. Minerva, 1988), critică și istorie literară, care cuprinde cîteva din cele mai cunoscute studii despre clasici ale autorului. O noutate este capitolul **Din cursuri universitare**, de peste o sută de pagini din cele aproape cinci sute ale reeditării.

■ CEALALTĂ FAȚĂ A PROZEI este un titlu chemător, pe care Mihai Zamfir l-a așezat în fruntea unei culegeri de studii și articole închinate unor aspecte ale prozei românești mai puțin abordate, care sînt tratate din unghiul unei stilistici moderne. Sensul este al unei recuperări, care se vrea și un act de justiție. Cartea pledează pentru scoaterea din uitare a unor texte umbrite de reperele mari, neglijate din comoditate sau prejudecată.

■ O carte al cărui titlu corespunde conținutului său este FILOLOGIE ȘI ISTORIE, de Gh. Bulgăr (Ed. Eminescu, 1988), în care autorul, neintimidat de abordările noi ale textului literar, ține să vorbească atît despre literatură, cît și despre contextele care i-au prezidat apariția.

■ A apărut cea de-a treia ediție de după ISTORIA LITERATURII ROMÂNEȘTI, INTRODUCERE SINTETICĂ de N. Iorga. Adevărata carieră a acestei cărți, apărută prima dată în 1929, începe după cel de-al doilea război mondial. Numeroase sînt cercetările moderne de istorie literară veche, mai ales, care se inspiră din **Introducerea sintetică** a lui N. Iorga. Prima ediție postbelică, îngrijită de Andrei Rusu și postfațată de Mihai Ungheanu a fost tipărită în colecția **Arcade** a Editurii Minerva în 1977. Cea de-a doua ediție, îngrijită de Rodica Rotaru și prefațată de Ion Rotaru, a apărut în deschiderea celor două volume de **Istoria literaturii românești contemporane** de N. Iorga, tot la Editura Minerva în 1985. Noua ediție din 1988 a colecției **Arcade** are o postfață complet nouă și o sută de note care tind să întățișeze actualitatea acestui compendiu de literatură română scris de N. Iorga acum șaizeci de ani. Ca semn al acestei actualități stă și faptul că primele două ediții sînt epuizate, iar cea de a treia în curs de epuizare.

■ A început seria de SCRIERI de Ilarie Chendi. Primul volum, în colecția **Scriitori români**, Ed. Minerva, 1988, poartă precizarea „Ediție, prefață, tabel cronologic, note și comentarii de Dumitru Bălașa". Inițiativa este binevenită și foarte promițătoare, pentru că valorifică un autor de o importanță indiscutabilă pentru literatura română din faza posteonvorbiristă, adică dinainte și după 1900. Prefața lui Dumitru Bălașa, **Ilarie Chendi, precursorul**, ne atrage atenția că ne aflăm în fața unui scriitor fără de a cărui contribuție perioada literară căreia aparține nu poate fi înțeleasă și că ediția va aduce din acest punct de vedere multe revelații. Primul volum cuprinde, de altfel, articole din periodice, care n-au intrat în volumele criticului niciodată. Operația este de restaurație a unei epoci. Semnalăm și valoarea întinsului sector de **Note și comentarii**, unde se aduc prețioase precizări de istorie literară și ideologică. Lucrarea întreprinsă de Dumitru Bălașa merită toate laudele. Urăm acestei ediții, drum bun!

■ VÎRSTELE TIMPULUI este un titlu care nu dă seamă în suficientă măsură de conținutul cărții lui Ion Ghinoiu, apărută la Ed. Meridiane, 1988. Cartea este un studiu savant despre felul în care vechiul calendar păgîn s-a împăcat cu cel creștin, și reciproca, ca și raportul acestora cu calendarul civil. Ion Ghinoiu studiază chestiunea din punct de vedere al materiei românești, care, discutată din punctul de vedere al calendarului precreștin, ca și din punctul de vedere al acestuia din urmă, devine extrem de relevantă pentru un tip de cultură foarte veche de aspect mitologic. Fără să vizeze această problemă în primul rînd, prin abordarea precisă și sistematică a materiei folclorice precreștine, Ion Ghinoiu deschide o cale de acces către problema mitologiei autohtone. Alcătuită cu scrupulozitate, scrisă cu răspundere, **Vîrstele timpului** face însă în cîteva cazuri fugare concesii unei bibliografii facile, exteriorare specialității sale. Vremea va consacra, credem, această carte ca pe o carte de referință, motiv pentru care facem și această rezervă.

MARIN PREDA,

Fotografie de Vasile Blendea

AȘA CUM L-AM CUNOSCUT

CONVORBIRE CU MIRCEA MICU

— Stimate Mircea Micu, cum l-ați cunoscut pe Marin Preda ? Pentru tînărul poet ardelean, venit în București, care erați pe atunci, Marin Preda întruchipa imaginea dvs. despre prozatorul român ? Ce impresie vă creaseră „Moromeții", dar nuvelele lui publicate în volum ?

— Dragă colega, ai un stil original de-a intervieva. Îmi ziceai că mă rogi să răspund la prima întrebare și văd că sînt vreo... gușe ! În sfîrșit, s-o luăm ardelenește. Am venit în Capitală în 1966, dar vreme de doi ani, cît am bîntuit, ca să zic așa, pe la Uniunea Scriitorilor, n-am izbutit să-l văd pe autorul „Moromeților" în carne și oase. Ieșea rar, nu era un tip sociabil și, în general, avea „trăsnele" lui. În 1968, cînd grație unei confuzii (am povestit chestia asta în cartea „Întîmplări cu scriitori"). Zaharia Stancu a făcut imprudența să mă angajeze la Uniune. I-am zărit pentru prima oară pe holurile fostului sediu de la șosea. Întîrziase la o ședință de birou (de fapt o făcea deliberat, îi plăcea să se lase așteptat) și, înainte de a intra în sală, s-a pieptănat cu multă minuție în fața unei oglinzi de cristal. Avea un inceput de chelie și-și purta părul într-un fel amintind de tunsoarea romană. À la Cezar, dacă vrei o comparație care mi-a venit brusc în minte. De cunoscut l-am cunoscut cu un an mai tîrziu, la Mogoșoaia. Nu știu, nu-mi amintesc să mă fi prezentat cineva în mod special. Cred că Fănuș i-a vorbit despre mine, erau în bune relații pe atunci, se apelau „micimane" și făceau lungi plimbări nocturne pe aleile cu castani bătrîni. Dacă imaginea lui corespundea cu ceea ce gîndeam eu despre **prozatorul** român ? Nu știu. Nu aveam o imagine anume despre el, nu încercasem niciodată să mi-l reprezint fizic. Ce m-a șocat prima dată și multă ani mai apoi, era aerul său ciudat de „năuceală", de „absență" aș zice. Vorbea cu tine dar se gîndea în altă parte. Era destul de puțin comunicativ, exceptînd anumite momente de euforie cînd îi plăcea să povestească întîmplări „picante". Citisem, desigur, „Moromeții" și nu numai. Cartea îmi făcuse o impresie extraordinară, ca scriitură, deși lumea țărănească din paginile ei îmi era, ca să zic așa, străină. Ca ardelean aveam o cu totul altă viziune despre viața satului și despre țărani. Asta nu are însă nici o importanță. El inventase o lume a lui, o lume fascinantă și fără antecedente tipologice.

— În „Întîmplări cu scriitori" (nu știu cîtă ficțiune și cîtă realitate există acolo !) îi evocați des, povestind cu dragoste despre „monșerul", deși se pare că (chiar din partea dvs. reiese) el nu vă prea simpatiza. Totuși, de ce vă spunea Dos Passos ?

— Nu-i vorba că nu mă simpatiza ! Am fost multă vreme în relații foarte bune. Preda era un „mare singuratic", imprevizibil în reacții și orgolios. Eu, pe vremea aceea, eram tînăr și „obraznic" și mi se părea, vorba monșerului, că am făcut „gaură-n cer". Mi-a publicat romanul „Patima" la editura pe care a condus-o pînă în ultima clipă a vieții. Am avut, imediat după apariție, o primă discuție legată de felul în care îmi făcuse încadrarea și tirajul acordat. Evident că nu i-au convenit răzvrătirea și sinceritatea mea. Dar nu atunci s-au deteriorat relațiile dintre noi. Mult mai tîrziu și, în mare parte, din vina mea. Nu am știut să-mi domolesc ieșirile temperamentale (de multe ori necuviincioase ; era vorba și de diferență de vîrstă) iar mai apoi, cînd a rupt relațiile cu Fănuș, le-a rupt implicit și cu mine. Mi-a părut foarte rău. Mai tîrziu, cu o lună sau două înainte de imprevizibilul său sfîrșit, ne-am reconciliat și am petrecut o noapte în doi. Mi-am cerut scuze atunci pentru unele ieșiri, de fapt puștiști, dar, de iertat nu cred că m-a iertat cu adevărat. Cele scrise în cartea amintită sînt, în mare parte, lucruri adevărate. Evident că există și un plus de fantezie și ceva exagerări. Apelativul Dos Passos mi se trage de la o pălărie. Marin Preda avea o pălărie foarte șic, cumpărată la Paris. Era grozav de mîndru de ea și o purta cu solemnitatea unui țăran pregătit să meargă la biserică. Fănuș Neagu mi-a adus, tot din străinătate, o pălărie de cercetaș canadian, culoarea cafelei cu lapte, și cu boruri imense. O puneam uneori așa, de hazul lucrurilor ; îmi venea caraghios cred, cu părul mare și cu mustața încă neîncărunțită pe atunci ; trebuie că arătam ca un balonaches care vinde oale smălțuite. În fine, cînd m-a văzut pentru prima oară cu acest insolit accesoriu pe cap, Preda a izbucnit în rîs și a zis, cu mîndrie nici astăzi de ea : „Gîndi mă te Dos Passos !" Cînd vroia să **„**[illegible] era supărat, mă bolborosea."

— L-ați însoțit pe Marin Preda în multe împrejurări, poate în inițiativă literară, lansări de cărți etc. Îl iubea oamenii ? Dar oamenii pe el ?

— L-am văzut în multe [illegible]. Nimănui însă n-am [illegible] [illegible] [illegible]

eugen evu

Sat de fîntînari

Știu un sat din lemn negeluit
Cu fîntîni în case pe stinci ;
Muntele din care-a răsărit
Scoate-n ciuturi limpezimi adînci.
Sat de fîntînari din tată-n fiu
Adîncind prin neam de neam un nume
Șir neîntrerupt păstrîndu-și viu
Obîrșia la-nceput de lume...
Fîntînarii cei bătrîni rămîn
Să asculte-n nopțile cu lună
Stîncile care-n adîncuri țin
Vrerile captive cu-apă bună.
Cei mai tineri pleacă temporar
Să deschidă munții și să sape
După un lăuntric calendar
Loc prielnic pentru foste ape.
Fîntînari cu suflet amenos
Îmbunînd fîntînile prin sate ;
Prețul este un „multam frumos"
Și lumina apelor curate.

Păstrăvi migrînd spre izvoare

Păstrăvi limpezi urcă spre izvoare
Sclipărînd la praguri unii mor
Spumele de singe bulbucesc în soare
Înflorind pe pietre-n tragicul decor

În extazul straniu suie mai departe
Cei ce se salvează viguroși răzbat
Împotriva apei unduind prin moarte
Fulgeră pe firul subțiat

Zvîcnetul pe cremeni scapără și piere
Friguroase cuiburi sus, îi acrotesc ;
Străvezimea pietrei cu lumini de miere
Scuturâ clorchini de chihlimbar ceresc.

Cîntec romantic

– amintirii lui Eminescu –

Hai să citim colinele cu meri
și să trezim lumina-n fîn cu pașii
ponoare blinde s-au culcat în cer
și verzi scîntei, sar sub genunchi cosașii
Întinde-te pe pănura-nflorată
Să te sărute cele patru zări
Înspre păduri privirea vinovată...
Se vindecă cu frunza pe cărări...
Hai să-nvățăm ce ne-a știut adată
Silabisind sărutul prin poieni
Amiaza verii cadă-mbrățișată...
Cu nai, peste molatecii licheni...
Prin flori de cîmp ca picături de singe
Căpșunile strivite în sărut
Vor îmbuna amurgul care-ți stringe
Din ierburi forma trupului căzut.

Ipostaze

Numai cel ce-a băut din ulcior
cunoaște sărutul.
Numai cel ce-i înțelege forma
își astîmpără setea.
Ci mai presus de aceștia, olarul –
filozofia dezmierdului.

Soare pădurean

Soare blond, pădureanule soare,
Smălțuit pe ulcele și blide
Și țesut migălos pe ștergare
Picurat pe ulcioare avide
Muruit pe icoanele blinde
și topit în albeața țărinii
Răsărind prin străbune colinde
și crăpat pe-apocrifele miinii
Soare bun, în părăuri curate
unde vin pădurencele-n seară
ca să bată cu maiul pe piatră
Inul pînzei țesute în vară
Soare-n sclipăt de lostrițe repezi
fulgerînd ca suveicile clare
printre albele țăndări de lespezi
riurene, străvechi sanctuare...
Eu de tine-mi reumplu extazul
și-ți sărut cu sfială obrazul
dintr-un vechi ritual la izvoare
pădurean, românescule soare.

ANTON și MAREA

liana buiigan

Plaja era înțesată de trupuri dezgolite, trudite de timp, abandonate soarelui ce-și ondula focul ; aerul tot era un foc, pășind pe margini de ceargafuri și saltele înflorate, nisipul urca blînd ițind cîte o aschie albă de scoică printre degetele de la picioare. Capul prăvălit în bărbie, ochii încinși în cercuri de căldură — „turcu' îmi dă o cafea azi" — gîndea Anton — „ori strudel cu brînză" — și slipul violet, decolorat, pată topită pe culorile din jur, picioarele drepte, prelungi, deși era slab părea un urs, ori așa se simțea el pe la unspe' jumătate, în fiecare zi cînd foamea îl năpădea ca o iederă fără rădăcini.

Anton lucra la Salvamar cu doi băieți de treabă, niște hieți vînturâ lume, oploșiții cacialmalelor ce nu veneau niciodată pe de-a-ntregul, dar în a căror existență credeau ca într-o credință, — treaba lor ! — gîndea Anton ; el avea nevoie de nopți, cînd plaja goală părea o piele mătăsoasă prin care marea respira — asta era cacialmaua lui ! — Intra adînc în carnea apei, trecea de geamandură, departe, făcînd pluta privea cerul ce-și trimitea întunericul puhoi în jos. Marea-l învelea ocrotindu-l, chema încetișor pătruns de mîngîiere ca de o femeie adevărată ce-i dădea o iubire senină, fără cuvinte și fără rușine, unduitorul mers al apelor devenea bocet (Cristian nu poate fi salvat !) sudoarea mijea la colțuri de nări, se întorcea Anton la mal, obosit doar cu zgura singurătății, mintea aleită scîncea între oasele boltite ale frunții, pulsînd egal ca o pasăre.

„Salut Antoane !" — zise turcu' privindu-l vesel prin spărturile oblice ale ochilor, mîinile învîrteau ibricele de aramă pe tava cu nisip încins — „vrei o cafea ?" — cinci sezonuri așteptau cu banii transpirați în mîini să-și ia cafeaua — „da, mare" — din înalt lumina ardea tăind, un sunet egal ce se auzea — „și un strudel cu brînză" — la mesele metalice, vopsite în albastru an de an, acoperite pe alocuri deja, așezați la soroane, oameni-perechi, două femei tinere de o parte și alta a unui copil ce sorbea zgomotos pepsi din sticlă, o femeie cu ochi de mangală prăjită netezea costumul elastic, nurde, trecîndu-și mîinile peste pulpele subțiri, aristul, în ciuda bătăii sa ritm constant deasupra ei, bureșii întredeschiși dezgoleau incisivii mărunți, un colț de gingie roză, umedă și precis călit. Anton scuipa din străfel resturile de parale, cenușa de cafea frămîntîndu-i baricade dezordine, desenîndu-i literele albe — „bufet modern" — își crîcnea voinicos — „sînt că o mîncă prinzi în colț" — gîndi dedîndu-se cu brutalitate de fier-bintela pentru de sertar, trase-i era dezordine, contur, umor, bust de consistență. Femeia dispăruse.

„Antoane ?" — două o pîrîi într-un costum de baie negru, pălăvrăgi lungind — îți aminti că i-a promis că-i cumpără brățara — „ce trupeșă, să faci pîrîi cu bijuteriile aștepta de tine" — dar nu-i răspunde. De acum plaja se golea, încetul cu încetul forfota scăzută, cozile orbitoare străvezii de gaze amorțiră subțiile la timp cu sevele ale fiau de toate dăinuiau curgînd peste sînul chiparîr în cute amoroase, adînci pocnite, ambalaje de înghețată mîzgălite pe foițele uscate în soare, se mai auzeau chemări disperi cîrpi. Soarele se clătea scufundat în cerul într-o îndepărtă pecete, nună vie a unui bărbat, aproape necunoscut, în jur, pantaloni scurți din doc albastru și tricouri de bumbac, înțelenirea aștepta unul prea mare, strident pe culoare... „Anton-bebe n-are mam-ă ?" — tipa Aurel încrețindu-și nasul pistruiat și el plîngea jumătate din noapte, pe întuneric să nu-l vadă nimeni, doar Cristian atingîndu-l pe obraz cu palma amîndă prietenește i-ar fi cerut cu Vreodată...)

Pînă unul și unul se ridică din apă și se îndepărtă stîrvește, Anton în trupul său lovit de vînt, bătut mută și neverbală — „marele băță-i ca un bujor" — își zise rîzînd-și în nasul nesilor, o bilă de sînge îi împurpurîndu-se prin carne.

(Anii au fost repartizați în tabere, Cristian la mare iar el la Sinaia și cînd s-au întors, Aurel sfîrșind într-un picior — Anton-bebe, nu avem voie să spunem, dar Cristian s-a înecat la mare ! — și atunci l-a pocnit dreptul în fața de-i podidise sîngele, s-au adunat toți în jurul lui, a venit și educătoarea de serviciu, dar el se tot învîrtea lovind aerul, repetînd — nu-i adevărat, nu-i adevărat ! — vai nu știi adevărul, pe Cristian l-a găsit mama lui adevărul și l-a luat la ea, o să-mi trimită prăjitură și-o vară mă ia și pe mine, o să-mi aducă de ziua mea un arbaz — cerdacul se învîrtea odată cu el, cuvintele se transformarea în albine, o haită năucă să le aleagă, cuvinte, cuvinte cu întoarsă și s-a prăvălit în jos cu albine cu tot, dar cuvintul era pe aproape, se tot lăsa în jos, răzbindu-se apoi un pui cu peretii pereți, alcătuiți prin care cădea cu o viteză amețitoare.)

O umbră ! se mărește pe trup, se mărește din ochii acelea de demult, deschide ochi, pleoapa cu brățara îi zîmbește subțiindu-și dintîi, fire de carne albicioasă au rămas printre ei — „Antoane, îmi cauți brățara ?" — pe cer focurile se stingeau, din bar în bar cîte o pală roșie rupea pînza boltului. Privirea lui Anton alunecă pe cîrlionțele unui bombat trudite ca un mal lăsat asupra prieteniei încă neîngenat. „Știi Antoane, să nu mă crezi psihiatru, dar eu de aur mă bălesc, poate gustul și jumătate, eu în profesiunea și crede-mă că am stricat mîini curenia ca să mă-o pot cumpăra, în ultimul moment din Burda toate gagicile purtau pe plajă chiloți-mi-am zis să fiu și eu că de, o singură dată-n an e voie și în concediu și ție ce pățit ? ești unde am pierdut-o, îți arăt... toți mi-au zis că ești cel mai bun înotător, că de fapt tu ești student și numai vara lucrezi pe litoral, ai tu sex, o clasă, nu te supăra" — „Ceee" — murmură Anton și palma-i pe care fire de sînge se împleteau ca o plasă subțire scînteia în piezișa curgere de amurg, urcă pe gleznă fetei ca pe un pîntec de corabie naufragiată, fără poftă, doar cu tristețe.

(Anton a crescut cu credința că undeva în lumea cea mare plină de nameni și întîmplări, singu-ătatea se sparge. A schimbat internate, săli de mese, aceleași drumuri cu tava de plastic pe care bolul cu ciorbă grasă și lipsită de gust aluneca-n pîrtia șlinuiui, la bucătărie se trecea în grabă cu o cîrpă cenușie fierbinte peste tavă, apoi clădite una peste alta erau trîntite pe masa zincată de la intrare, farfuria cu piure moale, întotdeauna prea puțin, făcîndu-te să visezi la primul salariu cînd îți vei cumpăra castroane de piure alb, untos, topindu-se în gură și nările tremurau sub mirosul feliei de friptură tolănită-n lingura de sos maroniu, aruncat cu zgîrcenie ; zeci, mii de prînzuri și săli de meditație cu bănci de lemn înnegrite, dureros jupuite de piele și anotimpuri ce-l conteneau transformîndu-se în amintirile de acum. Au fost colegi, au fost femei, cafele fără număr discutînd despre Camus, chefuri cu Murfatlar de cinspe' lei, demisoluri, mansarde, recitindu-l pe Esenin în zile ploioase de mină cu o femeie, mințeai atunci ? — în acea clipă, al ei, carne și tremurătoare geană de lumină, dar rămîneai în nimic, te auzeai pustiu și înstrăinat, ca o insulă fără geografie.)

Fragmente răzbat, acorduri de chitare electrice dinsore restaurantele ce se deschid, năduseala creste-n pînzele subțiri ale femeilor, rotocoale calde ca niște cearcăne de udeală sub brațe mirosind a fin și a sare, îți vine să-ți bagi capul acolo, în subțioara moale, dar ești om ce vrea și se zbate, nu un cal. Anton simte gustul acela de măr verde, mugur arar abia ieșit la lumină și sfîșiat fără margini pe care Roxana îl dădea, la început prietenia și ajutorul de care ea avea atîta nevoie — „te rog, spune-le părinților mei că tu ești tatăl copilului și că ne căsătorim, te rog, altfel trebuie să mă omor" — îi șoptea hohotul — „dar sînt încă student și n-am părinți să mă ajute, cum vom trăi" — s-a întrebat cu glas tare Anton — „dar eu nu vreau încă un copil fără tată, sînt de acord" — a continuat și tot anul acela pînă la nașterea fetiței, cînd părinții ei îl acceptaseră cu o silă ce n-o mai puteau ascunde și ziua în care luîndu-și examenele a cumpărat de lîngă Universitate un buchet de trădafiri a traversat piața și a intrat în bloc, la intrare în vestibul erau bagajele lui, în living Roxana și mama ei fumau așezate pe fotolii, tatăl ei congestionat — „copil de pripas ce ești, ai mințit că-i copilul tău pentru a intra într-o familie onorabilă, pentru a avea o genealogie, jigodie !" și Roxana zîmbind „în fond nu te poți plînge că în ultimul tău an de studenție ai mai făcut foaier, tatăl copilului meu s-a întors și mă vrea, asta e, oricum eu te știu răbdător și tenace, îți vei găsi tu o soție pe măsura ta, à propos, ar fi cazul să ne spui măcar acum, tu știi cînd te-ai născut ?" — și hohote, hohote gîlgîite, fără oprire.

(era o fișie de pămînt pustiit lîngă calea ferată, acolo urlam de foame, gol, spuzit de gîndaci ce mă traversau crezindu-mă un vierme ceva mai mare cînd m-a găsit Anton al lui Pătrunjel, nu putea vorbi, idiot și blînd, umbla orm casă după o farfurie de mîncare, m-a luat în brațele-i prea lungi, fericirea lui nătîngă, tot mergea pe străzi arătîndu-mă lumii, ieninău-și bucuria în țipete modulate de buhă. În fața bufetului din parc. Valea, milițianul, ieșit la aer se gîndea la o partidă de popice de a-l avea partener, scărpinîndu-se pe git unde gulerul de celuloid îi săpase o dungă stacojie în carne, cînd l-a văzut pe idiot cu un copil gol în brațe — „de unde-l ai mă ?" — „lii-hăsthăst" — „aha, l-ai găsit la gară, de, așa o fi, cine-i cățeaua ce l-o lepădat, mama ei !" — idiotul își rotea ochii tulburi și roșii tot arătînd spre gară, se aprindeau neoanele, cîte un bărbat trecea pe bicicletă pedalînd grăbit. Valea luă copilul în brațe, începuse să urle de-a binelea boțul de carne, de foame ori frig — „lasă bre, trebuie să-l duc la spital, nu vezi că moare de foame" — îi zice idiotului.)

Marea bolborosea întunecată doar la suprafață, de te apropiai vedeai unde străvezii și unde în adînc.

Anton intră în apă fără a se uita îndărăt, doar urechea tîrjea o chemare dinspre oameni. Dimensiunile dispăreau sub catifelarea întunericului. Înainta în clișeul larg, electric al apei ca într-un uter încălzitor și blînd ce nu-l sperie. Un ser tăios îl străpunse și se lăsă să cadă vînăt să dintr-un anume moment căderea deveni plutire, între straturi ușoare, zbor. Sonetele se deschideau arătîndu-i concave străluciri perlate, despărțind apoi, o virginitate albastră, nici sunet, nici vorbe, doar ființa. Un pumn cumplit îi sfărmă coșcîrba coastelor, de dinăuntru cineva străin voia să țîșnească urlînd ca dintr-o închipuire. Împins ca de un arc capul țîșni pielea apei arzîndu-i auzul, aerul năvăli mare, haotic în nările sale, zeci de tobe băteau în ritm secret de sînge și ruptură. Țipă dar nimic nu răzbate prin lina năclăită de sudoare a nopții de vară și apoi din nou învingător învinsul : Anton cădea și tot mai cade încă în zborul neființei ca într-o ieșire din adevărata moarte.

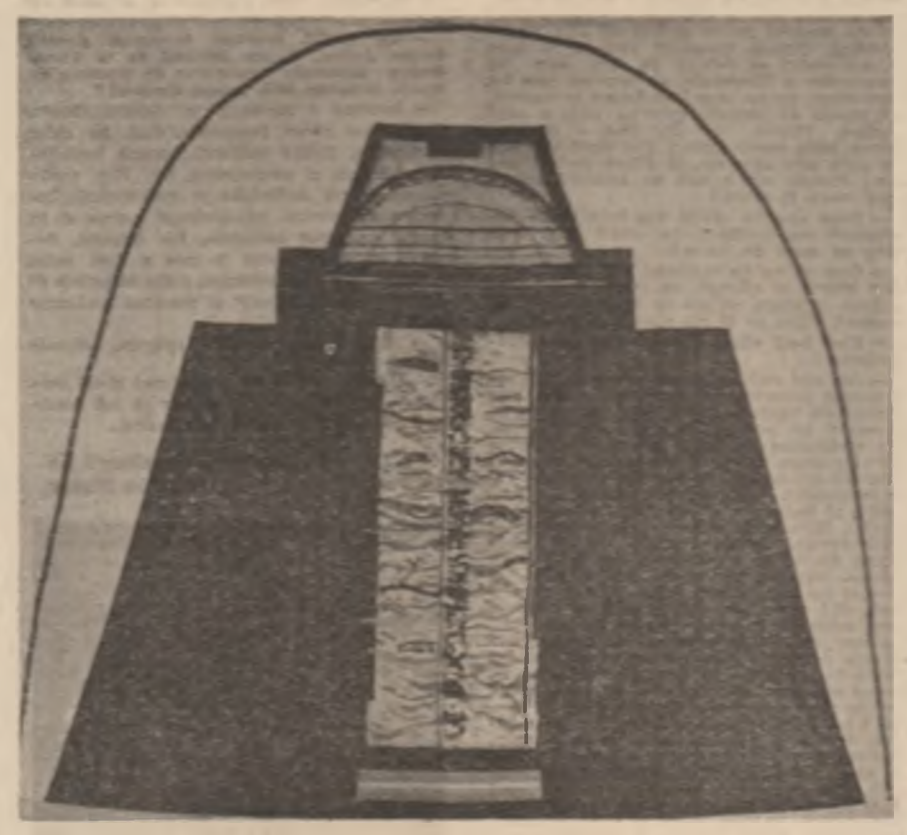

Odă pentru mărirea timpului

A fi cu picioarele pe pămînt
e cea mai mare artă omenească
și totuși poetul n-are nevoie să spună nu sunt
și toate lucrurile despre mine vor să-ți
vorbească

noi fără excepție sîntem poeți
edică arc și edică săgeți
un pas și mîinile cu mîna și gîndul

și nimeni nu-și tocește pasul întrebîndu-l
de ce să fiu cu voi să vă iubesc
asemuindu-mă omul rogaznl omenesc
de-a fi locuită atinși de desăvîrșire

numai văzuți de fulgerătoarea privire
prin care patria își alinizează plopii
sprijinîndu-se toți pe toate forțele propril.

Ion Nicolescu

valeriu bărgău

Jocul păsării în aer

Jocul păsării pe vinele de aer
ciudat instrument de percuție
hemoragia văzduhului înfigurat
o muzică străveche ne torturează din aer.

Solemni, mimiți ca pasărea inseși
rătăcind
o picătură din sîngele cald
străbate zidul străvechii morți –

decar cu pasărea care se clatină
vultur pleșuv flămînd și orbit de fulgerul
aspru
în miezul adînc al nopții
drumul îngerului e frînt
de sinucigașa pasăre de pradă...

Reprezentarea

O dimineață lungă cît osia cerului
ne desparte de venele noastre putrezite
peste noapte.

Un oraș în care cresc ferigi
și pămîntul atîrnă uscat de fețele oamenilor
chinul de a-i descoperi venele
și bandaja rănile fierbinți
(pînă la ziuă livezile devin de fier
și ființa pătrunde în ele învingătoare
înfiorată).

Poem pentru o cădere liberă

Poem pentru o cădere liberă. Zimțată
Un comando și un ghețar care inverzește
nelămurit pămîntul
de-a lungul.
Se cade liber
Se luminează zidurile cu dîrele trupului
petrecut prin cuvinte.

Din goană dăm o luptă care ne așteaptă
de o sută
de ani
Pe malurile verzi, învinse
Închipuirea e singura iluzie
Pe care o silabisim.

Prizonierul

Lerui – Ler...
Visul ca un abur părăsind pădurea de ferigi
aprinde ochii prizonierului...

Ce larme ascund uneltele ținute în mîini
(trec pe nesimțite prin ele
și cerul îmi lasă gura apă)
deasupra creștetului
– necinstit
modul profesorului ce ne șfîrșește
ziditul legilor.

Cîntec infantil

O fată care se reazemă de gîtul unui
bidon
e o celată construită cu precizie
deasupra asemintelor cuiva.

Oglinda

Oglinda în care locuim e șteearsă cu podul
palmei
pentru a vedea ce se petrece în noi
și a coborî în achiul memoriei.

În nisip pașii poetului scrîșnesc
electricitatea roșiatică ne încarcă văzul
din care extragem bucată cu bucată
părțile locuibile ale unui poem.

Istorii

Exerciții de levitație pe scaunul de nichel
al clipei tăiate cu laser

O mai mare aducere aminte au camioanele
ce vin
dinspre biografia mea plicticoasă.

Un prieten lungindu-și gîtul pînă la lună
pe cer
Mă gîndesc la el cu prietenie și luciditate
Istoria e spiritul și conceptul care ne
amenință
din coșul de răchită albă al țărăncii
șezînd umilită pe trotuare.

O figură de stil aparte aterizează
pe teritoriul dintre clipă și umbra el
răsturnată –
Cît de mult iubesc această cursă a
dialecticii...

teatru

Trecerea

Am avut întotdeauna, citindu-l pe Cehov, sentimentul singurătății. Acum, după ce Aurel Manea a construit, migălos și tenace, cel mai original (și mai consecvent unei concepții, în sensul tericit, încă neuzat al cuvîntului) spectacol cu **Trei surori** pe care-l cunoaș, am aflat și de ce : personajele cehoviene nu dialoghează decît arareori. Maşa, Versinin, Olga, Tuzenban, Irina, chiar și Natalia sau Andrei, Solionii însuși, au fiecare un neîntrerupt monolog interior. Monolog din care, întîmplător, rostesc frînturi, fără nici o legătură cu ce au spus sau vor spune celalți într-o solitudine atroce. Și nu spun orice. Sînt eeouri, cioburi dintr-o nesfîrșită căutare insulară.

Chiar și unii din primii exegeți ai dramaturgului — Alice Voinescu — sesizaseră deja „un anume specific de interiorizare a gîndului și a simțirii" iar cei mai recenți vorbesc despre „monologul interior care corectează judecățile probabile" — Sorina Bălănescu — sau despre personaje care „se retrag unul cîte unul în fîlnța lor subiectivă, asemănătoare unei închisori" — Northrop Frye. Aurel Manea este însă primul care încearcă și reușește să traducă în limbaj scenic consecința vizuală limită a unor atari considerații. (Am constatat, nu o dată, că unele idei scenice originale sînt oferite „de-a gata" în cărțile de critică literară, că analizele și reinterpretările teoretice ale dramaturgiei au aiesea o clară aplicație spectaculară inovatoare. Totul e (să știi să citești !)

Stratagema spectaculară a lui Manea este, zic eu, evidentă. Personajele nu vorbesc unele spre celelalte. Nici măcar nu se privesc. Cuvintă, cu ochii pironiți în gol. Replicile țîșnesc pe neașteptate, absurd, dezordonat, dînd imaginea unor ființi care nu se aud și nu se văd unii pe alții. O nesăciuna derizorie a minții și a vieții domină scena de la început pînă la sfîrșit. Conflictul se naște din inegalitatea terifiantă a indivizilor, din neasemănarea lor aproape imposibilă, cutremurătoare. Sînt însă uniți, toți, de constiința scurgerii vremii, a trecerii. Iar toate replicile nu sînt decît un mijloc de a ascunde sau de a-și striga spaima epuizantă a acestei treceri.

Intriga nu mai are nici o importanță, s-a difuzat, pînă la dispariție. Ceea ce se creează de la primele replici este o stare. O stare continuă, înghețată, spectacolul neavînd suișuri sau coborîșuri. Comicul a devenit grotesc. Ridicolul e contaminat de un sunet secund, tragic. Aurel Manea ne reamintește astfel că Cehov a trăit în același secol cu Kierkegaard, iar „Conceptul angoasei" ar putea fi chiar cheia disperării personajelor, spaimei unei lumi care dispare.

Spectacolul cu această piesă susține în continuare fericit relația colectivului prahovean cu artistul atît de creator care e Aurel Manea. **Trei surori** este o exprimare monocordă, de intensitate tragică. Spațiul nu e atît de generos încît să ne permită să vorbim despre fiecare creație actoricească în parte. Cert este că actorii ploieșteni și-au dedicat integral talentul directiei regizorale, adesea cenzurîndu-și farmecul și expresivitatea fiecăruia pentru a exprima ideea. Și admit și salut devotamentul cu care Cornel Ciupercescu, Dana Bolintineanu, Raluca Zamfirescu, Marinela Patru, Lucia Stefănescu, Corneliu Revent, Alexandru Pandele, Fabian Gavriliuțiu, Valentin Popescu, Lupu Buznea, Laurențiu Lazăr, Dan Bădărău, Victor Bucurescu, Carmen Ciorcilă s-au străduit, cu întregile lor puteri, să interpreteze rolurile solicitate mai mult de idee, decît de succes.

Încheierea, după bunul obicei, se face cu scenografia. Vittorio Holtier a pictat pereții înalți ai scenei în sugestia unor capodopere deteriorate. Salonul casei este mobilat cu cîteva obiecte într-o compoziție plastică ce face recognoscibil „un stil Holtier". Dar de data aceasta mi-a părut mai puțin interior spectacolului pe cît sînt costumele, caricaturale, energice.

Radu Anton Roman

film

„Expediția"

Recenta producție a Casei de filme Unu, **Expediția**, este un film declarat cu, pentru și despre copii. Regizorul **Mircea Moldovan**, apreciat datorită celor trei anotimpuri ale „bobocilor", dar avînd în filmografie și notabile titluri de „epocă" — **Piatra, La răscrucea marilor furtuni, Munții în flăcări, Tatul se plătește**, revine în universul actualității avînd drept argument scenariul poetului și publicistului **Petre Ghelmez**.

Expediția membrilor unui cerc de istorie de la o școală generală din Orșova păstrează în linii mari toate atributele unei călătorii a cutezătorilor, așa cum au mai fost, de altfel, imortalizate și în filmul **Egreta de fildeș de Gheorghe Naghi**. Itinerariul ales, cu obiectivul final cetățile dacice din munții Orăștiei, străbate impresionante realizări ale prezentului — hidrocentrala de la Porțile de Fier, Complexul de exploatare minieră de la Motru, precum și relevante momente cultural-istorice, cum ar fi cele de la Alba Iulia, ansamblul gîndit și creat de inegalabilul Brâncuși la Tg. Jiu, Casa lui Avram Iancu.

Expediția nu se limitează la aspectele informative, ci presupune și sugestii în formarea micilor excursioniști ce alcătuiesc colectivul condus de un discret profesor de istorie.

Pretextul călătoriei oferă spectatorului ocazia rememorării vizuale a unor splendide locuri din țară, inspirat filmate în stil documentar de **Marian Stanciu** și **Basarab Smărăndescu**. Munți, poeni, cascade, bătrîna Dunăre capătă în film o nouă identitate marcată de prospețimea privirii și de originalitatea plastică a modalităților de surprindere. Din păcate, deși copiii sînt inteligenți, frumoși, simpatici, uneori au și umor, ei sînt mai puțin individualizați constituind un grup amorf (mai puțin glumețul Papanaș) al cărui conducător, profesorul interpretat de Adrian Titieni, nu are la dispoziție o partitură prea incitantă.

Marcate ca intenție, sugestiile instructiv-educative sînt anulate de tonul declarativ, chiar și în cazul cînd imaginea este mai elocventă pentru demonstrațiile dorite (cum ar fi cazul colegei frustate de excursie din cauza intoleranței unor părinți de modă veche). Lipsa de dramatism a unei călătorii desfășurate liniar, în ciuda unor întîmplări puțin credibile cu braconieri descoperiți la momentul oportun și demascați de pionieri, absența detașării în abordarea secvențelor, lipsa deciziei în registrul comic, ce ar fi convenit mai mult tonului general optimist al expediției anulează în bună măsură premisele scenariului scris cu o bună cunoaștere a psihologiei copiilor, nu lipsit de remarcabile notații lirice.

Alături de actori cu o bogată filmografie ca **Dana Dogaru** (soția pădurarului), **Eugenia Bosinceanu** și **Nae Gheorghe Mazilu** (bunicii lui Titi), în film se bucură sincer de frumusețile naturii un grup de copii fotogenici și isteți : **Marius Rădmănestean, Tudor Mihăiță, Miruna Suciu, Andrei Platon, Ana Maria Rohatinovici, Ovidiu Șuteu, Alice Bănuțoiu, Tănase Cristian** și **Sorin Bălașa**. Filmul lui **Mircea Moldovan** mai beneficiază de scenografia semnată de **Călin Papură**, de muzica agreabilă compusă de **Ionel Tudor**, de montajul și coloana sonoră realizate de doi excelenți profesioniști ca **Adrian Ionescu** și **Mihai Orășanu**.

Invitînd într-un limbaj simplu și accesibil la drumeție, fără a insista supărător (cu excepții) pe argumentele moralizatoare, cu un itinerar bogat argumentat de imaginea grăitoare, **Expediția** rămîne o pledoarie pentru vacanțele petrecute în aer liber, în plăcute excursii pionierești, fără îndoială mai pline de peripeții decît cele pe care le oferă pelicula spectatorului comod instalat în sala de cinematograf.

Călin Stănculescu

CASA DE LA MIEZUL NOPȚII

PIESĂ ÎN DOUĂ PĂRȚI
ȘI CINCI TABLOURI
de

FĂNUȘ NEAGU

PERSONAJELE
ÎN ORDINEA INTRĂRII ÎN SCENĂ :

Dan Comșa — 38 de ani
Delia — soția lui — 36 de ani
Alexandru Taliverde — paznic de vînătoare, pescar, dulgher, marinar — 55 de ani
George, fiul lui — 22 de ani
Olga — 30 de ani
Iulia — 30 de ani
Maria — 30 de ani
Ina — 20 de ani
Bătrîna — 65 de ani

PARTEA I

Tabloul 1

Decorul. O cabană, în bălțile Brăilei, înălțată din bușteni necojiți, strînși în colțare de lemn. Terasă de jur împrejur și etaj. În partea din dos încă se mai lucrează la încheierea peretelui, pentru ca, la ridicarea cortinei, se aud lovituri date cu ciocanul. Pe prispa din față, Dan și Delia. El, în costum de doc albastru, ea — bluză roșie cu mînecile înnodate sub sîni, șort alb, pălărie de pai cu borurile ondulate. Dan învîrte în joacă o manivelă care, printr-un resort ciudat, absoarbe ușile în pereți sau le îmbină la loc, făcînd-o pe Delia, așezată în prag, între canaturi, să țipe înveselită atunci cînd umerii îi sînt ușor strînși între aripile de lemn.

DELIA : Dane, mă strivești. Oh, *(îl trage de ciuf)* vrei să mă schimbi în Ana lui Manole ?

(Dan, învîrtind manivela, deschide larg ușile, lăsînd să se vadă salonul parterului. Mobilă simplă, țărănească — o masă lungă de brad, cu două fotolii alături, două lăzi de zestre. Pe pereți, tablouri de-ale Deliei și mărame de borangic. O scară interioară duce la dormitorul de la etaj. Sub ea, ușa care dă în baie. Lateral stînga, o ușă care duce la bucătărie și cămară. În fund, geamlic larg, acoperind terasa din spate, deschisă spre Dunăre — pe-acolo trece, cu o grindă pe umăr, Taliverde).

DELIA : De-abia aștept ca Taliverde să isprăvească de bătut ultimul cui. Cînd totul va fi gata, voi trece, plutind, prin toate încăperile. Sînt atît de mîndră și de fericită că ne-am construit o cabană a noastră încît aș fi în stare să zbor ceasuri întregi prin ea. Nu mă crezi ? Toată lumea din sat de la noi trăia cu convingerea că taică-meu, care era preot, zboară prin biserică în săptămîna Paștelui iar eu semăn cu el. *(Atingînd manivela).* Ca să funcționeze perfect, manivela va trebui unsă cu ulei din ficat de morun. O să învățam să punem carmace la gurile fluviului, nu-i așa ?

DAN : Cu luntrea noastră faci două zile și două nopți pînă la gurile Dunării. Și dacă ne dibulesc, înfundăm pușcăria, fiindcă bani pentru amendă nu văd de unde mai putem face rost, ni s-au 'topit toate economiile. *(Se duce la colțul terasei).* Dunărea crește, sporește mereu.

DELIA : Nici nu-i de mirare cu atîtea ploi cîte-au căzut în ultima vreme.

DAN *(strigă)* : Taliverdeeee !

VOCEA lui Taliverde *(din spatele casei)* : Ascult ordinul, chepten.

DAN : Mai avem puțin și se înserează, începe noaptea de sinziene și tu încă n-ai isprăvit ! Îmbătrînești, Taliverde !

DELIA *(reproș)* : De ce jignești omul ?

DAN : Fiindcă vreau să-l purific.

TALIVERDE *(apărînd din spate : șorț de lemnar, metru flexibil, în buzunarul de la piept, teslă, pălărie de vînător)* : V-ați exprimat greșit, chepten. Eu nu îmbătrînesc, pentru că îmi face o deosebită plăcere să rămîn un tînăr ridicol. *(Deliei)* Doamnă Delia, știi care-i cea mai frumoasă pasăre răpitoare ?

DELIA : Cireșul din poiana noastră. Adună în el, zilnic, mii de vrăbii, de sturzi și grauri.

TALIVERDE : Chepten, doamna Delia e o femeie pe care merită s-o iubești din zi în zi mai mult. De altfel, nu te poți vindeca de-o mare dragoste decît iubind-o mereu. Asta e viața : totdeauna mai puternică decît noi.

DAN : Tu, la vîrsta pe care-o ai, îți mai mingîi nevasta ? Sau dacă te mîngîie ea și ți se bagă cu șoldu-n șold, te mai ia cu friguri ca-n tinerețe ?

DELIA : Dane, ești vulgar !

TALIVERDE : Chepten, eu sînt lemnar, pescar și paznic de noapte pe terenurile de vînătoare din bălți. Eu dorm numai ziua, ferească Dumnezeu să mă scoale cineva înainte de prînz, îl jupoi de viu. De la un timp, cea mai caldă mîngîiere pentru mine e să-mi frigă nevasta scrumbii în tiplă. Sînt bătrîn, dar altfel se prezenta situația mai demult. Îmi făcea una ochi dulci, gata, o luam pe sus și nu ne mai da nici dracu de urmă, cel puțin două luni. Ne-ascundeam în alt județ. Eu, dac-ar fi să scriu, astăzi, scrisori, dar nu scriu niciodată, aș scrie așa : Domnului sau tovarășului Cutare, comuna Cutare, județul Nuțica, Jeni, Tanța, Lenuș, Pupi, Geta-Durdulia, Vichi-Lupoaica...

DAN : Oprește-te, că mă sperii. Cum e trecut în nomenclatorul tău fostul județ Covurlui ?

TALIVERDE : Covurluiul stă lipit de coasta Brăilei, iar eu niciodată nu m-am oprit aproape de casă. Veverița nu-și odihnește osteneala pe mesteceni, s-o bată orice prost cu pietre. Sus, în vîrful brădului, acolo-i viața de trăit. Întrebați-mă, de exemplu, cum se cheamă județul Gorj.

DAN : Ei, cum se cheamă județul Gorj ?

TALIVERDE : Județul Gorj se cheamă județul Căpșunica. Doamne-Dumnezeule, nu s-a născut pe pămînt țigancă mai nebună și mai tîrfă. Avea niște cozi pînă-n călcîie și, la Tîrgu Jiu, cînd dormea, i le-am tăiat și le-am vîndut unei neveste de circiumar, pe o vadră de vin. Cinci luni am umblat cu pistolul în buzunar, ca să nu mă spintece hărbat-su.

DELIA : Te omora și la judecată-l achitau : crimă pasională.

TALIVERDE : Înfunda ocnă pe viață, doamnă, căci el vroia să mă omoare nu fiindcă-i furasem nevasta, ci pentru că-i tăiasem cozile. Încornoraților sînt prosti.

(Taliverde se întoarce la lucru ; peste cîteva clipe se aud din nou lovituri de ciocan. Dan intră în salon. Delia, rămasă pe prispă, se lungește în șezlong.)

DELIA : Ce liniște domoală. Aici, în bălți, nimic nu are măsură. Nici Timpul.

DAN *(din salon)* : În primul rînd Timpul. Apoi Dunărea. O auzi cum crește ?

DELIA : O ascult vuind și nu mă mai satur. În aceeași vreme, prin nu știu ce miracol, aud și cum fișîie iarba din poiană, și cum se scutură lucerna și cum ondulează sălciile. *(Se scoală în picioare, iritată de tăcerea lui Dan).* Cu cine vorbesc eu, chepten ?

DAN *(dinăuntru)* : Cu mine, dar eu încerc o pasiență.

DELIA : Jocul de cărți fără miză se cheamă plictiseală. *(bătînd din picior)* Te plictisești cu mine, chepten, în ziua cînd ni se împlinește un vis ?!

DAN : De doi ani, de cînd ne cunoaștem, niciodată n-am fost mai apropiați.

DELIA : Ba da. În cursa Tarom 225 Amsterdam — București. Luasem înălțime, 11 000 de metri, tu ai părăsit carlinga și ai venit pe locul liber de lîngă mine *(silindu-se să-i imite vocea)* : domnișoară, mă numesc Dan Comșa, sînt comandantul aeronavei și vă anunț că aveți un git de lebădă, nouă cervicale în loc de șapte, dintre care trei de aur ; dacă-mi răspundeți că trebuie să mă ridic în picioare și să plec, avionul nostru ar putea să se transforme într-o morișcă pe un vîrf din Bucegi. Sînteți în stare să ucideți oameni nevinovați ? *(scuturîndu-se)* Nu, nu, întîi mi-ai cerut să recităm împreună din Nichita Stănescu. Ca și cum ar fi fost obligatoriu să-l știu pe dinafară.

DAN : Dar îl știai. Ca toți cei din generația noastră. *(Începe să recite).*

Să vorbim, să spunem cuvinte lungi, sticloase,
ca niște dălți ce despart fluviul rece în delta fierbinte...

DELIA : Ziua de noapte, bazaltul de bazalt.

DAN : Cuvintele se rotesc între noi
înainte și înapoi
Și cu cît te iubesc mai mult, cu atît
repetă, într-un virtej aproape văzut,
structura materiei de la început.

DELIA : Eu stau la o margine a orei,
tu la cealaltă.

DAN : Ca două toarte de amforă
Numai cuvintele zboară între noi
înainte și înapoi.

DAN : Ce bine că ești...

DELIA : Ce mirare că sînt... *(mîhnită)* Poezia asta parcă-ți inundă întreaga ființă *(nostalgic)*. Mă uit la tine și-mi amintesc cea mai de departe poveste din copilărie. Cum face cocoșul, mă întreba tata. Cucurigu, răspundeam. Dar cîinele? ham-ham ; dar pisica? miau-miau: dar mămica? *(imitînd țipătul isteric al maică-sii)* : nu mai bea votcă, popă nemernic, că te omor cu mîna ta și ne omori și pe noi ! Ori de cîte ori se repeta scena asta, mama izbucnea în lacrimi : bietul tata, om blînd și vesel, încerca s-o liniștească ; stai lin, stai calmă, nu-ți pierde simțul măsurii.

DAN : Ca să ne adoarmă pornirea spre răzvrătire tiranii invocă simțul măsurii.

DELIA : Tata nu era tiran.

DAN : Toți bețivii sînt tirani.

DELIA : Nu-ți dau voie să umilești memoria tatii. În felul lui era o pasăre...

DAN : Chiar crezi că zbura prin biserică ?

DELIA : Tu nu zbori prin cer ?

DAN : Asta e cu totul altceva.

DELIA : Spune-mi, acolo, sus, nu ți-a trecut niciodată prin cap că ești un cocor ?

DAN : Acolo, sus ? În albul de zăpadă al norilor? Acolo, sus, cel mai adesea, mă vad gonind într-o sanie, prin viscol, gîlgîind de bucurie. Albul cîmpiei e răscolitor și plin de elanuri ; norii de la înălțimea de 10 000 au cumpărat albul de porumbel al pădurii de argint de la Văratec și al mănăstirilor din Moldova de mijloc... albul tihnit, răpus de sărbătoare, odihnitor, frumos, subțire, imaterial... în el visezi liniște și chiar ești bolnav de-o liniște veche, fără dureri, o liniște prin care trec bucăți de lumină, lingouri de lumină de aprilie și lumină de septembrie, strălucind pline cu coajă de mesteacăn în logodnă cu luna. Secundul meu, Tudorel Pietrăreanu, îl știi, totdeauna cînd zburăm spre Amsterdam, îmi zice : căpitane, aș vrea al dracului să știu dacă prin munții aștia din nord umblă arici ? *(curiozitate rău disimulată)*. Nu mi-ai spus niciodată ce-ai făcut trei zile la Amsterdam, înainte de a ne cunoaște.

DELIA : Ce-a fost înainte de-a ne cunoaște e vremea mea de taină *(romantic)* :

Timpul, oricum, e pierdut și dă peste buza deznădejdii,
Pe fundul paharului plin, în culcușul ascunderii,
desăvîrșirea tuturor plecărilor,
depărtările,
întunericuri,
cîteva sau mai multe picături de moarte,
struguri sălbatici,
gara mică din satul uitat...
și mergi, purtînd pe creștet un ulcior gol
și o ulîță spartă ;
ajungi —
și casa-i închisă.

DAN : Vreau să știu ce-ai făcut timp de trei zile la Amsterdam.

DELIA : Două seri, am jucat Nora de Ibsen la „Teatrul Jupiniților". În a treia zi m-am plimbat pe canale, nebună, și, seara, m-am strecurat să dorm pe una din miile de corăbii ancorate la chei. Era o corabie veche, uitată, neîncălțată. Poți să înțelegi, chepten ? mă sleisem, timp de două seri, ca actriță și se trezise în mine, de nestăpînit, cea de-a doua patimă : pictura. Trebuia să dorm în scîncetul apelor din Nord ca să pătrund cu gîndul în matca misterioasă care ni l-a dăruit pe Rembrandt. Căutam libertatea creației.

DAN : Libertatea este justețea convenției.

DELIA : Ești mult prea țîfnos în afirmații.

DAN : Depinde de anotimp și de fărădelegile pe care ni le fac cei din jur.

DELIA : Ceea ce încerci tu, acum, cu mine, se cheamă tapaj de culoare albastră.

DAN : Poate că sînt gelos pe toți anii în care nu te-am cunoscut.

DELIA : Am intrat pe corabie, am aținut și mi s-a făcut frică de întunericul dinăuntru și am început să plîng. Spre groaza mea, am auzit vorbindu-mi-se românește : nu, nu, nu se poate să plîngi, nu-i voie. Ei, la naiba, chiar vrei să mă vezi plîngînd și pe mine !? Spune-mi ceva vesel.

DAN : Cine era ?

DELIA : Pictorul Constantin Piliuță.

DAN : Nemaipomenit. Și ce i-ai răspuns ?

DELIA : Ninge, i-am răspuns. Ninge și mai cum ? zice el. Ninge vîsind. Îmi trecuse frica. Fulgii de zăpadă, zic, cad lin și visează viscol. Exact, mi-a răspuns Piliuță, meteorologii anunță trei zile de *șliboviță și ninsoare*. Domnișoară, zice, hai să ne-amintim de viscolul de-acasă. S-a trîntit în pat cu labe și-a început : uvuvuu, uvu-vuuu. Sînt căpitanul rondului de noapte uvuvuuu. Am îngenunchiat lîngă umărul lui : uvuvuuu... Dane, hai să urlăm amîndoi ca viscolul, așa cum am urlat cu Piliuță. Te rog frumos. Ne-am construit o cabană ca un dar de Crăciun și e dreptul nostru să fim și oameni și lupi și păsări.

(Dan și Delia vin lîngă prag, de-a-buș ilea și încep să imite Crivățul : uvuvu-uu-uvu-vuuu. Intră George, rostogolind o roată de căruță pe care-o atîrnă, podoabă, într-un piron bătut în peretele din stînga. Pe piept și pe spate, George poartă două pancarte pe care stă scris același text :

Debarcaderul Salcia vă oferă zilnic
— Cafea Capuccini — 100 ml *15,30 lei*
— Cognac Miorița — 100 ml *41 lei*
— Juice asortat — pahar clos *15,25 lei*
— Riccadonna — 100 ml *42,50 lei*

Nu percepem remiză. (Dan, scuturîndu-se, îl urmărește atent cum fixează roata, apoi se apropie de el și ciocănește cu degetul îndoit pancarta din spate).

DAN : George, m-ai decepționat. Aș fi fost în stare să pariez că azi vei apărea îmbrăcat într-o moară de vînt și cînd colo te prezinți ca un banal om-sandviș.

GEORGE : Domnule căpitan, eu propovăduiesc pustiul și fatalitatea. Soarta mea are buzele uscate. Un om cu soarta pecetluită nu mai poate fi urcat în străină și nici judecat de niște bieți călători.

DAN : De ce ești așa de cătrănit ?

GEORGE : Domnilor călători, aveți legitimație de călători în țara cocostîrcilor ?

DELIA *(fără să se ridice de pe podele)* : George, un bun profesor de educație fizică nu bate cîmpii decît pe terenul de sport.

GEORGE : Nu mai sînt profesor.

DAN : Te știam îndrăgostit de meseria de profesor.

GEORGE : Asta e, că nu mai sînt profesor.

DELIA : Dar ce ești, George ?

GEORGE : Un fost, un prezent și un viitor ratat. Și nu sînt singurul. În întreaga lume, ascultați-mă bine ce vă spun, nu există decît trei categorii de oameni : fixați, tarați și ratați. Cei mai mulți — ratații.

DELIA : Te-ai scrîntit de ieri pînă azi. Ieri erai mai interesant cînd măsurai creșterea apelor Dunării. Ieri erai stăpînul grindurilor.

GEORGE *(neabdicînd de la figura „tînar sumbru și revoltat")* : Trebuie să arborăm doliul și să înălțăm steagul cu cap de mort. De ieri și pînă azi s-au născut pe fața pămîntului cei puțin zece milioane de ratați. Nici o societate din lume n-a întreprins pînă acum un recensămînt al rataților. Se știe tot soiul de statistici tîmpite despre găini, porci, salcîmi... *(ajutînd-o pe Delia să se ridice)*. Sus, cătinel...

DELIA : Salcîmii sînt arbori foarte onorabili. Vara dau umbră bogată, iarna, rodesc împotriva Crivățului.

(Apare Taliverde, scoțîndu-și șorțul din mers).

TALIVERDE *(lui George)* : Domnul e obosit de viață ?

GEORGE : Refuz din principiu discuțiile cu indivizii nereceptivi la libertate și democrație. N-am nevoie de dumneata, iar dumneata nu mă cunoști.

TALIVERDE : Ești fiul meu.

GEORGE : Din flori.

Grafică de George Leoleo

TALIVERDE : Dacă te-ar auzi maică-ta ar muri a doua oară. O femeie atît de cuviincioasă...

GEORGE : În nici-un caz mama n-a fost o femeie cuviincioasă. Pentru că o femeie cuviincioasă se mărită cu un contabil sau cu un învățător, nu c-un marinar, pescar, paznic de noapte.

DELIA *(rizînd)* : Dați-i înainte, sînteți extraordinar de reconfortanți.

GEORGE : Eu sînt o pramatie *(înclinîndu-se spre Taliverde)* ...dinsul — o centură cu cartuse, o tolbă de vînător, duhul fericit al podgoriilor și dușmanul meu de moarte. Citesc pe fața ta că te bucuri c-a picat răul pe mine.

TALIVERDE : Care rău ?

GEORGE *(inginînd un cîntec ardăgos)* :
Cu catran mă cătrănești,
Cu cîrligul mă undești...
(spectaculos) Alexandru Taliverde, ești Mamon...

TALIVERDE : Adică sînt tatăl dracilor ?

GEORGE : Exact. Tatăl dracilor care suge suflete de copil din pipa împodobită cu ciucuri de argilă și care stringe între picioare o sticlă cu sînge omenesc, din care trage cîte-o duș că.

TALIVERDE *(năuc)* : Alelei, ce ticălos !

GEORGE : Vrei să dau din coadă ca oaia și să-ți spun un adevăr neplăcut ? *(către Dan și Delia — retoric)* Acest ins care îmbracă straie ba de vînător, ba de pescar, ba de lemnar stă la pîndă la colțul dintre două milenii și vînează clipele de neatenție dintre secole, ca să sterpelească stafidele de pe colivă.

TALIVERDE *(închinîndu-se)* : Smintiții vor lua chipul înțelepciunii și gingavii vor predica în cor prin întinse cetățile Tale.

GEORGE : Prinzi muște cu pălăria. Iar dacă treburile vor merge înainte cum au mers pînă acum o să te fac să pricepi că în mine lopătează oasele răstignitului. Da, da...

TALIVERDE : Pe lume sînt două feluri de proști : unii care tac încet și alții care tac cu zgomot. Tu îți rupi pingelele pe hotarul dintre aceste două categorii.

GEORGE *(spre Delia și Dan)* : Nu mai sînt profesor. Mi-am dat demisia. Și m-am angajat la Circul comunal *(scoate și-și aplică pe față o mască)*. Sînt paiață.

TALIVERDE : E nebun de legat.

DELIA : Lasă-l să-și facă numărul. Îmi plac momentele lirice și gesturile patetice.

GEORGE : Sărut' mîna, doamnă, am apucat cărarea sfîntei erori, cu ochii supți și cu nasul ascuțit de foame. Dar în curînd o să port diamante-n nări și ochelari de aur. O paiață învîrte lumea pe degete.

TALIVERDE *(Deliei și lui Dan)* : O paiață n-are suflet omenesc. Locul unei paiațe e pe sîrmă, lîngă diavol.

DELIA : N-ai dreptate. Pe sîrmă ești, oricum, mai aproape de Dumnezeu.

TALIVERDE *(lui Dan)* : Chepten, o paiață e chipul batjocurii. Sărbătorește ziua Domnului, topăind, iar în drum spre biserică trece pe la bordei. Uitați-vă la el : poartă cercei. Acum sînteți lămuriți, nu-i așa ?!

DAN : Nu sînt lămurit deloc.

TALIVERDE *(durere disprețuitoare)* : O paiață își trăiește viața într-o oală de noapte !

DELIA : Taliverde, întinzi capcane mîncînd-o și cazi singur în ele.

TALIVERDE *(cu disperare, lui Dan)* : O paiață e făgăduința veninului, chepten.

DAN : Taliverde, faci parte din tabăra celor convinși din naștere că o iapă fată mînji, o capră-iezi, o cățea-căței, iar o paiață numai giumbușlucuri. După părerea mea, o paiață este pur și simplu un individ care-a greșit pe undeva de nefertat și s-a declarat singur țap ispășitor.

GEORGE : Domnule căpitan, refuz să cred în bîlbîielele antice. Această poveste grecească, alcătuită din vorbe anapoda și din mistere la suprafața lutului, nu înlăuntrul lui, se cuvine spusă numai în sălile tribunalelor, în clipa cînd judecătorul trece de la orația de nuntă la denunțarea patului împărțit cu o persoană străină și de sex opus. *(Se dă peste cap de două ori).* Astăzi mi-e sete de ceva firesc, nemăsluit și talentat, dacă e posibil. E posibil, doamnă Delia ?

DELIA : O paiață, George, e un artist. Noi doi sîntem artiști : vedem totul și nu judecăm nimic *(lui Dan și Taliverde)* : Cel puțin trei sferturi din oamenii de pe pămînt ne dăm, zilnic, pe față cu un strat de făină și facem tumbe în fața nemernicilor.

TALIVERDE : Doamnă, unei paiațe îi plac haosul și dezordinea, pentru că acolo se poate prelua mai ușor puterea. E-hei, ce ordine ar face ea, ajunsă la putere ! În primul rînd ar pune în hambare făina cu care te minjești pe față, pe urmă ar pune ordine pe fețele care trebuiesc minjite.

DELIA *(exaltată)* : George, declarîndu-te paiață, te-ai schimbat în pasărea bucuriei.

GEORGE : Nu sînt decît un biet artist.

DELIA *(din ce în ce mai înflăcărată)* : George e colegul meu de fericire și de suferință. Vreau să joc pentru tine, George, rolul cel mai frumos pe care urmează să-l interpretez la toamnă. E un rol scurt, din piesa unui necunoscut. E scurt și mlădios *(Din alternanța luminilor, Delia apare în frac roșu și joben negru, — își poate schimba vestimentația chiar și pe scenă, — după care trece lîngă stîlpul terasei, ca la arlechin)* : Doamnelor și domnilor, sîntem în iunie 1988. Pe scena lumii. Nimic nu e la îndemîna nimănui, în afară de cuvinte. Cu ele se rupe, se împletește și mai cu seamă se sfîșie speranța. Toate personajele piesei cultivă indoiala, nerăbdarea, amenințarea, poltroneria, disprețul, megalomania etc. și nici că se putea altceva mai bun, adevărul unic. Uneori își fac loc cu coatele, ca oaspete de cel mai prost gust, poezia — osul pe care numai proștii se mai aținăsă-l roadă ; ciinii l-au lăsat ; măduva secolului e pe alte mese, iar șira spinării construită din lemn perisabil, transportă în zidirea omenirii nepăsare brutală. Cei cărora le curg balele de poftă n-au loc la masă ; cei sătui își pregătesc viitorul ospăț. Toată lumea-și moale deștele în magia neagră și practică filozofia absurdului și a răstignirii. Sau se risipește *(Pauză)*. La circ e liniște, o situație ideală ca să joci o partidă de table cu Destinul.

TALIVERDE : Doamnă Delia, mîncîuna-i trestie de zahăr cînd ți-o servește o femeie frumoasă. *(lui Dan)* Dați-mi voie, chepten, ce nebunie e asta ? Doamna Delia are voie să-l îmbete pe toți oamenii, dar nu și pe George. Mă opun. Dumnezeu a spus : lăudați omul. Și așa se cuvine să fie. Doamna, însă, ne dă o linguriță de argint ca să sorbim zoaiele *(George vrea să-l întrerupă ; Taliverde urlă)* : Leagă clanța, Paiață.

DAN *(bine dispus)* : Atîta vreme cît plouă în Cîmpia română și-n bălțile Brăilei, iar curcubeul răsare în Elveția nu văd să avem altceva de făcut decît să sterpelim clopoțeiul de la gîtul oii și să-l atîrnăm la gîtul Paiațel.

TALIVERDE *(admirativ)* : Chepten, sînteți cocorul din vîrful unghiului ; cocorul care le știe pe toate.

GEORGE *(Deliei)* : Doamnă, prin șira spinării nu vă curge măduvă, ci piraie de azur. *(brusc, spre Taliverde)* Ești viclean, bătrîne, foarte viclean.

DAN : Iar tu, foarte ușor de citit.

DELIA *(încercînd să-i împace)* : În sistemul mondial actual cine nu se înfășoară în cuvinte cu două înțelesuri, mai bine nu se năștea.

GEORGE *(provocator, lui Dan)* : Aștept să fiu citit.

TALIVERDE : Mai bine ciomăgit.

DAN : Îți place viața leneșă ; dolofan de leneșă.

GEORGE : Adică flecărești și-mi ții gîndurile ascunse ! ?

DAN : Nu, flecărești ca să furi cîte-o mică porție de libertate. Faci parte din specimenele incapabile să-și cucerească libertatea cu baioneta.

GEORGE : Domnule căpitan, socotești c-ai lovit cu securea în trunchiul adevărului, dar nu s-a desprins nici-o așchie de pe trunchi, să știi. Pentru că eu nu cred în libertate. Eu lunec, lunec, lunec... Nu alerg după iluzii, le aștept pe ele să intre în mărăcinii mei și, hap!, le înfulec și adorm. Somn proaspăt, odihnitor. Dacă se dă foc mărăcinilor, ei, atunci mă port ca un scelerat. Eu pot să fiu orice, șambelan sau rîndaș, dar în nici-un caz tapet pe pereții closetului. *(Urlînd)*. Freacă-te, omenire, cu fundul de pieptul meu, dar nu-ndrăzni o mișcare mai sus. Sînt paiață, și merg cu luminarea-n dinți pe sîrma dintre frontiera Nimicului și Totala deziluzie.

DELIA : *(romantică)* : Pe bariera de fluturi.

GEORGE *(patimă)* : Acolo, salcîmul indică ora 11, mesteacănul ora amurgului și sălcia ora eternității. Sus, pe sîrmă, nu-ți poate intra în scăfîrlie ce-i acela privilegiul libertății. Ce-aș putea face, stînd într-un picior pe sîrmă, cu acest privilegiu, cu el sau înăuntrul lui? Un infern? Un rai ? O criză de singurătate ? Sluga dumneavoastră, domnule, am agonisit în viața mea sute de bătături și multe zile de post, în noua mea carieră mă așteaptă ghioncți și dupaci și cîte-o mardeală ca la mama ei — riscurile meseriei — dar tot sînt mai bune decît țipetele a trei neveste; mi-ai mîncat viața și vacanța, boule! *(scoate din buzunar și-i oferă Deliei un păianjen de opal atîrnat de-un lănțișor)*. Un păianjen de opal. Poartă noroc în nopțile de sînziene *(lui Taliverde)*: Nemernic bătrîn, de zeci de ori m-ai închis în cușca jderilor *(tuturor)*. N-am timp să vă arăt mușcăturile de pe spate. Sînt așteptat la circ. Iar un circ, domnilor, nu este vocația sterilității *(Pleacă)*.

DELIA : Ce se ascunde sub abajurul acestei răbufniri?

TALIVERDE : Un tîlhar la drumul mare.

DAN : Mie-mi place să dezleg tăceri. Urletele mă indispun.

DELIA : Abajurul de mătase sub care licărește lampa unui tînăr melancolic și un păianjen de opal.

Tabloul 2

Aceeași seară. Interiorul cabanei. Lumină de amurg. Delia, în rochie lungă, legănătoare, aranjează masa, aprinzînd la fiecare capăt cîte-o luminare înaltă. Dan, în costum alb, se joacă, învîrtind pe axul pironului roata de căruță dăruită de George. Învîrte triumfător, apoi, cu degetele răschirate, apasă ușor spițele zbîrnîind, ca și cum ar încerca să scoată sunete. Deodată se întoarce spre Delia, care s-a oprit, și aruncă o privire în oglindă, și-o întreabă, rizînd :

DAN : Delia, tu știi cum se cheamă necuratul în bălțile astea?

DELIA : Sarsailă.

DAN : Nu.

DELIA : Tartorul.

DAN : Nu

DELIA : Aghiuță.

DAN : Să-ți spun eu cum se cheamă. *De-tuna-l-ar.* Detuna-l-ar Dumnezeu de scîrba pămîntului. Și orice hărbat din bălți e convins că dracul stîrnă în cuiul de care atîrnă și oglinda.

DELIA : Prin urmare, femeia care se privește mult în oglindă, îl scarpină pe diavol între coarne.

DAN : Mde, asta cam așa e.

DELIA : Dă-mi cîteva rămurele de ferigă de pe cămin. *(Dan îi aduce un buchet de sînziene învelit în ferigi. Delia mîngîie îndelung florile, culcîndu-și obrazul pe ele).*

DELIA : Sînziene galbene și albe. Ce descîntece se rostesc în noaptea asta în bălți ?

DAN : O să mi le spună Taliverde, la miezul nopții, cînd va veni să privim flăcările care se arată pe comori.

DELIA : În noaptea de sînziene, între Buzău și Rîmnic, acolo de unde mă trag eu, ca nicăieri în Țările Românești și nicăieri în lume, firul grîului se încarcă cu spice din pămînt și pînă-n vîrf, iar un spic la zece mii de mii se schimbă în mărgăritar

DAN : Cîmpia și maica baltă sînt în stare de minuni și mai mari.

DELIA *(bătîndu-se peste frunte)*: Am uitat cartofii în cuptor. Dă fuga, te rog să stingi focul.

(Rămasă singură, Delia ia de pe policioară păianjenul de opal și-l joacă, în mîini, ținîndu-l de lanț).

(Dan, apărînd în prag o privește în tăcere, cîteva clipe lungi, fără să fie văzut).

DAN : Nu trebuia să-l primești.

DELIA : Mi l-a dăruit după ce l-am uns ca artist. Căci pentru el am jucat crîmpeiul ăla dintr-o piesă de teatru, ca să-i dau curaj. Vreau să aibă noroc.

DAN *(rău)*: Poarta norocului ți se deschide deplin prin prietena prietenului... dacă-ți e amantă.

DELIA *(încremenește)*: Ce vorbe oribile! Mă uluiești. Și mă faci să-mi fie teamă de tine.

DAN : În cea dintîi seară pe care-o petrecem în cabana noastră numai eu aveam dreptul să-ți fac daruri.

DELIA *(minciună străvezie)*: Mă cuprinsese mila de el. O făcea pe copilul teribil și nu era decît ecoul unui cîine biciuit.

DAN : Un cîine care te ademenește și se dă peste cap ca să-ți lingă mîinile, javra. Iar tu i le întindeai, înveselită.

DELIA : Ți se pare c-am fost imprudentă ?

DAN : Ai fost caraghioasă ca orice actriță între două vîrste.

(Delia izbucnește în plîns. Dan așteaptă să se liniștească și apoi o cheamă la el).

DAN : Lasă totul la pămînt și vino să te pedepsesc.

DELIA : Nu vin.

DAN : Vino încet și n-am să-ți rup decît o ureche.

DELIA : Și ce folos am eu din asta ?

DAN : Ăla, că ai voie să vii încet, tiptil-tiptil.

(Delia vine, Dan o sărută. Apoi, Delia se întoarce să pună tacîmurile pe masă).

DAN : Pune trei tacîmuri.

DELIA : Avem un invitat?

DAN : Al treilea tacîm e pentru zeul acestei nopți.

DELIA : Știam că zeii savurează numai esența spirituală de la animalele și păsările care li se aduc ofrandă.

DAN : Zeul bălții gustă și din carne. Mai cu seamă din friptura de lișiță.

DELIA *(scoțînd din dulap și punînd al treilea tacîm)*: Aș vrea să știu: zeul ăsta e unul mărunt sau unul legendar, din cei care au născocit lumea și se vor înscrie în posteritatea pămîntului?

DAN : E un zeu domestic. Să-i așezi florile nu pe masă, ci sub fața de masă. Așa-i place lui.

DELIA *(trecînd la geamlicul ce dă spre terasa din fund)*: Dunărea vuiește, vuiește. Ce putere falnică!

DAN : Misterul nopții de Sînziene e aurul, isteria apelor bătute de lună, iubirea, magia.

DELIA : Iubirea ca supunere necondiționată ?

DAN : Iubirea ca o noapte plină de sugestii și de mireasma cimbrișorului. Ce comoară ai vrea să găsesc pentru tine?

(Delia aduce păianjenul de opal, legănîndu-l ca mai înainte și-l așează-n farfuria destinată zeului).

DELIA : I-l dau zeului. Să și-l pună el la cingătoare. *(cald)*. Mă ierți?

DAN : Gata, am dat cu fosfor pe rană.

DELIA : Nu cu fosfor, fiindcă-i strălucește amintirea. Cu lut din baltă, ingroașă uitarea.

DAN : La miezul nopții, cînd va fulgera rotund, te voi găti cu inele, rubine, coliere.

DELIA : Fragmente ale paradisului.

DAN : Cu zeci de cuburi de smarald verde din care picură ochi de otravă neagră.

DELIA : Cu boabe de safir violet. Cea din mijloc, mare cît o smochină, cele din jur, cincisprezece, ovale simple curgînd în palmele a două frunze de iederă.

DAN : Cu inele ca niște mici coșuri cu fructe în care ninge cu pietre prețioase în formă de inimă, de floare de migdal, floare de prun și umbră de huburuze. Cu convoaie de perle curgînd de pe cărări înstelate.

DELIA: Cu brățări încheindu-ne-n trandafiri de aur și stropi de sînge, cu diamante pirguite, cercei împerecheați cu deochiul, cu diamante negre.

DAN: Toate miraculos șlefuite, molatic împerecheate, viforos dorite, înfrigurat așteptate, înfricoșat obținute — dragostea, crima, trădarea, foametea — toate vrînd să împrumute căldura trupului tău, mingîierea muzicii de la un bal dintr-o seară de iarnă, triumful sinilor tăi înviorați de sărutările mele. *(Se apleacă și o sărută pe sini. În ușă, bătăi grele. Cei doi tresar, iritați. Bătăile se repetă).*

DAN *(nervos)*: Cine-i acolo? Tu ești, Taliverde? *(bătăile continuă).* De ce bați ca un nebun, prostule? Ce-i cu tine, ai căpiat?

(Se duce, deschide și se dă înapoi, tulburat. Înăuntru pătrund împinse, parcă, de vuietul Dunării, cinci femei — patru tinere, una bătrînă — îmbrăcate în haine vărgate. Flăcările luminărilor adeveresc o lumină speriată. Dan și Delia se retrag instinctiv spre fundul scenei, lipiți unul de altul; una dintre femei poartă, atîrnat de umăr, un pistol automat; palma dreaptă încleștată pe magazia de gloanțe, pare hotărîtă să secere. Pe măsură ce noile venite vor interveni în dialog, ele se vor numi Olga — cea cu pistolul automat, Maria, Iulia, Ina, Bătrîna. La început se string grămadă lîngă perete; Bătrîna caută, bîjbîind, zăvorul, ca să-l întrezărească pe ușă).

BĂTRÎNA: Olguțo, maică, ăștia n-au zăvor. Nu-i a bună.

DELIA: **Aripile ușii se string și se desfac acționate de-o manivelă.**

OLGA: Bănuiesc că manivela are două mînere, unul aici, unul afară. Iulia du-te și dezrubează-l pe cel de-afară. *(Iulia iese; Olga Marieî):* Maria, te urci la etaj și fixezi obloanele în balamale *(Maria suie scara. La jumătatea treptelor se oprește, aruncă o privire roată pe pereții împodobiți cu scoarțe și tablouri și oftează).*

MARIA: Frumos cuib și liniștit.

BĂTRÎNA: O ramură cu mere roșii, pe care se leagănă doi porumbei.

MARIA: Cuib purpuriu. Seamănă cu casa unchiului Iancu, care era episcop. Numai că la el ușile și fotoliile erau capitonate cu piele aromată *(dispare în culoarul dormitoarelor).*

BĂTRÎNA *(Olgăi)*: Olguța, să nu-i mai dai voie, maică, să spună că e neam cu episcopul, ea, o curvă, arestată pentru tîlhărie și destrăbălare.

(Reintră Iulia, care așează pe colțul mesei roata de manivelă).

OLGA *(Deliei)*: Ușa de sub scară unde duce?

DELIA: La bale.

OLGA *(Iuliei)*: Controlează. *(Iulia iese. Olga arătînd ușa din stînga)*: Asta unde duce?

DELIA: La cămară și bucătărie.

DAN: Acolo e un geam cît palma. De-abia intră vîntul.

OLGA *(Inăi)*: Controlează tot, Ina.

BĂTRÎNA: Bine faci că nu-l crezi. Un bărbat stă mereu la pîndă. Ca șarpele-n buruieni. *(Oprindu-se sub un tablou înfățișînd doi cai pe mal de ape, între sălcii).* Ai cui sînt cai ăștia rotunzi ca pepenii?

DELIA: Ai mei.

(Iulia revine, îmbrăcată într-un halat cu crizanteme imprimate. Se fandosește, arătîndu-i fetelor).

BĂTRÎNA: Frumoși cai. Ai și trăsură, măicuță?

DELIA: Sînt ai mei fiindcă eu i-am pictat, nu pentru că i-aș avea în grajd.

OLGA *(Iuliei)*. Du-te după Ina. N-o lăsa singură, e prea mică.

BĂTRÎNA *(privind în continuare cai)*: Păcat! Păcat de ei că nu-s vii.

MARIA *(apărînd pe scări)*: Sînt cai verzi pe pereți, mamaie.

BĂTRÎNA: Rostul calului e să tragă la trăsură.

OLGA *(lui Dan)*: Dumneata de ce stai în întuneric?

DAN: Fiindcă nu suport mirosul de hienă.

OLGA: Coboară storurile de la terasa din fundul salonului.

DAN: Sînt stăpîn aici. Și-mi arog libertatea de decizie.

DELIA: Strunește-ți nervii, Dan, le cobor eu.

OLGA: Nu! *(lui Dan)* Coboară-le! *(Dan se supune).* Și să faci bine să înveți că stomacul hienei e singurul care nu mistuie sămînța de pepene. Datorită lor, hienelor, și-au salvat viața știuți călători prin deșerturile Calahari.

(Sus, în capul scărilor, Maria izbucnește în rîs. Lui Dan, cochetînd):

MARIA: Bepede te-a pus cu botul pe labe, frumușelule, ce zici?

DAN: Zic că veți sfîrși prost. Că veți plăti cu vîrf și îndesat atît pentru evadare, cît și pentru ocuparea prin violență a acestei cabane care ne aparține, prin indiviziune, mie și soției mele.

OLGA: N-am evadat. Eram la muncă, în Ostrovul Morilor, apele Dunării creștesau, însă pe paznicii noștri nu-i interesa ce se-ntîmplă cu Dunărea. Dunărea a rupt Ostrovul în bucăți, noi patru ne-am salvat pe un hîrb de luntre.

DAN: Neuitînd să luați pistolul automat al paznicului.

MARIA: Tu l-ai fi lăsat să-l ia apele? Te asigur, băiete, că nu te poți despărți ușor de lucrurile menite să-ți bage groază-n oase.

DAN: Dacă e adevărat ce spuneți, trebuia să cîncniți delicat la ușă și să cereți frumos ospitalitate.

MARIA *(în derădere)*: Bună-seara, domnule Cutare, stringe-mă cu drag la pieptul tău, la închisoare am învățat pe de rost lecția umilinței. *(dur)* Am cunoscut noi destui nemernici care le dădeau biscuiți prin gard copiilor de la orfelinat, dar care nu se sfiau să-și înfometeze părinții sau să-și bage tovarășii la zdup pentru vorbuliță cu două înțelesuri. Cine n-a trecut pe-acolo de unde venim noi, cine nu și-a virit botul de trei ori pe zi într-o gamelă cu zoaie prin care plutesc gîndaci... — ți-e greață?, vomează, băiete, sculpă și fă pipi, dar stai cuminte, n-o să ieși de-aici mai înainte de-a ieși noi, ca să fugi la primul post de miliție, să dai alarma.

OLGA: Cînd ești în primejdie, nu-ți alegi mijloacele de apărare.

MARIA: Sugrumi sau te lași sugrumat.

DELIA: Chiar așa de rău se trăiește acolo?

OLGA: Un lucru e sigur: acolo n-ai timp să te plictisești.

(Iulia apare din cămară, tîrînd cu ea, veselă, un jambon de porc. Îl așterne pe masă).

IULIA: Fetelor, neprihănitele mele fecioare, luați și mîncați, cămara e plină de toate bunătățile pămîntului. *(Deliei)* Foamea e neobrăzată, doamnă.

DELIA: Avem și friptură pe cartofi. Tocmai ne pregăteam să luăm masa, o aduc imediat.

OLGA: Nu dumneata. Ele. Hai, fetelor. *(Iulia și Maria ies să împlinească treaba).*

DELIA *(căutînd s-o îmbunezeze)*: Dacă vreți, avem și vinuri de colecție.

DAN: Întrebuințezi o notă de ironie prea subțire pentru casa asta pe care domnișoarele au transformat-o în cotet blindat. Obișnuite cu sirma ghimpată și cu întunericul...

BĂTRÎNA: Maică, fiecare plătește după faptele lui. Eu ajutam fetele greșite să lepede copiii nedoriți *(chicotind decrepit)* să-i facă îngerași, adicătelea și-acuma, iaca, stau la Dunăre, pe care n-o văzusem niciodată. Olguța mă ocrotește, alelante fete îmi dau din bucătura lor. Eu nu mă plîng, nuu, ferit-a sfîntul.

DAN: Oricum, nu mai ai mult de întins de zgîrciul ăsta care se numește viață.

OLGA: Las-o în pace, nu te lega și de ea.

DAN: Îmi ulcc gingășiile biblico-lirice.

(Delia se duce lîngă Dan. Încearcă să-l îmbrățișeze ca să-l liniștească. Dan o respinge. În acest timp, Bătrîna se așează în scaun, pe locul Zeului, ia din farfurie paianjenul de opai și cînd Iulia și Maria vin cu platoul de fripturi de lișiță și-l pun pe masă, începe să cădelnițeze, legînd paianjenul).

BĂTRÎNA: Musculiță de aur. Buburuză de argint.

(Apare Ina, din bucătărie, cu un ceaun plin cu cireșe).

INA: Dragele mele, am găsit cireșe. Am înghițit vreo zece cu sîmburi cu tot.

BĂTRÎNA: O să te-ncui la stomac.

INA: Hai să vă pun cercei *(Deliei și lui Dan)*. Eu sînt Ina, de la Zorina... n-ați citit o carte cu legendele florilor? Cea mai frumoasă e aceea a Zorinei. *(Le pune cercei Olgăi, Iuliei, Mariei. Vrea să-i pună și Deliei, însă Dan o oprește).*

DAN: Las-o-n pace pe soția mea.

IULIA: Nu se înjosește ea să poarte ca zorzoane niște amărîte de cireșe.

DAN: În orice caz se lipsește cu plăcere de scamatoriile voastre ieftine.

INA: Dar e o încîntare, domnule, să-ți atîrni cireșe la urechi. Eu aș purta toată viața asemenea cercei.

BĂTRÎNA: Gătește-mă pe mine, maică, *(Ina-i pune cerceii. Bătrîna continuă spre Dan și Delia)* Uitați-vă la ele, ce suflete curate! Toate mă oblăduiesc, pe cîtă vreme vlăstarele mele, sînge din sîngele meu *(se închină)* n-ar mai avea hodină nici în moarte, jupui-și-ar în veci tălpile în smoala iadului, o dată n-au venit să mă vadă aici, la Dunăre, să-mi aducă un pachețel cu de-ale gurii. Hai la masă. *(Își împreunăpalmele pentru rugăciune).* Mînca-vor săracii și vor lăuda pe Domnul.

OLGA: Mamaie, taci și mănîncă.

IULIA *(Bătrînei)*: Te tăiem de la prăjitură.

MARIA: Ia-ți adio și de la porția de vin.

DAN *(Olgăi)*: Doamnă, vă întreb, n-ar trebui oare, oamenește, să-i luăm la palme, pe cei care nu-i luăm în serios? Sau la picioare-n fund?

OLGA: Nu mușca din cei neputincioși! Jignește-mă pe mine, voinicule, dacă-ți dă mîna.

MARIA: Încearcă, băiete. Joacă-ți viața la zaruri. Ori e albă, ori e neagră.

IULIA: Înainte de a răspunde, ia în mînă luminarea asta.

DAN: Sînt în fața voastră fără putere, dar vă urăsc. Cuțu-cuțu, potăilor, lepădăturilor.

MARIA *(ridicîndu-se, aruncă în el cu oase și se duce după vin. Iulia rîde în hohote și strigă)*: Vreau vin, vreau șampanie, vreau să petrecem, mama mă-sii de viață!

(Bătrîna se scoală și se apropie de Dan și Delia).

BĂTRÎNA: Măicuță, cei flămînzi au dreptul să mănînce, iar cei care mor de dor au dreptul să umble.

IULIA: Vreau o corabie spre Bosfor!

INA: Mi-ar plăcea să mă scald în Cornul de aur. Sau în dreptul haremului sultanilor.

MARIA: Fii atent, băiete, eu n-am murit niciodată, nici de glonț, nici de nimic, dar știu că gloanțele au spini *(deschide o sticlă de șampanie: dopul, pocnind, atinge tavanul).*

BĂTRÎNA *(Deliei)*: Maică, n-aveți și-o pulpă de iepure? Da' să fie de cimp, nu de casă, ăia de casă sînt băloși.

INA: Să-l păpăm și pe Urechilă-năzdrăvanu!

DELIA: Poate mîine vă dau și iepure. Avem un vînător aici.

BĂTRÎNA: Pînă mîine plecăm.

IULIA: Deocamdată sîntem aici. Iar aici mă simt grozav de bine.

DELIA *(continuînd încercarea de apropiere)*: E și firesc să vă simțiți bine. Doar sîntem în noaptea de sînziene.

MARIA: Doamne, ce mișmaș e să fii dibar măcar o sîngură zi! *(Bătrînei)*: Sînt fericită, mătușico.

BĂTRÎNA: Vă iubesc, fetele mele. Eu fără voi nu exist. Eu ce sînt? Un biet acolo. Voi, fără mine, puteți cînta. Hai să cîntăm. Mai e pîn' la miezul nopții; cînd se arată flacăra pe comori *(începe un cîntec vechi)*:

Zăpada zilnic se topește,
Inima-mi plînge-n întristare...

(Cîntă) Asta e un cîntec ca o pîine neagră muiată-n sînge. El vine de pe fluvii, dezbracă munții, o-nvinde pe jos și-l fac să mănînce mîine, mă femeie. E un cîntec moleșit ca iarba care dă lapte gras și unt galben *(lui Dan)* Domnule, fii bun, n-ai niște fire de tutun prin buzunare?

(Dan scoate și-i aruncă un pachet cu țigări. Bătrîna îl desface, la sorocește pe „fetișe" și apoi pe Delia)

BĂTRÎNA *(Iuliei)*: Aprinde tu de la lumînare, mie mi-e frică să nu mă trăsnească Al de sus.

IULIA: Bine, aprind eu. Mie. Cel de Sus nu mai are ce-mi face. Încă vreo cinci ani sînt sub gază bună, n-are cum pune labe pe mine.

DELIA: Atît de mult mai ai de stat acolo?! Dar ce-ai făcut?

IULIA *(sec)*: Falsificatoare de bani.

BĂTRÎNA: Dă-i o pensie lux, o hîrtie scumpă și lucioasă și cerneală albastră și-ți face suta cît te-ai șterge la ochi.

DAN *(privind la femeile care fumează cu voluptate trimițîndu-și una alteia volutele de fum)*: Tare-aș avea chef să vă dau draculuj pe toate. *(Olgăi)* Pot să mă duc sus? Nu voi încerca să fug. Vreau să mă lungesc pe pat.

OLGA: Ce ziceți, fetelor?

IULIA: Rămîne cu noi. Locul unui băiat frumos e între femei.

(Dan trece și se lungește pe scară, ca un răsfățat. Maria, aruncînd lenes volutade fum, pornește și ea spre scară, legănînd șoldurile. Se sprijină de balustradă).

DAN *(simțind-o)*: Te anunț că aparțin exclusiv doamnei în casa căreia ați dat năvală ca niște sălbatice.

MARIA: Nu se știe. Poate că eu sînt norocul tău, băiete. *(O întreabă din gesturi pe Delia dacă e cazul să mai continue; Delia, înveselită, îi face semn că da; speră că intrînd în jocul pușcăriașelor, le va îndulci purtarea).*

DAN: Decît un noroc născut ca tine, prefer mai bine un picior rupt.

MARIA: Norocul e farmec senin și farmec subversiv. Îmi place mîngîierea lui înnoptată și n-o să-l las să-mi scape. De cînd mă știu, eu și Norocul sîntem cea mai proastă combinație posibilă. Îl aștept de multă vreme și va veni. Astăzi.

DAN: Norocul tău e pe trotuare, în holul cinematografelor de cartier, între lăzile de gunoaie...

DELIA: Dane, ce-i cu tine? Fata se joacă, cere-i scuze imediat!

BĂTRÎNA: Fata vorbește ca la sfînta spovedanie, de ce s-o injuri?!

MARIA *(zgîiindu-l pe Dan)*: Am dreptul, băiete, să-mi cunosc norocul sub o mie de chipuri și sub o mie de întîmplări. Dacă nu mi se înfățișează sub o mie de chipuri n-are decît să stea acasă la el sau să se vire în buzunarele cine știe cărui idiot incapabil să-l salute cu salve de tun. Mi-e dor de roata norocului întreagă, băiete. Eu vreau noroc-noroc, nu jegul lui. Basta! Prea de multe ori am trecut unul pe lîngă altul, norocul și eu, ca să nu ne ciocnim măcar o dată hot în hot și să ne îmbrățișăm. *(Își strecoară capul hoțește pe sub balustradă și-l sărută).*

DAN *(se ridică în picioare, furios)*: Curvă! Te zdrobesc, ticăloaso!

(Delia dă fuga și-i taie calea).

DELIA: Dan Comșa, vino-ți în fire! *(pușcăriașelor)* Dar e de neînchipuit cum vorbește, astăzi!

OLGA *(Deliei)*: Mai spune-i o dată numele.

DELIA: Dan Comșa, pilot de aviație.

OLGA *(Deliei, cu satisfacție)*: E scris de mult că Dumnezeu așterne masa și dracul aduce oaspeții. *(prietenelor ei)* Fetelor, turnați și beți, a sosit clipa veseliei. *(lui Dan)* Dan Comșa, eu sînt Olga Vidraru *(Dan, tresare, face un pas înd&răt)* Olga Vidraru, sora Ioanei Vidraru, cu care-ți plăcea să te plimbi cu trăsura, toamna, prin vechiul București. Erați logoditi și vă treceați timpul printre case cu iederă, cișmele, amurguri vinete, biserici.

DAN: Un trecut de închipuiri. *(răcnind)* Ia liota asta de scursori și cară-te de-aici.

DELIA: Nu, stați. Vorbește mai departe.

DAN: Iar eu, fiindcă sînt în casa mea, vreau să mă duc să mă culc.

(Pășește hotărît spre scară, dar cînd pune piciorul pe prima treaptă, Olga trage un glonț în tavan).

OLGA: Încă un pas și vei fi mort *(Dan se întoarce la locul lui, girbovit).* E noaptea de sînziene, cînd se toarce fir subțire, pentru Maica Domnului și fir de spînzurătoare pentru Diavol.

BĂTRÎNA: Cine nu crede în Dumnezeul sînzienelor albe și nu se pleacă, sîngerează. *(Olgăi)* În noaptea asta se luminează cerul, maică, tu poți să-l omori fără sfială, că n-ai să păților.

IULIA: Mamaie, astîmpără-te. Ia biscuitele ăsta și roade-l în dinți.

BĂTRÎNA: Cu gingiile. Căci dusu-s-au dinții mei.

(Maria, în tot acest timp, i-a dat roată lui George, cercetîndu-l amănunțit, cu priviri lacome.)

MARIA: Hai, spală-te pe mîini, ca Pilat din Pont. Îndrăznește, avem attea fîntîni, izvoare, bălți, rîuri și stăpînim gurile de vărsare ale celui mai celebru fluviu din Europa.

DAN *(Deliei)*: Du-te la culcare. Pe tine te vor lăsa să pleci. Du-te, fă-mi hatîrul. Și-ți dau cuvîntul de onoare că pe femeia asta *(arată spre Olga)* o văd pentru prima oară.

OLGA: E adevărat. Dar asta nu schimbă cu nimic situația.

DELIA *(Olgăi)*: Pot să mă duc la culcare?

OLGA: Nu. *(răzgîndindu-se)* Sau, dacă-l iubești...

DELIA: Îl iubesc.

BĂTRÎNA *(topăind)*: Un maimuțoi iubea o fată dulce
Într-o covată,
Într-o tingire,
Într-o pestelcă,
Într-o ciubotă
Un maimuțoi iubea o fată dulce.

IULIA: Ei, haide, haide, oprește-te că altfel te scoatem afară *(Olgăi)* Varsă-ți toată scîrba din suflet.

OLGA: Eu fac pușcărie în locul soru-mi. *(Femeile, inclusiv Delia, se întorc uimite spre ei)* Ioana trebuia să fie la pușcărie, nu eu. *(lui Dan)* I-ai trimis zeci de ilustrate cuprinzînd același text: „În fața ta, Ioana, aripile mele se închină!"

DAN *(Deliei)*: Să nu crezi nici-un cuvînt.

OLGA *(arătînd spre pușcăriaș)*: Ele mă cred... Ioana a tăinuit un hoț, urmărit de miliție, prieten al nostru din copilărie... Tribunalul, cînd l-au arestat pe hoț, a condamnat-o și pe Ioana, pentru omisiune de denunț, la doi ani de temniță. Eu locuiam la Timișoara. M-a chemat urgent la București și mi-a spus că e distrusă, logodnicul ei, pilotul Dan Comșa, pe care nu-l văzusem niciodată, n-o va aștepta să iasă din închisoare. Plîngea și voia să se sinucidă. *(lui Dan)* Treci mai în lumină. *(Dan trece)* Mult te-a mai iubit soru-mea. *(celorlalte)* Fiindcă sîntem surori gemene, am schimbat buletinul de populație cu al Ioanei și m-am prezentat în locul ei *(lui Dan)* În ziua cînd Ioana, la vorbitor, mi-a spus c-ai părăsit-o, am simțit pe grumaz buza securei.

DELIA *(revoltată)*: Sora ta n-avea dreptul să-ți accepte un asemenea sacrificiu.

OLGA: S-a sinucis, pînă la urmă.

BĂTRÎNA: Sărmana, acum poate că e o fîbeluță.

DELIA *(îatăritată)*: Nici moartă nu merită s-o ierți.

OLGA *(dur)*: Ce știi tu despre morți?! Și-n general, ce știi tu despre durere?!

DELIA: Moartea e un lux străniu pe care numai proștii și-l permit înainte de vreme.

DAN *(amar)*: N-am știut că s-a sinucis. Îmi pare rău, rău. M-au izbit în moalele capului. Da. Îi plăcea mult să ne plimbăm cu trăsura. *(iritat)*. Și-i mai plăceau prunele. Iarna-i aduceam prune din străinătate. Era o fire melancolică. Cred că i-ar fi plăcut să fie furată de un prinț. O să-i plătesc duminică o slujbă la biserica grecească din Brăila și-o să pun să se bată clopotele în amintirea ei.

IULIA *(scîrbită)*: Puți ca o doagă mucegăită.

DELIA: Ia mai taci-ți fleanca! *(revoltată)* Chiar n-aveți nici-o limită în nerușinarea voastră?! *(exaltată)* Dane, te iubesc.

DAN: Nu e momentul pentru declarații de dragoste.

DELIA: Te iubesc și nu-mi pasă de nimeni. Nici de morți, nici de cățelele astea. Iar trecutul tău nu mă interesează.

IULIA: Pun rămășag, doamnă, că n-ai jucat niciodată cărți.

DELIA: Am vizitat muzeul jocurilor de noroc din Nurenberg și de-atunci nu-mi mai trebuie să pun mîna pe cărți.

MARIA: Iar eu pun rămășag c-ai să joci cu mîine și-a: să pierzi. *(Se apropie de Olga și-i șoptește cîte la ureche: Olga aprobă)* Dan Comșa, ai vrut adineauri să mergi sus; mergi

OLGA: Dar Dane, spre deosebire [illegible] și Bă[illegible] cu ea! Fiica asta nu merită speranțe.

IULIA *(ca să-l decidă)*: Unu... doi... trei.

(Dan ezită. Dar cînd Olga-i indică drumul, mișcînd teava pistolului automat, o ocolește pe Delia, care-i urmărește îngrozită și începe să urce scara încolțit de toate prietenele Iuliei. Sus, Maria îl împinge, chicotind, pe ușă și nu se poate abține să nu-i strige Deliei)

MARIA: Ai pierdut, doamnă. Am chintă roială la as. De trefla.

Tabloul 3

O oră mai tîrziu. Penumbră azurie. Pușcăriașele au plecat. În salon nu e decît Delia. În genunchi, cu mîinile căzute și cu tîmpla lipită de stînjka mesei, Delia plînge.

DELIA: Ticăloaselc, cît le urăsc! Doamne, fă să se usuce carnea pe ele!... Parcă a trecut o eternitate de cînd mirosea aici numai a lemn și trestie, numai a tarbă și a Dunăre.

Dan apare pe scară. Coboară în tăcere; cu fiecare pas pe care-l încearcă se prăbușește lumea. Vine lîngă Delia (Delia îl îmbrățișează picioarele). El o mîngîie în creștet.

DAN: Ridică-te. S-au dus. Ridică-te.

DELIA: Ne-au pîngărit cel mai frumos vis.

DAN: Ridică-te. Și încearcă să te liniștești.

(Delia sare în picioare și-l pălmuiește, isteric).

DELIA: Lașule! Lașule! Ai urcat cu tîrîta în patul nostru!

DAN: Am făcut-o de frică.

DELIA: Trebuia să rămîi aici. N-ar fi-ndrăznit să te-mpuște. Dar ți-a plăcut, nu-i așa, pedeapsa pe care ți-au dat-o putorile-alea. Ți-a plăcut, ehe!

DAN: Fă-ți o cafea, să-ți domolești nervii.

DELIA: Poate c-o să ai și un copil. Da. Nu glumesc. Vei avea, mai mult ca sigur, un copil. Doamne, ce-aș mai ride! *(cu durere)* E lucrul pe care mi-l doream eu cel mult mult: să zămislim un copil în noaptea de sînziene, aici, în cabana noastră. Lașule!

DAN: Dacă mai repeți o dată cuvîntul ăsta, îmi crapă țeasta. Potolește-te și încearcă să înțelegi că s-a-ntîmplat o nebunie de care nu sînt vinovat cu nimic.

DELIA: De ce-ai părăsit-o pe Ioana Vidraru?

DAN: Pentru că te-am întîlnit pe tine.

DELIA: Minți.

DAN: Nu te-am mințit decît o singură dată: atunci cînd ți-am spus că hățile astea sînt locul unde-și petrece Dumnezeu vacanța. În privința asta, văd, am greșit.

DELIA: Și ce se va întîmpla de-acum înainte cu noi?

DAN: Vom aștepta să treacă timpul.

DELIA: Ca să aștepți să treacă timpul, trebuie să ai un trecut bogat în care să te retragi.

DAN: Să ne silim ca seara asta să nu mai învieze niciodată în mintea noastră.

(Ridică jaluzelele de pe geamlicul din fund. Năndlește luna).

DELIA: Luna, ocrotitoarea dragostei. Pfuu!

DAN: Se văd siluete de călăreți pe munții Măcinului. Au ieșit să pîndească ivirea flăcărilor pe comori.

DELIA: Dumnezeule, ce ocară! Ne-au jefuit, ne-au terfelit noaptea de sînziene. Te disprețuiesc!

DAN: Iar o iei razna?! Oprește-te! Sînt sătul de insulte.

DELIA: Și ce-ai vrea tu? Să-ți fac elogii că te-ai culcat cu gunoiul ăla!? *(Apucă de pe masă o farfurie și o trîntește de podele)* Vreau să sparg și să distrug totul... Ești un mizerabil, Dan Comșa. *(Dan tace. Furioasă, Delia sparge încă două farfurii; rîde isteric)* O mie de mii de cioburi ale norocului. Pentru copilul căpitanului Dan Comșa și al tîrfei Maria... Maria și mai cum?

DAN: Maria, stîi... Maria.

DELIA: Maria, tîrfă de mahala, urlă din rărunchi cînd e dragostea dulce *(Rea)* Al să vezi, băiatule, o să-ți abandoneze plodul la ușa unei biserici.

DAN: S-ar cuveni să vorbești mai cumpătat *(batjocoritor)* tu, fata unui preot care-a cumpărat un sfert din pragul bisericii de la Ierusalim pe opt hectare de pămînt din județul Buzău, ca să-l vîndă, aschie cu aschie, pe lespezioare de chihlimbar negru babelor din munți.

DELIA: Ia te uită ce scorneli îi trec prin cap. Vrei să mă scîrbesc definitiv de tine? Atunci continuă.

DAN: Crezi c-am răgușit? *(scuturîndu-se)* În ce hal am ajuns? În ce cazan murdar ne-au aruncat, ticăloasele!

DELIA *(revenindu-și)*: Vrei să-ți pregătesc ceva de mîncare?

DAN: Blestemate să fie! De trei ori blestemate!

DELIA: Bea vin. *(Apoi, din nou nestăpînită.)* Trebuia să te împotrivești. Trebuia să te încleștezi cu mîinile de balustradă, să urli, să țipi, să ucizi. N-ar fi îndrăznit. N-ar fi îndrăznit Olga Vidraru să tragă.

DAN: Totul se răvășise-n mine. Parcă mi-ar fi aruncat o plasă-n cap.

DELIA *(apucată)*: Nu, nu. Ți-a plăcut. Ți-a plăcut, dezmățatule! Urcai cu Maria și mă uitam la tine, parcă erai un motan nimerit într-un balcon plin cu curburi de rîndunici, orgolios și plin de pofte. Țap nemernic! Țap împuțit!

(Ciocănituri în ușă. Dan, cu voce puternică, bucuros că cearta se întrerupe sau se amînă).

DAN: Intră!

(Intră Taliverde).

TALIVERDE: Sărut' mîna domniță. Rumenă ca un trandafir, îmbujorată ca o cunună de flori de măceș. *(Își face cruce)* Să nu vă deochi. Bună seara, chepten. O tufă de sînziene a luat foc și rătăcește, dansînd prin văzduh. Din mărețele vremuri trecute se spune că ăsta e semn că lumea trebuie să-nceapă să dea obolul dragostei și băuturii.

DELIA: Ești un șarlatan.

TALIVERDE: În noaptea de sînziene, trebuie să ai superstiția lucrurilor frumoase. Să vedeți, eu, pe drum, m-am întîlnit c-o herghelie de tălăniște. Ziceau că le-a smuls Dunărea de pe Ostrovul Morilor, pe care l-au spart apele și se duceau la miliție să le scoată șeful de post la liman.

DELIA: Adineauri și-au luat catrafusele de-aici.

TELIVERDE: Au fost aici? Mii de draci! Ce să caute ele, aici?

DAN: Au intrat să ceară de mîncare. Le-am dat să mănînce și să bea, s-au cam afumat și două dintre ele au scăpat farfuriile din mîini. Uite, pe jos sînt numai cioburi.

TALIVERDE: Trebuie iertate, sărmanele, că ele, *acolo*, mănîncă numai din blide de tinichea. Chepten, atunci cînd îi ajuți pe un om aflat în nenorocire simți, așa, o încîntare, o nădejde, o trăire curată, un vifor care-ți uluiește ființa.

DELIA: La fel zicea și căpitanul. Cică, după trecerea lor, se simte colindat prin oase de toate sărbătorile de peste an.

TALIVERDE: Bine judecat, chepten; mila ține de virtejul plăcerilor. Sau m-am ținut eu? Faci un act de milostenie, se pocăiește și crapă un drac în temnița iadului *(se aud tropote îndepărtate. Șuier de sirene, Taliverde se deschide de bucurie)* Trec flăcăii călări spre cine știe ce flacără părelnică. Sună și vapoarele. Chiar în clipa asta începe vraja, coboară; o simțiți? Dacă unul dintre dumneavoastră vrea să înveție să tacă, să prindă putere lăuntrică...

DAN: Delia vrea.

TALIVERDE: În cazul ăsta, doamnă, trebuie să vă legăm de stîlpul casei, cu ochii spre lună, iar eu și chepten o să vă spunem orice bazaconie ne trece prin cap și dumneavoastră n-aveți voie nici să rîdeți, nici să plîngeți, nici să suflați o vorbă.

DAN: Poate-i mai bine s-o legăm de pinul cel roșu din poiană.

TALIVERDE: Nu, nu, nu. Pinul roșu are putere de vrajă doar în noaptea de Anul Nou. Atunci, fetele care rezistă să înnopteze cu mîna pe scoarța lui înghețată se mărită pînă-n primăvară *(Deliei)* Treceți pe prispă, doamnă, lîngă stîlpul din stînga. *(Delia se supune amuzată. Taliverde o mustră).* Vă rog să fiți serioasă, altfel se strică farmecele. *(O lipește cu spinarea de stîlp).* Așa e bine. *(Privește în zare și injură).* Of, lepădătura aia de nor care suie dinspre munții Măcinului aduce ploaie. Dar mai e pînă atunci. Uitați-vă la lună. Tîrăște după ea turme de singurătăți. Chepten, treceți în fața doamnei și spuneți-i ceva, s-o frigă, s-o usture, să ardă cămașa pe ea. Orice vi se năzare, nu stați s-alegeți.

DAN: Mai bine începe tu,

TALIVERDE: Bine, chepten. Dar pînă termin, clociți ceva deștept. *(Deliei, salutînd-o ca un cavaler medieval).* Domniță, ce e tatăl dumneavoastră?

DELIA: Preot.

TALIVERDE *(furios)*: V-am spus că nu e voie să vorbiți. Un cuvîntel au trebuie să scoateți. Timp de un ceas. Puteți să mă scuipați în ochi ca pe-o broască ritoasă, puteți să mă loviți cu piciorul la vintre, să mă pocniți la mir, dar să nu deschideți fălcile. Ferecați gura. S-a-nțeles?! Muta-mutelor, asta este vreme de-un ceas. Chepten, veniți mai aproape s-auziți una bună. *(Dan trece lîngă Taliverde; bătrînul îl izbește cu cotul în șold ca și cum și-ar fi adus aminte de o glumă petrecută între ei doi și pufnește în rîs. Dan, prinzînd firul, se bate cu palmele peste șolduri, și dă drumul unui hohot de rîs răsunător. Taliverde, îndreptîndu-se din șale, încearcă un pas spre Delia).* În golful ăsta, unde v-ați făcut casa, doamnă, la sfîrșitul războiului, tatăl meu și frații lui au scos cu năvoadele un somn de 600 kg. Crezi că nu există așa ceva? Dacă mint, să mă pocească Maica Precista; numai cheaguri de venin se găsesc în paharul cu votcă. Eu eram un mucos leneș, cărnos la față, cu unghiile netăiate. Alde tata sar cu topoarele, despică somnul și ce să vezi? Din burta lui iese un soldat neamț călare pe motocicletă. Eram chiar după armistițiul de la 23 August, tata face un pas și-l somează: camarade, te declar prizonier, mîinile sus! Dar neamțul apasă pe pedală și prinde-l, dacă mai poți. *(Dan rîde. Delia nici măcar nu zîmbește. Taliverde se încruntă și-l pofțește pe Dan la rînd).* Chepten, pînă-i pregătesc eu încă una, că oricît oi fi de hodorog și de capsoman, tot o fac să rîdă pînă la urmă, treci și pune-o la cazne.

DAN *(Deliei)*: Ca orice femeie nu poți fi puternică decît vorbind. Forța unei femei stă în vorbe și-n catranul pe care-l stringe la intimă *(lui Taliverde, cu subînțeles pentru Delia)* Taliverde, stringe cioburile farfurilor. Și dă pe gît vinul rămas de la ospăț. A fost aici un ospăț pe cinste. *(Delia dă să-l izbească cu piciorul. Dan se ferește. Apoi provocator).* Citesc fraza care ți s-a alcătuit, acum, sub frunte: Dan Comșa, crută-mă cu trîncănelile tale. *(Delia îl privește cu aroganță și tace; privirile ei se fixează limpezi și toi mai insistent pe figura lui George care s-a ivit în ușă și s-a oprit, neîndrăznind să tulbure desfășurarea scenei).* Eu, Delia Comșa, fostă Dragomirescu, în clipele astea mă simt asemeni fiilor de voievozi din vechime trimiși la mănăstiri să învețe tăcerea. *(Râu)* N-ai nimic voievodal în tine. Ce e o actriță? Trece prin viață ca un sitar prin mesteceni. Și cînd se-ntîlnește c-o altă gîsculiță ca ea, numai ce le auzi *(aici, după voce și gesturi, reproduce, probabil, vreo discuție dintre două actrițe — de presupus că una dintre ele a fost Delia)*: „dragă, ai auzit, s-a-necat dramaturgul Vampilov: „dragă, dar asta a fost mai de mult", „dragă, dar el s-a-necat cu adevărat".

TALIVERDE: Bravo, chepten. *(Deliei)*. Nu-i așa, doamnă, că se pricepe să răsucească fierul roșu în carne vie? *(Descoperindu-l pe George)* Paiața! Sigur, o paiață nu sosește niciodată prea tîrziu, o paiață sosește întotdeauna la timp. Ce vrei?

GEORGE: La debarcader s-a oprit o șalupă de lux cu două apartamente. Dacă vă spun cine-i pe ea și de ce m-a trimis încoace, rămîneți trăsniți. *(Deliei)*. Pun rămășag că eu o să vă fac să vorbiți *(Delia scuturîndu-și capul)*. Pe șalupă se află ultimul călău al Franței. *(Dan și Taliverde tresar, uimiți, în schimb Delia nu schițează nici o mișcare).* Cum, doamnă, nu vă înfioară vestea!? Eu, cînd mi s-a spus cine este, am simțit că se rostogolesc peste genunchii mei căpățînele lui Robespierre, Danton, Ludovic Capet, plus ale reginei Marie-Antonette, ale doamnei de Campballe și Lucille de Des Moulins. S-a oprit sub streașina malului și vrea să joace pocher. N-au al patrulea partener. Vreau — zice, să-mi încerc norocul în noaptea voastră de sînziene. Încolo, arată ca orice turist. *(Delia e mută). George, întărîtat că întîlnește în ea o femeie hotărîtă să învețe tăcerea).* Doamnă, trei femei m-au alungat, strigîndu-mi același lucru, de parcă erau vorbite din leagăn: boule, mi-ai mîncat viața și vacanța și nu le-am urît; nici n-am plîns după ele. Am plîns numai după a patra, care mi-a arătat ușa în tăcere. Nimic nu-i mai dureros și mai umilitor decît o nevastă care să te dispretuiască în tăcere *(lui Dan)* Căpitane, n-o lăsați să învețe tăcerea, mai tîrziu veți regreta.

TALIVERDE *(schimbă și el coarda)*: Așa e, domniță, tăcerea e un păcat greu; tăcînd, aduni aur, comori, dar te împietrești la suflet; cei ce stau colac pe tăcere și pe grămezi de aur sînt niște nemernici. Aurul trebuie vînturat prin pînzele vînului, iar tăcerea schimbată în cîntec. Și la urma urmelor, noaptea de sînziene e o f

TALIVERDE : La ce nebunie te gîndeşti ?

GEORGE : Vreau s-o cer de nevastă. Dacă nu ciştig, mă împuşti.

TALIVERDE : A, vrei să pui laba pe oraşul Bucureşti ! Sau pe o bucăţică gustoasă din oraşul Bucureşti. Da, e un oraş căruia merită să-i sugi măduva. Toamna, iarna şi primăvara. În restul zilelor, să dai şi să fugi.

GEORGE : Ai dreptate. Căldura din iulie şi august te ucide. Zăduful topeşte totul, de-a valma : oameni, case, conaci.

TALIVERDE : Dar, mama ta de putoare, de ce să intri în oraşul Bucureşti ascuns pe sub fuste ? Intră pe picioarele tale, înhaţă-l de piept, scuipă-l în mutră, pune-i piedică, tăvăliţi-vă prin noroaie şi zăpezi, rupe-i fălcile, desnodă-i şalele, înfige-i unghia în gît, şi stringe-i pînă-nceapă să horcăie şi-i pocnesc ochii în cap, pune-i genunchii pe grumaz şi cere-i ce-ţi trebuie : femei, roată de zine, untură domnească, aur, mărire, moartea duşmanilor şi măreţia ta, smulge-i tot dulcele, îndoapă-te şi risipeşte, aruncă şi la ciini, dacă vrei treci în galop pe spinările prostilor, nu ierta pe nimeni, căci nimic nu ţi se iartă, pune foc, jefuieşte, fă orice, dar cu mîinile tale, neam de cutră. Însă, nu, tu ai ales calea cea mai uşoară : femeia. Şi cu care femeie te-ai înhăitat, Dumnezeule ! Puteai să alegi altele o mie.

GEORGE : Poate că ea m-a ales pe mine.

TALIVERDE : N-avea dreptul ! Of, chepten, cum de-ai scăpat băţurile ? !

GEORGE : Căpitanul s-a jucat de-a v-aţi ascunselea cu viaţa.

TALIVERDE : *(dăinîndu-i şi pe chepten Comşa şi pe toţi învinşii)* : Dar ce poţi face, chepten şi oameni buni, cînd le apucă pe muieri năbădăile, cînd urcă în ele, smeţitoare, văpaia patimii ! ? Atunci sînt ca dezertorii din armată, se-mprietenesc doar cu noaptea şi cu ticăloşii, fac legămînt doar cu Diavolul şi surugiii lui, calcă lege şi credinţă, sfidează, batjocoresc, spîntecă şi ucid şi merg, cîntînd, spre prăpastie, nici-o umbră din trecut nu le mai poate sta în cale, destinatele ! *(Oprindu-se ca să-i privească în ochi pe George)*. Te voi distruge. Fugi pînă nu e prea tîrziu. Uite, îţi dau eu bani ca să vezi Bucureştii şi să tragi un chef de pomină, acolo.

GEORGE : Banii tăi ! Mă faci să rîd.

TALIVERDE : Am destule parale, fiule. De Paşti, am vîndut o mie de ouă de raţă sălbatică ; trei lei bucata. Pe urmă, cinspe piei de pisică sălbatică, două blănuri de lup.

GEORGE : Cu banii ăştia nici n-ajungi în centrul Bucureştilor ; ţi se topesc printre deşte chiar de la barieră. Iar eu vreau să petrec în Bucureşti multe mii de nopţi. Şi vreau să muşc adînc şi din drumurile Europei : Viena, Veneţia, Roma, Paris. Mi-e dragă lumea şi-am s-o colind călare pe cai de rasă.

TALIVERDE : Zău ? ! Cred c-o să-ţi fringi gîtul. Cred c-o să-ţi găseşti beleaua. Şi ţi-o doresc din tot sufletul.

GEORGE : Pleacă, Delia trebuie să coboare. Du-te şi stai un sfert de ceas cu faţa-n Crivăţ, viscolul o să te liniştească.

TALIVERDE : Nimeni nu mi-a virit atîta zăpadă-n gîtlej ca tine. *(Pleacă. În prag mai întîrzie o clipă)* : Crezi că n-am băgat de seamă, banditule, c-ai tăiat vîrful pinului din poiană ?

GEORGE : Ca să-l împodobesc pentru ea !

TALIVERDE : Ei, bine, în noaptea asta de la cumpăna anilor o să-ncheiem socotelile. Cu cuţitele în mîini.

GEORGE : Cară-te !

TALIVERDE *(plesnind de furie)* : Paiaţă ! Paiaţă scîrboasă. *(Iese. George, rămas singur în scenă, se apropie de brad, scutură o creangă, agitînd doi clopoţei cu glas subţire şi începe să cînte)*.

GEORGE : Vine, vine Sînt Vasile,
Pe-un cal alb scăldat în spume.

(În timp ce George cîntă, apare pe scara interioară, aranjîndu-şi din mers părul adunat în coc, Delia, în pulover şi pantaloni. Întremată după somn, rosteşte căscînd).

DELIA : Vai, ce somn adînc am dormit ! *(Se împiedică pe trepte)*.

GEORGE : Fii atentă, să nu-ţi scrînteşti vreo gleznă.

DELIA : Ei şi ? ! Am rămîne aici pînă-n primăvară. *(În salon se opreşte şi ascultă viscolul)*. Cumplit mai scrîşneşte viscolul din măsele. Uvuu--vuu-uuvu *(se opreşte şi dă din mîini, alungînd o aminţire neconvenabilă ; mai mult ca sigur că s-a văzut, o clipă, îngenunchiată, alături de Dan Comşa, în noaptea de sînziene)*. La naiba, am dormit bine, dar am avut un vis urît. Se făcea că tu dăduseşi foc tuturor tablourilor mele.

GEORGE *(sunîrat)* : Niciodată n-o să mă ierţi pentru alea patru tablouri pe care le-am pierdut la pocher în favoarea fostului călău al Franţei. Parcă nu mi-ar fi de-ajuns că din noaptea aia am rămas cu un gol la stomac !

DELIA : Nici prin gînd nu mi-a trecut să-ţi împut ceva. *(Ca să-l înşenînreze)*. Întoarce-ţi greţii după sobă şi să-ţi spun visul mai departe ! Tablourile ardeau, tu mîncai pîine cu furnici, ca mexicanii...

GEORGE *(scuturîndu-se)* : Brrr !

DELIA : ...Şi eu muream, îmi cădea carnea de pe oase : cum, nici una din minunile trecutului meu nu va mai exista în fiinţa viitorului meu ? ! Îmbătrîneam şi-mi pierdeam orice urmă de frumuseţe. *(rugător)* George, nici în vis să nu-mi faci un rău.

GEORGE : Ţi-aş bea toate lacrimile dulci plînse pentru nimic.

DELIA : Cum pentru nimic ? Tu nu înţelegi, George, că pierdusem *ameţeala* culorilor ? ! În ziua cînd mîna asta dreaptă n-o să mai ştie să amestece culorile, o voi tăia şi-o voi duce la Voroneţ, ofrandă călugărului care-a zugrăvit mănăstirea şi-al cărui nume înviază, dar nu ne pricepem noi să-l citim, cînd bat clopotele lui Ştefan cel Mare. Căci mă preţuiesc de zece ori mai mult ca pictriţă decît ca actriţă. *(Pauză)*. Mi s-a năzărit mie sau printre bolovanii visului am auzit şi vocea lui Taliverde ?

GEORGE : Da, a fost pe-aici.

DELIA : Te-a înjurat ? Cum a primit vestea că noi doi...

GEORGE : Ca un boscar de bilci. Cum a făcut toată viaţa. *(furios)*. Aş da mult să-l pot întinde cu burta la pămînt şi să-l croiesc cu vina de bou peste buci. *(Delia desprinde cornul de vînătoare de la gîtul cerbului, ieşe în prag şi înalţă trei chemări)*.

DELIA : În noaptea asta mare nu-i loc de supărări.

(Pauză lungă. Uşa se deschide şi intră Taliverde ; odată cu el, vîntul strecoară o pală de zăpadă).

GEORGE *(batjocoritor)* : Oho, n-ai fost prea departe ! Ai stat la uşă şi-ai tras cu urechea ? *(Delieî)*. Impecabilă, pramatia bătrînă.

TALIVERDE *(Deliei, fără să-l ia în seamă pe George)* : Săru' mîna doamnă, am dat o roată pe la ocolul căprioarelor şi pe urmă am spart lemne în magazie. Presimţeam c-o să mă chemaţi. Oricît, nu-i aşa, noi doi avem de vorbit.

DELIA : Întîi, vreau să-ţi spun, că trecînd Dunărea, am văzut că cineva a înălţat, în marginea dinspre noi a fluviului şase cruci de ghiaţă.

TALIVERDE *(mîndru)* : Opt, doamnă.

DELIA : Mi-au tulburat şi mi-au răvăşit sufletul.

TALIVERDE : Eu le-am înălţat. Fac treaba asta cu mult drag în toţi anii, la sărbătorile de iarnă. Uitaţi-vă pe geamul din fund *(se văd crucile luminate)*. Adineauri, în drum spre ocolul căprioarelor, am sprins cîte-un felinar în pieptul fiecărei cruci.

DELIA : Lumini blinde, înzăpezite. Crucile le înalţi întru pomenirea vapoarelor care s-au scufundat ?

TALIVERDE : Le înalţ pentru oameni, mai întîi. Îmi place să-mi închipui că toţi copiii de pe malul brăilean al Dunării, cînd cade noaptea şi privesc la ele, îşi spun în gînd poveşti pline de vrajă. Măciulile de lumină jucînd în fundul unei nopţi de iarnă ascund în ele mii de taine. Astfel de lumini îţi dau curaj şi bucurie. Cineva îmi zicea că ţin de legendele şi miturile Dunării. Cînd cu gerul ăla năpraznic din iarna trecută, care-a ferecat apele Dunării într-un sfert de ceas, s-a înţepenit acolo, încleştat între gheţuri, un vapor din India. N-am văzut niciodată oameni mai înfricoşaţi ca marinarii ăia.

(Pauză).

DELIA : George spune că eşti supărat pe noi doi.

TALIVERDE : Da, fiindcă aţi ajuns să vă sprijiniţi scara vieţii de gura unui clopot. Şi la cea dintîi legănare o să vă fringeţi oasele. Dar s-o luăm pe îndelete şi dacă ne înţelegem n-o să mai fie nici-o supărare.

DELIA : Păi să discutăm. Hai, începe dumneata.

TALIVERDE *(morocănos, codindu-se)* : Începe, da. E uşor de zis : începe. Pasămite parcă dumneata n-ai şti ce vreau să-ţi spun *(răbufneşte)*. Nu-mi place, asta e doamnă ! Nu-mi place deloc ce se-ntîmplă aici.

DELIA : Vrei să zici că te scoate din ţîţîni povestea dintre George şi mine ?

TALIVERDE : Da. Chiar aşa. Mi-aţi pus în palme un strugure al dracului de acru şi n-am nici-un chef să-l mănînc. Îl scuip boabă cu boabă.

DELIA : Pentru că-ţi faci imagini false asupra vieţii.

TALIVERDE : Nu, doamnă, pentru că mie chepten Comşa mi-a salvat viaţa în timpul inundaţiilor din 1975. Eram cu luntrea pe Siret. Siretul curgea pe lăţime de şaptespe kilometri.

GEORGE : Intrase cu luntrea ca să jefuiască o bisericuţă de lemn pe care-o smulseseră puhoaiele de undeva din munţi şi o proptiseră, acum, într-un clonţ de grind, pe Siret.

TALIVERDE : Am să te jupoi de viu, paiaţă. *(Deliei)*. Am vrut să văd ce şi cum, pentru că se zicea că bisericuţa aia e construită dintr-un molid sfînt, neam cu lemnul din care-a fost cioplită crucea răstignirii lui Cristos. Se mai păstrează vii numai doi molizi de acest fel şi sînt ascunşi într-o pădure de la noi, cunoscută doar patriarhilor de la Constantinopol, Atena, Moscova şi Bucureşti. Ia, zic, să pipăi eu lemnul ăla...

GEORGE *(Deliei)* : Bate cîmpii, nu te lăsa înbrobodită.

TALIVERDE : Ei, şi m-am ciocnit cu luntrea de grind şi-am luat apă multă sub tălpi, şi-acolo-mi lăsam oasele dacă nu mă zărea din helicopter chepten Dan Comşa. Mi-a aruncat patru capete de frînghie, le-am legat de belciugele de la prova şi de la pupa şi-am luat-o spre mal, prin văzduh. În loc să mă întorc cu burta umflată de lăturile care curgeau pe Siret, m-am întors ca un peşte zburător. E un lucru nemaivăzut să te vezi zburînd în luntre cînd numai cu un minut înainte îţi luaseşi adio de la viaţă. Sînt singurul om de pe toată Dunărea care-a zburat cu luntrea prin văzduh. Simt şi-acum patru virtejuri clocotindu-mi prin oase, cînd mă gîndesc. Pentru asta i-am dăruit lui chepten Comşa aceste palme de pămînt pe care v-aţi construit cabana. Ehe, cu ei trebuia să vii aici în noaptea asta. V-aş fi adus să minglîaţi un miel alb, care să vă poarte noroc, precum şi un viţelus de căprioară, să-şi verse răsuflarea curată pe obrajii voştri. Iar în zori am fi mers cu schiurile pînă-n munţii Măcinului, la o peşteră în gura căreia, în prima dimineaţă a fiecărui an, ies să se joace în zăpezi păsările care n-au putut să plece în migraţie : cîţiva cocori albaştri, nişte lebede mai albe ca zăpada, rîndunici, găişte sălbatice şi o pasăre necunoscută, o pasăre măiastră pe care scapără doujpatru de culori ; o sută de fazani vin şi-i dau roată şi i se-nchină. Ne-am fi apropiat tiriş, pînă la treizeci, patruj de metri, ca să faceţi fotografii.

DELIA : O să mă duci acolo, împreună cu George.

TALIVERDE : Nici dacă-mi zburaţi creierii pe pereţi. Gura peşterii e luminată de cinci floarea soarelui, cu tipsiile galbene, care s-ar usca pe loc văzînd o paiaţă. S-ar usca mai iute chiar decît le-ar atinge un riu de otravă *(lui George)*. Priveşte-te-n oglindă, ai tu mutră să vezi cocori albaştri şi lebede făcînd castele de zăpadă ? Furi nevasta binefăcătorului părintelui tău, în cătuşe cu tine ! Da, da. În fiare şi-n lanţuri.

DELIA : Nu m-a furat George, ci Dan m-a pierdut.

TALIVERDE : Doamnă, întorceţi-vă acasă, ne punem schiurile, trecem Dunărea şi vă urc în tren *(îndîrzindu-se)*. Am o idee şi mai bună. Ne urcăm amîndoi în tren şi prădăm vagonul restaurant de tot ce are mai de soi : şampanie, fripturi de curcan, prăjituri, piersici. Aia au de toate. Pe la Făurei sau Urziceni, unde ne-o prinde miezul nopţii, tragem semnalul de alarmă, eu plătesc amenda, şi-i invităm pe toţi călătorii să coboare ; ciocnim, bem, ne sărutăm cu ei, aruncăm şi-o cupă de şampanie pe faţa Bărăganului ca să rodească din belşug, apoi înainte spre Bucureşti. Acolo vorbesc eu : chepten, mi-ai salvat viaţa, iată, îţi dăruiesc şi eu viaţă... şi vă aşez în braţele lui.

DELIA : Căpitanul Dan Comşa a trecut în braţele altcuiva.

TALIVERDE : Ei în braţele pierzaniei ? !

DELIA : S-a-ntîmplat chiar în cabana asta. În noaptea de sînziene.

TALIVERDE : Puşcăriaşele ! Prăpăditele alea ? ! *(se pocneşte cu pumnul în frunte)*.

DELIA : În faţa mea a urcat cu una în dormitor. E adevărat că ameninţat cu arma de celelalte...

TALIVERDE : N-are-a face. Aici nu încape nici-o explicaţie. Fiindcă nu există arme cu care să-l rupi pe bărbat de nevasta lui, dacă o iubeşte. Îmi pare rău pentru ţinuta lui chepten. Pe cuvînt de cinste, foarte rău, căci pentru femeia ta te duci şi-n fundul iadului. Orişicînd, dacă eşti bărbat şi nu un terchea-berchea, pui pe fugă un cîrd de muieri împielîţate doar c-un cioc de măturâ.

GEORGE : Bei un pahar de vin ? *(Îi aduce un pahar de rin. Taliverde îl bea, cu înghiţituri mici şi rare, plimbîndu-i prin gură ca să-i reţină cît mai mult aroma)*.

TALIVERDE : Vin cu aromă de pelin. Şi plin de păcate.

DELIA *(bucuroasă că, într-un fel, l-a domolit)* : Vinul ăsta e făcut să-l bei anume cînd afară ninge triumfal şi mistic.

(Taliverde primeşte al doilea pahar de la George).

TALIVERDE : Păi chiar aşa şi ninge afară.

GEORGE *(Deliei)* : Ninge ca-n colinde.

DELIA : Ninge mitologic.

TALIVERDE *(mai trăgînd o duşcă)* : Straşnic vin, îl bei şi zici că te naşti a doua oară *(rizînd)*. Cînd eram mai tînăr, în ultima zi anului, făceam socoteala damigenelor, ulcelelor şi hîrbelor pe care aş fi putut să le torn pe gît din ianuarie şi pînă-n decembrie, dar peste care sărîsem din prostie şi dacă găseam că numărul atinge cifra zece, spărgeam copcă în gheaţa Dunării şi mă scufundam de zece ori gol în apă, ca să mă pedepsesc.

DELIA : Şi dacă se întîmpla să atingă cifra douăzeci ?

TALIVERDE : Exclus, doamnă, fiindcă peste mine *(intrînd în jocul Deliei şi al lui George)* ninge mereu doar cu dulci căderi în viciu.

DELIA *(apucîndu-i de braţ pe Taliverde şi pe George)* : Iar peste toţi trei ninge cu Timp oriental.

GEORGE *(ajiţînd-o)* : Ninge cu neveste de furat.

TALIVERDE : Gura, nătărăule !

DELIA : Ninge cu văi pline de amurg.

TALIVERDE *(Deliei)* : Doamnă, George a invitat la noi acasă, pentru revelion, o ceată de prieteni. Ce-ar fi să-i chem şi pe ei aici ? Sînt băieţi buni, vrednici la băutură şi veselie. Ca să v-o spun pe-a dreaptă, noi, de la-nceput ne gîndisem ca tot aici să-ncingem bairamul.

DELIA : Cheamă-i să petrecem împreună. O să-i tragem un chef de pomină. *(exaltată)* Taliverde, înainte de-a te duce să-i chemi, la dairreaua asta *(smulge de pe perete şi-i aruncă în braţe o dairea)* şi bate-o pentru noi. George, culcat, să-nvirtim bicicleta ! Dar întîi pune masca de paiaţă. *(George-şi pune masca. Delia îmbracă fracul roşu. Amîndoi se lungesc pe spate, îşi potrivesc picioarele talpă-n talpă şi pornesc să le împingă înainte şi înapoi din ce în ce mai iute, ca şi cum ar pedala. Taliverde îşi înfăşoară capul într-o eşarfă a Deliei, uitată pe masă şi, scuturînd daireaua deasupra capului, le dă ocol în paşi greoi de dans, încercînd, tot la al treilea timp, un salt acrobatic.*

TALIVERDE : Nu, nu, chepten. Un proverb care le place marinarilor de pe Dunăre spune că Dracul ştie multe pentru că e bătrîn, nu pentru că e drac.

DAN : Atunci *(rînjind)* trebuie să ştii cu precizie cînd şi-a pierdut soţia mea nevinovăţia.

TALIVERDE *(necăjit)* : Mă trataţi ca pe un căţeluş, chepten. Nu se face !

DELIA : Atîta vreme cît te guduri pe lîngă el, cît nu eşti stăpîn pe actele tale, să nu te miri dac-o să-ţi pună şi căpăstru.

GEORGE *(lui Taliverde)* : Te laşi strîns cu uşa, proştănac bătrîn.

TALIVERDE *(încurcat)* : Da, chepten, s-ar zice că profitaţi de stînjeneala mea.

DAN *(lui George)* : De ce eşti nervos ? Nu-ţi port duşmănie.

DELIA *(lui Dan)* : Ce cauţi aici ? La ce-ţi foloseşte toată mascarada asta ? !

DAN : N-am ştiut că eşti la cabană. *(lui George, care-i priveşte schimonosiţi de furie)* De ce te strîmbi la snatele meu ? Te strîng pantofii ? Delia a fost, vreme de doi ani, pîinea mea de toate zilele. Mi-ai luat-o şi am dreptul să te întreb : ce-i oferi tu ? Un viitor de paiaţă ? Nu trebuie să mă urc în copac ca să văd lumea-n care-o s-o scufunzi.

GEORGE *(superior)* : Căpitane, nu ştii să pierzi ?

DAN : În faţa unui fost, prezent şi viitor ratat ? Te crezi leul cu botul plin de albine din Biblie ? Eşti un biet gălnaţ.

GEORGE : M-am întors la catedră.

DAN : Catedra de sport ! Aceleaşi tumbe şi giumbuşlucuri ca la circ.

TALIVERDE : Chepten, astăzi am vrut să mătur ghiaţa Dunării cu el, dar de trăit trăieşte cu talent. Va face avere, vă asigur eu. Instinctul îl mînă spre grămezi de aur.

DAN : Instinctul îl salvează doar pe cei mari, pe cei aleşi. Plevuşca sfîrşeşte în burta ştiucilor.

GEORGE *(obraznic)* : Căpitane, să păstrezi cămaşa pe care-o porţi în seara asta.

DAN : Pentru ce ?

GEORGE : La circ, acrobaţii care au ghinionul, şi calcă-n gol şi-şi rup oasele nu se despart niciodată de costumul în care-au evoluat în clipele de nenorocire. Steagul înfrîngerii li se lipeşte de trup.

DAN *(Deliei)* : Din vorbele astea trebuie să înţeleg că v-aţi iubit de cum v-aţi văzut ?

GEORGE : Dumneata nu crezi în dragostea de la prima vedere ?

DAN *(lui George)* : Evoluezi pe buza prăpastiei şi jos nu e decît întuneric negru.

GEORGE : Suferi de mania persecuţiei, căpitane ?

DAN *(cu dispreţ)* : Cunosc felul ăsta de a vorbi : disperare de saltimbanc.

DELIA : Viscolul ne sileşte să petrecem la un loc această noapte. *(Lui Dan)* Ca s-o facem suportabilă, hai să fixăm condiţiile de convieţuire.

DAN : Am o singură condiţie.

TALIVERDE : Se aprobă dinainte. E bine să fie pace în noaptea asta dintre ani. Pace lungă şi vin mult. *(Iese)*.

DAN *(Deliei)* : O singură condiţie am zis : el să nu mai poarte mască de paiaţă, iar tu să dezbraci fracul roşu.

DELIA : Şi să uităm definitiv trecutul.

INA : Am şi eu o condiţie.

DELIA *(ironic)* : Te rog, draga mea. Vorbeşte.

INA : Să punem multă muzică de jazz. Tot ce iubesc eu pe lumea asta e teatrul şi muzica de jazz. *(Deliei, care continuă s-o privească dispreţuitor)*. Ştiu de ce vă uitaţi lung la mine. Mă cunoaşteţi, dar nu vă vine în cap de unde să mă luaţi.

DELIA : Nu ne-am văzut niciodată.

DAN : Ba da, v-aţi văzut chiar în salonul ăsta.

INA : Sînt una din femeile alea care au tăbărît aici, în noaptea de sînziene. Sînt Ina-Zorina. Fata cu cireşele. *(Mimează un dans scurt, ca atunci cînd le atîrnă „fetelor" cercei de cireşe la urechi)*. Eu m-am eliberat, dar celelalte sînt tot acolo. Bătrîna, sărmana, a murit.

DELIA : Bătrîna mi-a şterpelit un palanjen de opal.

INA : E la mine. Mi l-a dăruit mie, înainte de moarte. *(Îl scoate de la gît şi i-l dă)*.

DELIA : Şi cum ai ajuns în noaptea asta, aici ?

INA *(lui Dan)* : Să-i spun ?

DAN : Adevărul, tot adevărul, de la cap la coadă.

GEORGE *(cu dispreţ)* : Ca la tribunal.

INA : Acolo, de cele mai multe ori mînţi sau ocoleşti adevărul, ca să scapi. N-ai fost niciodată la tribunal ?

GEORGE : N-am făcut crime.

INA : Ai făcut, dar nu te-au descoperit. *(Ca să înveselească atmosfera)* Tu ştii cine sînt eu ?

(Dan se apropie de Ina, îi plimbă palma pe creştet, o sărută pe tîmplă. Lui George)

DAN : E Mata Hari. Am găsit-o azi la prinz, aplonînd în Aeroportul Bucureşti — Otopeni.

INA *(Deliei)* : Aşteptam un prieten care trebuia să sosească cu avionul de Roma.

GEORGE : Şi care, bineînţeles, n-a sosit.

INA : Dar mie tot nu-mi venea să cred că nu soseşte. La un moment dat nu mai rămăsesem în sala de aşteptare decît eu, echipa de serviciu şi căpitanul Dan Comşa. Domnule, îi zic, şi-am crezut c-o să mă recunoască *(Deliei)* dar la fel ca dumneavoastră...

DELIA : Poţi să-mi spui pe nume.

INA *(surîde bucuroasă)* : La fel ca tine, Delia. Dan nu m-a recunoscut. Domnule, nu ştiţi, zic, mai vine vreun avion de la Roma ? Şi el, amuzat : la ora asta, domnişoară, nici un drum nu mai duce la Roma şi nici un autocar la Bucureşti. Pe urmă m-a pottit în maşina lui şi am ajuns aici.

GEORGE *(acelaşi aer ironic)* : Şi cine n-a venit de la Roma ?

INA : Un prieten *(Dan Comşa o ameninţă cu degetul)*, directorul unei case de modă.

GEORGE : Capito... capito, eşti manechin !

INA : Prezentatoare de modă. Angajată cu ziua.

GEORGE : Toată lumea promite, puţini se ţin de cuvînt.

INA : E un om foarte serios, directorul.

GEORGE : Crescut în frica lui Dumnezeu !

INA : Da, el ne-a dus pe toate fetele, în grup, la Mănăstirile din Moldova.

DELIA : Ai fost curajoasă să pleci la drum cu Dan Comşa.

INA : Trebuia să-mi fie frică ?! Dan răspîndeşte siguranţă. Lîngă el te simţi apărată ca de un zid de cetate. Şi apoi are un nume grozav — Dan Comşa. Sună ca-n cartea de istorie *(imitînd litera cronicarului)*. Prea cinstiţi boieri... lasă că nici unul nu era prea cinstit... Intră Doamna Tării *(păşeşte aşa cum îşi închipuie ea că ar fi păşit, cîndva, nevestele voievozilor ; se opreşte şi izbucneşte în rîs)* Am pentru tine, Delia, numai teamă şi respect. Şi invidie.

GEORGE : Botoasă mică, acest cocteil de sentimente pe care nu-l mai sorb cu paiul decît extravaganţii...

INA : Îmi place să mi se vorbească frumos şi curtenitor. Ca-n nopţile de carnaval. Jerbe de artificii, glume distinse, stringeri de mînă reţinute.

GEORGE : Valsuri, regina balului, ţigăncuşe cu ghiocul. Imaculata inocenţă...

(În timp ce vorbeşte Ina, Dan Comşa despachetează şi întinde pe un colţ de masă un şervet, două rînduri de tacîmuri întîlnite numai la mesele ce se şerveşc în aeronave, două pahare de hîrtie cerată, o sticlă de whisky. La fiecare replică a lui George, mişcările lui devin nesigure, semn de furtună).

INA *(lui George)* : Poţi să rîzi cît vrei de mine, dar sînt o naivă. Eu n-am zburat niciodată cu avionul, însă de suit, m-am suit într-unul. N-ai să mă crezi ce alureală a fost. Eram la bunici, la ţară. Într-o dimineaţă m-am sculat devreme şi-am întrat în livadă. În nucul cel mare, cu coroană uriaşă, se oprise un avion. Un avion de două persoane, cu aripi de pînză, pe care un elev de la şcoala de pilotaj din apropiere n-a putut să-l aşeze la sol. M-am suit în el. Totul mi se părea splendid, incitător. Stînd în carlingă, am recitat de vreo sută de ori o frumoasă poezie de Tudor Arghezi cu care am căzut în două rînduri la examenul de admitere la I.A.T.C. : „Ce noapte neagră, ce noapte grea / A bătut în fundul lumii cineva". *(Tuturora)*. Vă spun asta ca să ţineţi minte şi la miezul nopţii, cînd vom cînta : O, brad frumos !, să-mi uraţi cu toţii noroc. Eu nu am o părere prea bună despre mine. Am impresia că mereu calc cu stîngul. Întîi examenele de la Institutul de teatru..., apoi am avut un prieten care m-a părăsit... Apoi altul care m-a părăsit. Probabil că există fete al căror destin e să fie mereu părăsite.

DELIA : Nu dispera, eşti încă tînără.

INA : Sînt o fire şubredă, capitulez uşor. Îmi fac iluzii, sper să mă agăţ cu mîinile de curcubeu, mă caţăr ca flăcările toamnei în lederă şi cînd totul se risipeşte, cînd s-arată, neagră, dezamăgirea, mă cuprinde o lungă obsesie albă. Imaculata inocenţă, ai zis George. Aşa este. Trista şi imaculata dorinţă de-a muri. Cînd pierd, vreau să mor... La ultima înfrîngere, am încercat un gest ostentativ... neaşteptat de vulgar : am luat la îndoitura braţului un coş plin cu garoafe, ca să atrag atenţia tuturor, am intrat într-un mare magazin şi-am furat.

DELIA : Prin urmare, aşa ai ajuns la închisoare. *(lovitură studiată)*. Spune-mi, ce face Maria Munteanu ? A rămas însărcinată ? E cu burta la gură şi cu pete pe obraz ca bolnavii de ficat ?

INA : Acelaşi lucru m-a întrebat şi Dan *(Delia izbucneşte în rîs — explozie de răutate şi eliberare ; Ina intuieşte că a spus o prostie şi încearcă să repare)*. Adică eu i-am povestit. Pe drum, te iei cu vorba despre toate.

DAN *(Deliei, îndirjită)* : Încalci convenţia.

DELIA *(Inei)* : E însărcinată ? Atîta vreau să ştiu. *(bătînd cu pumnul în podul palmei)*. Hai, hai, hai.

INA : Dacă era însărcinată, o eliberau. N-a avut noroc să fie.

DELIA : Păcat pentru clipele-alea de dragoste dulce din noaptea sînzienelor.

DAN : Ţine-ţi pumnalul în teacă, sau vrei să curgă sînge ?!

DELIA : N-am semnat cu tine pactul Diavolului.

DAN : Aţi fi făcut bine să-nveţi lecţia tăcerii, în noaptea de sînziene.

INA *(ca să nu intre în vîrtejul furtunii)* : Delia, îmi dai voie să folosesc creionul de ochi şi rujul tău ?

DELIA *(Puţin năucită)* : Da, te rog. Simte-te ca la tine acasă. Dar, du-te şi te fă frumoasă. Fă şi-un duş.

DAN : Uşa de la stînga duce în bucătărie şi cămară, scara duce la dormitor ; baia şi W.C.-ul sînt sub scară.

GEORGE : Naturalia non turpia.

DAN *(ameninţător)* : Tradu-l ce-ai spus. Imediat.

GEORGE : Mulţumesc, George. *(Intră în baie)*. Naturalia non turpia.

DAN *(lui George, pe acelaşi ton)* : Iar acum, du-te-n magazia de lemne şi sparge o buturugă. Hai ! *(George se uită întrebător spre Delia)*.

DELIA : Nu pleci nicăieri, George ! *(lui Dan, rizînd, descătuşată)* Ce proastă, ce proastă am fost ! Te credeam în braţele unei regine şi cînd colo tu te-ai înnădit la puşcăriaşe. Ca soldaţii la spălătorese. Halucinantă pereche alcătuiţi ! *(De afară răzbat, îndepărtate, clinchete de zurgălăi, chiuituri, pocnete de bici)*. Auzi ? Plugu-şorul, zurgălăi, sănuţe. Ca-n copilărie. Asta ar fi trebuit să fie, întreagă, numai noaptea noastră, Dan Comşa. Stăpîni absoluţi peste o noapte de dragoste şi învinşii ei fericiţi. Acum sîntem duşmani. Fericirea noastră a început în al şaptelea cer ca să se sfîrşească între ştuf ăriş uri, într-o imensă scîrbă. Pentru tine, eu n-am existat niciodată. Pentru tine nu există decît şpriţăriile. Restul oamenilor sîntem nişte nenorociţi, nişte declasaţi, nişte inşi care nu merităm să facem umbră pămîntului. Ştiu, pentru că te-am văzut acolo, sus, în zbor, eşti un om vesel, deschis, atent...

DAN : Acolo, sus, da, sînt fericit.

DELIA *(lui George)* : Am iubit doi ani o himeră, George. O moară pustie, bîntuită de umbre uscate.

DAN : Nu-i adevărat. Ne-am iubit nerăbdători, plini de speranţă, veseli.

DELIA : Un hău amar, asta a fost viaţa noastră. Dovadă că azi nu mai găsim nici-o punte.

DAN : Dragostea nu supravieţuieşte prin ură şi răzbunare. Din cauza mîndriei tale stupide, a orgoliului tău aberant...

DELIA : Vezi, George, ce noapte mi-a pregătit ! În loc de urări tradiţionale, injurături. Te-au cotropit puşcăriaşele, spiritul şi nerusinarea lor, măscările lor...

DAN : Teribil, în ce judecător te-ai schimbat ! Ce dichiseală pe capul tău ! Ce fumuri ! Uiţi că ai plecat de-acasă cu licheaua, cu măgarul ăsta !?

DELIA : Am spălat o insultă.

DAN : Cu o viaţă trăită în debandadă.

DELIA : Şi ce-ai fi vrut, Dan Comşa ? Să îmbrac haine de doliu pentru că ţi-ai împrumutat bărbăţia unei împuţite de puşcăriaşe, în patul meu ? N-am putut şi n-am vrut. Am îmbrăcat numai rochii verzi, roşii, liliachii. Toate culorile veseliei. *(grav)* Ştii ce eşti tu pentru mine? *(silabisind)* Os-pă-ţul Ma-riei Mun-tea-nu !

DAN : Cădea-ţi-ar limba aia veninoasă... Decît aici, mai bine în viscol, în urletul lupilor *(strigă)* Ina ! *(Ina apare, zgribulită, în crăpătura uşii)*. Sîntem într-un loc de care trebuie să te fereşti. Hai să plecăm în oraş, la Brăila.

GEORGE : Plecăm noi, căpitane. La taicămeu, acasă, ne aşteaptă o ceată de prieteni dogorînd de vin şi bucurie. *(Se ridică să aducă blana Deliei)*

DELIA *(refuzînd blana)* : N-o să facem un pas peste prag, George. Jumătate din casa asta îmi aparţine.

GEORGE : Dar eu n-am chef să mai întrizii un minut, aici. E o prostie să rămînem şi să năduşim, chinuindu-ne să formăm grupul alegoric al amanţilor iluştri.

DAN *(lui George)* : Ar fi o lipsă de consideraţie să nu dai curs unei invitaţii atît de calde. *(Deliei)*. Promit că nu ne vom încăiera. Împărţim totul pe jumătate şi începem o viaţă nouă. *(Inei, care tocmai încaltă un papuc de-al Deliei)*. În loc la masă, aici. *(Apucă un lemn din grămădeala de lîngă semineu şi-l aşază la mijlocul mesei. Deliei)*. Jumătate de masă e a mea, jumătate a ta. Invită-ţi iubitul. *(lui George)*. Du-te acolo. Terminăcu stilul ăsta pedant şi superior decepţionat.

INA : O faci tot timpul pe copilul care fumează pe ascuns şi-şi rîde în pumn de profesor.

DAN : Viaţa-i vax dacă n-o trăieşti cum vrei. *(Inei)*. Fii plină de farmec, fetiţo, şi fă din mine robul tău. *(Deliei)*. O să vezi c-o să izbutească. Şi o voi servi regeşte. *(Inei)*. Dar ar fi trebuit să te îmbraci în mire ţinută. Femeia care e cu mine trebuie să strălucească. *(Deliei)* Tu de ce stai înpietrită şi stranie ?! Sîntem pe coclaurii egalităţii, scoatem limba şi la Dumnezeu şi la Dracul. Care perete îţi convine — cel cu bradul sau cu maramele de borangic ? Ia-l pe cel cu maramele. În noaptea asta trebuie să atingem desăvîrşirea. Sîntem patru diamante slăvind o ncapte mare, cu viscol minios. Să ne privim ca vecini. Să nu ne speriem unii pe alţii. Pentru că sîntem singurii oameni din lume cu ochii feteri. Cellalţi toţi au cîte-un ochi de sticlă. *(lui George)* Nu sta ca un viţel. *(Deliei)* Ce-i cu el, parcă trage să lesine?! Vă propun să vă logodiţi. Eu şi cu Ina vom fi martorii voştri, după tradiţie.

GEORGE : Vrei să ne logodim ? Chiar vrei să împingem lucrurile pe meleaguri unde joacă şi ciştigă paiaţele ?

DAN : Timpitul naibii. Pe meleaguri de purpură, îmbătate cu sucuri negre de mac. Începează cu suspiciunile. Nu urmăresc nimic urît, vreau să ne fie bine tuturor. Delia, te rog, încearcă şi tu ceva ca să înviorăm atmosfera, să alungăm norii bănuielilor.

DELIA : Cu plăcere. *(Vine în faţa Inei, de cealaltă parte a mesei)* Domnişoară, fă-mi favoarea şi primeşte în dar inima fostului meu sot.

INA *(rizînd)* : Doamnă, nu mă duce în ispită.

DAN : Fără divagaţii, nu le suport. Primeşti sau nu ?

INA *(stingherită)* : Doamne, ce mamă de bătaie aş merita !

DAN *(mirat)* : De ce ?

INA : Fiindcă-mi vine să spun da.

DAN : Eşti cu desăvîrşire grozavă. *(O sărută)*

INA : Eu am vorbit serios.

DAN : Bineînţeles. Altfel n-are rost să vorbeşti.

GEORGE : Ina, eşti o fată care vindecă. *(Ina-l salută cu paharul ridicat şi bea)*. În seara asta încă mai bei vin dintr-o cană acoperită cu capac de coştor în formă de frunză de viţă. De mîine, joi frunza.

DAN

nica la Istanbul. Dar pîn-atunci să trecem din stadiul conversației gratuite, între hotarele plăcerii. Fiecare în partea lui de casă.

(Luminile din partea stîngă, unde ședeau Dan și Ina, se sting. Pe scenă sînt acum două lumi. În întuneric, Dan și Ina, ascultă muzică. Siluetele lor se zăresc, estompate, lîngă geamlicul tarasei. În dreapta, George și Delia, în picioare, de o parte și de alta a capătului de masă care le-a fost rezervat, rămîn o vreme nemișcați. Delia, pradă unei ușoare neliniști, își înfășoară umerii într-un șal gros, îl desface apoi și întinzînd brațele, îl aruncă după gîtul lui George. El, cu șalul pe umeri, în de pe masă un bol mare de cristal, se duce afară, îl umple cu zăpadă — în acest timp Delia trage pe furiș cu urechea la ce se întîmplă „în vecini" — se întoarce și îndeasă în el două sticle cu vin)

DELIA : Sucită noapte ne-a fost dat să trăim.

GEORGE : Eu o consider o noapte inspirată. Și totuși, răsucind cheia în broască, nu dau de tîlcul secretului... Vrei să te sărut ?

(Delia își oferă buzele vlăguită, fără participare).

GEORGE *(dezamăgit)* : Nu se leagă. Parcă mi-au înfipt un harpon în spinare. Altfel am gîndit eu noaptea asta. Ca o clipă de contopire deplină, ca o plutire într-un vis fără sfîrșit. Sînt în stare să mă duc sus, să-nhaț arma aia de vînătoare și să-i trag un cartuș drept în frunte, fix la rădăcina nasului. Bum ! bum ! la mir !

DELIA : Și eu așteptam o noapte de slavă. Noapte înaltă și senină, trosnind din toți arborii pădurilor, ca-n poveștile nordice. *(Amețită de-o pornire vrăjmașă)* Ai curajul să tragi ? Suie scările, ia arma și trage. *(El o privește buimac și înspăimîntat)* Ești ridicol și fricos. Și, ca toți bărbații, de un egoism feroce. *(Își revine)* Iartă-mă. Amîndorura ne-a fost dor de-o dragoste tihnită, în culori calme. Și ce ne-a oferit soarta ? Linii moderne, dușmănie... O bilblială afurisită.

GEORGE : Ce suflet ciudat ai ! Ești lîngă mine și-n același timp ești atît de risipită-n alte zări. *(Furios)* Sau gîlgîie-n tine nebunia remușcărilor ?! Știu la cine te gîndești acum ! Cunoaștem noi ce infamii le trec prin cap femeilor. citeodată. *(Amenințînd cu pumnul spre „vecini". Apoi, c-un gest violent, arată scară interioară)* Scara asta îți scîrțîie necontenit în case, ca-n noaptea de sînziene. Ghimpele care ți-a pătruns în carne pentru totdeauna. *(Hohotind)* Ți-e mintea plină numai de noaptea aia sumbră și de voluptățile care crezi că ți se cuveneau și ți le-a furat Maria Munteanu.

DELIA *(moale)* : Ești un cîine care înfulecă năluci, George.

GEORGE *(scrîșnind)* : Sau un besmetic care se înoadă cu frînturi de ceas întunecat. Hai să dansăm. *(Delia smulge de pe perete o maramă de borangic și, dansînd, se înfășoară amîndoi în ea).*

GEORGE : Numai noi doi și delirul zăpezilor. Mereu te voi ascunde la pieptul meu cînd vijîie vîntul.

DELIA : Mîine, în prima zi a anului — prima zi e totdeauna glorioasă, nu simți chiar de pe acum cum îi freamătă nările ? — îți voi face portretul. Numai în culori calde : cadmiu închis, citron, ocru galben, Siena naturală, orange, roșu vermillone. Din culorile reci o să pun numai doi stropi de albatru de Prusia : ochii... George, vreau să-ți spun ceva, dar să știi numai pentru tine.

GEORGE : Îți făgăduiesc.

DELIA : Ești o paiață sublimă.

(Îi cuprinde, treptat, întunericul : lumina trece acum, în arc larg, peste jumătatea scenei din dreapta, unde se află bradul. Dan e singur în scenă și o caută din priviri pe Ina, care s-a ascuns).

DAN : Hei, unde te-ai ascuns ? Hai, arată-ți mutra de vulpiță. *(se oprește).* Sigur că da, o fată de douăzeci de ani e întotdeauna acolo unde nu te-aștepți să fie. *(Ina se trește lîngă cuier, de sub blana Deliei).* Tot mai ți-e frig ?

INA *(stingherită)* : Am respirat o clipă parfumul el. Ce plăcut, ce odihnitor ! Parcă aș fi dat cep unui brad într-o zi de primăvară.

DAN : Voilà pourquoi j'aimais Rosine.

INA : Ce-i asta ?

DAN : Numele parfumului. Și un vers din Ion Minulescu.

INA : Știi ce-mi doresc eu cel mai mult, acum ?

DAN : Să stai cu picioarele scufundate într-un lac cu nuferi. În munții Măcinului, în soldul virfului Contu...

INA : Cel mai înalt e virful Pricopanu.

DAN : Da, așa este. Dar acolo, pe virful Contu, se găsește un lac cald, cu izvoare fierbinți.

INA : Acolo se duc vapoarele să înoate ?

DAN : Măi, ce fată nezdrăvană ! E un lac mic, cît o oglindă.

INA : Atît cît să-ncăpem noi amîndoi ?

DAN : Atît cît îi trebuie să se bălăcească unui pește mare. Unui morun, de pildă.

INA : La ce virstă se duc la școală morunii, la șapte ani ?

DAN : La șapte ani se duc știucile, morunii la patru ani. Au o școală la Tulcea — cursul primar.

INA : Învățătorul șade cu ei în apă ?

DAN : Șade călare pe un cal de mare, foarte bine înfipt în scări, pentru că e tătar.

INA : Atunci, cum îi învață limba română ?

DAN : Cu undița, firește. *(apucînd-o de umeri)* Aș vrea să așez în jurul tău numai mesteceni.

INA : Nu merit să mă alinți, chepten. Și nu meritam nici să mă aduci aici, să văd crucile de ghiață ale lui Taliverde...

DAN : Orice ți-ar spune el, tu să știi că ridică crucile în amintirea femeilor care l-au părăsit. Nu mai știe nimic de urma lor, dar preferă să le creadă moarte decît lîngă alții.

INA : Trebuie c-a îndurat multe de la ele. *(tristă)* Te-am mințit, Dan Comșa. N-am fost numai o dată, ci de două ori, la pușcărie. După toate cîte mi s-au întîmplat, s-ar părea c-am dus o viață de neiertat. Nu împărtășești aceeași impresie ?

DAN : Ce nelegiuiri ai înfăptuit prima oară ?

INA : Am fost amestecată în *Procesul cheilor.*

DAN : *Procesul cheilor* ?! Uite, scormonesc în negura vremii și nu dau deloc în amintire peste această afacere a secolului.

INA : Păi să-ți spun. Acum patru ani, cînd soseau în Gara de Nord din București, hărhații care veneau din direcția Timișoara, Craiova, Pitești, nu toți, numai cei inițiați în taina poveștii, în loc să se-mbulzească spre ușile de ieșire, se-abăteau, lingîndu-și buzele, la peronul unu și se porneau să-l străbată de sus în jos, trăgînd cu ochiul să descopere în umbra zidului care dă spre Bulevardul Golescu femei învirtind pe deget, c-un aer șăgalnic, un inel cu chei. Alegeau după pofta inimii. Într-o seară, spre ghinionul meu, așteptam la peronul unu o prietenă care trebuia să vină de la Craiova. Din plictiseală, am scos cheile garsonierei din poșetă și-am început să mă joc cu ele. În zece minute mă luase razia și eram la răcoare. Miliția dăduse de firul afacerii și-am fost sălțată ca una din femeiuștele-alea în căutare de aventuri plătite. Și cum n-aveam serviciu, m-au condamnat la două luni de muncă pe un șantier de construcții... N-am putut să-ți spun asta de față cu Delia.

DAN *(întunecat)* : Să nu-i mai zici niciodată pe nume. Să nu-ți mai permiți luxul ăsta de-acum încolo...

INA *(năucită)* : Să mă scol în picioare cînd îi pronunț numele ?

DAN *(revenindu-și)* : Iartă-mă. *(explicație subredă).* Ea nu suportă să fie tutuită. La Institutul de arte plastice l-au avut într-un timp, ca model, pe fostul patron al cinematografului ARO, lavalieră, plete, o portiță bună de țîfnă boierească, — tutuia pe toată lumea, studenți și profesori. Furioasă, într-o zi, Delia i-a făcut cărări cu foarfeca în plete.

INA : L-a aruncat în ghiarele mizeriei. Urît din partea ei.

(Pauză. De-alături, „din vecini", răzbat acorduri de melodii sincopate).

INA : Muzica bună trece ca un duh al bîndeții în mine. *(Punîndu-și capul pe umerii lui)* Te iubesc. Începînd din noaptea asta de iarnă, voi spune mereu că viscolul îmi aduce noroc... Mîine să-mi dăruiești un nufăr din lacul de pe muntele Contu.

DAN : Și o creangă de gherghina roșii.

INA : Iar eu, la miezul nopții... cît mai avem? *(Își consultă ceasul)* Mai puțin de-un ceas... Îți voi cînta o droaie de colinde. Am o voce înaltă, mlădinașă, clopoțel de argint. *(Cîntă)*

Linu-i lin
Si doru-i lin,
Bate vîntul frunza lin,
Lin și iarăși lin...

(Se oprește. Ascultă amîndoi vîntul șuflînd pe sub geamuri, precum și melodia de alături)

DAN : Cîntecul ăsta al tău se cîntă sub brad.

INA : Și să fie liniște deplină. *(Cu invidie)* Ceî de dincolo dansează. *(rugătoare)* Hai să dansăm și noi. *(îl trage spre ea)* Vino. Muzică de jazz, patima mea. Trebuie. *(insistă)* Vino. E o noapte de vrajă. *(Înlănțuie brațele pe după gîtul lui. Scena se luminează în întregime. Amîndouă perechile se rotesc, acum, în dans în jurul mesei. La un moment dat, Ina se oprește. Lui George și Deliei)* Prea încet vă mișcați. Așta-i un dans agitat, puțin violent, dacă vreți. *(se desprinde de Dan și le face o mică demonstrație de virtuozitate)* Ei, s-a văzut cum e ? Gata, lepădați plumbul din picioare și s-o luăm mai avîntat de la capăt. Dansul e frumusețe, o frumusețe misterioasă.

DELIA *(depărtîndu-se de George)* : Am ostenit, îmi ajunge.

INA : Nu, nu-i voie. *(Aprinzîndu-se)* Sus, sus ! *(lui Dan și George)* Changez les dames ! Așta înviorează și însuflețește orice petrecere. Și nu-i nimic periculos. Hai, Dane... *(îl împinge, voioasă, spre Delia, iar ea încearcă să ridice brațele lui George, inerte. Realizînd că nu se leagă nimic cu nimic, ia din pom țeveriță de ciocolată și muscă din ea cu poftă)* Ciocolata e cel mai complet aliment. Să nu vă supărați c-am înhățat țeverița asta. Oricum, tot mie mi-ați fi dărui-o. Pentru cei mici — dulciuri. Ia, stați, vouă nu mă mirosea a merișor ?

DELIA : Mirosea a noapte jignită de prosti. George, deschide fereastrele spre terasă. Mă sufoc !

DAN : Cîte-o jumătate de oră de singurătate în doi ne-ar face bine tuturor. *(Deliei)* Am împărți holul, dar, iată, de dormitor am uitat. Unde ne-a fost capul ? Fascinanta chestie, dormitorul ! S-a salvat singur de la naufragiu. Și acum se ridică iarăși stăpîn peste văpăia simțurilor, peste vîltoarea patimilor. N-avem ce face, va trebui să-l folosim cu rîndul. *(Spre Delia și George, cu o voce care nu îngăduie împotrivire)* Vă rog, dreptul primilor veniți.

DELIA *(palidă de mînie)* : Va să zică, într-aici ai vrut să ne tîrăști. Ce mîrșăvie !

DAN *(lui George)* : Hai, băiete, ia-o de mînă și urcați. Nu pierde ocazia. Hai, fiecare oaie cu oaia lui.

INA : Dane, astîmpără-te. Întîmplările dragostei se urzesc singure.

DAN *(o ia de mînă)* : Atunci, noi doi. *(Se oprește și se uită spre Delia. Se simte că tremură în el o răsucire febrilă. Inel)* Acești obraji de porțelan. *(Intră Taliverde, tîrînd o damigeană. Dan îl ia de complice)* Acești ochi minunați îmi vor deveni ostili cu timpul. Vor înota în valuri de suferință, și pentru mine și pentru ei. Ina e făcută pentru George, nu-i așa, Delia ? Am dreptate, nu-i așa, Taliverde ? Vita de vie la prunul rod și ulmul ei tînăr.

TALIVERDE *(înfocat)* : Tînăr cu tînăr, da chepten, numai așa are sens viața, dragostea.

DELIA *(trecînd lîngă George)* : Ești frumoasă, Ina. Tu și cu George la un loc sînteți un răsărit de soare.

INA *(lui Dan, privindu-l intens)* : Vrei tu să merg cu George ?

DAN : Da.

INA *(tristă)* : Dar George e o paiață scîrboasă. Așa ziceai mai înainte.

DAN : Vorge nesăbuite. La mînie îți faci rău și ție și celorlalți.

INA : Tu ce zici, George ? Vii cu mine ? *(George tace)*

TALIVERDE : Du-te. Bărbatul trebuie să asculte de indemnul femeii ca Marea de Lună. *(Inei)* E un băiat de treabă, serios... băiat de atmosferă. Însă i s-a tăiat respirația de bucurie. Să-ți vină, așa, din zbor o păuniță, te cred și eu că-ți fuge sîngele din obraji și-ți piere graiul. *(Lui George)* S-o iubești cu înversunare.

(George, buimac, o ia de mînă pe Ina și intră pe scară. La prima treptelor, Ina se întoarce spre cei de sus)

INA : Vreau, mai întîi, să dansez pentru George. Da. Să celebrez unirea noastră prin cel mai frumos dans. *(lui George)* George, te voi lega de mîine cu lanț de aur. Voi dansa pentru tine o mie de imagini pe care le vom trăi în viitor. Delia, nu am rochie de seară. Împrumută-mi una.

DELIA : În dulap e o rochie de dantelă albastră. Va rămîne a ta. Darul meu de Anul Nou.

INA : Mulțumesc. Iar pe tine te rog să îmbraci fracul roșu. Tu, Dane, rămîi în hainele astea, dar să-ți pui pe față masca de paiață a lui George. *(Scoate masca din buzunarul lui George și i-o arată. Dan o potrivește pe față)* George, tu mă aștepți în prag. Și mă-vei duce pe brațe pînă jos.

DELIA : Ina, pot să-mi pun și bijuteriile ?

INA : Paianjenul de opal, în orice caz.

DELIA : Paianjenul nu. Îmi amintește de hoața bătrînă. *(încetă)* Și de șederea ta, *acolo.*

INA : Dar m-am întors acasă. Ca toți cei încrezători într-o întoarcere izbăvitoare. Ca toți întorșii din greșeală. Ca toți cei seduși de iluzii.

(Intră în încăperile de sus. În așteptare, George se lipește de perete, Delia înlocuiește fracul roșu, jobenul negru și se împodobește cu bijuterii. Dan aprinde luminările din pom și citera artificii, ice. Taliverde, cu damigeana între picioare, vorbește)

TALIVERDE : Chepten, drept să spun, mi-a fost frica de scandal. Acum, cînd viața se reînnoadă veselă, socotesc că merită să umplem noaptea cu cîntece și vin. Ne-am săltat deasupra necazurilor, dar fac o observație : sîntem puțini. Zic să chem aici toată liota aia de prieteni ai lui George. Bum-bum, toba mare, bim-bam-bim, toba mică. În noaptea asta nu există dureri personale, ci numai viață bogată, pileală și femei frumoase.

(Sus răsună un pocnet de armă, care reverberează în pereții de lemn. Cei patru înmărmuresc. Apoi, George smulge ușa și năvălește în dormitor. După un minut, cînd se întoarce, calcă impletit ca și cum viața ar surpa gropi în el cu fiecare treaptă pe care-și tîrșește pașii)

TALIVERDE *(speriat)* : Acolo, sus, cineva a tras cu arma. Mii de draci, de ce nu vorbești ?

DAN e un dezastru mut.

DELIA — în pragul leșinului.

GEORGE : Lecția tăcerii. Ați ajutat-o s-o învețe. *(Rău)* Du-te, netrebnic bătrîn și mai înalță o cruce de ghiață. *(Deliei, răcnind)* Iar tu, urlă-ți rolul : „Doamnelor și domnilor, pe scena lumii nimic nu e la îndemîna nimănui, în afară de cuvinte. Cu ele se rupe, se împletește și mai cu seamă se sfîșie Speranța. Toate personajele piesei cultivă îndoiala, nerăbdarea, amenințarea, poltroneria, megalomania etc., etc. și nici că se putea altceva mai bun, adevărul unic ! *(lui Dan)* Hai, maimuță sublimă, invită la dans o maimuță scîrboasă...

(Desface larg brațele și începe să danseze de unul singur ca un ieșit din minți. Smulge roata de căruță din perete și o plimbă, amintit, în jurul mesei. Se aude viscolul. Apoi, atotstăpînitoare, pendula bate sonor douăsprezece lovituri).

CORTINA

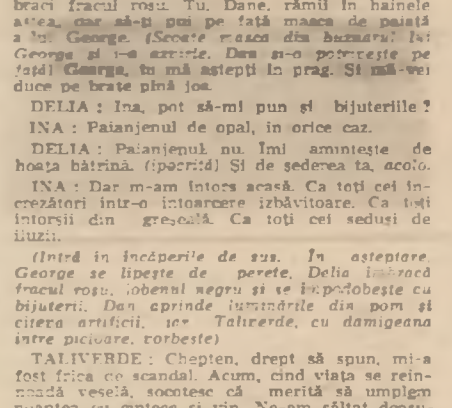

Românii și Bizanțul

O notă de subsol, extrem de cuprinzătoare (ocupă în întregime aproape paginile 148—156), care se află către jumătatea cărții, dezvăluie, credem, obiectivul major al recentei lucrări a lui Ciprian Zaharia, căci nota cu pricina examinează — într-un text dens și apelind la întreaga informație — mersul cercetărilor românești de bizantinologie, începînd cu Gheorghe Asachi, Alexandru Odobescu și Melchisedec Ștefănescu și isprăvind cu autorii ultimilor ani. Chiar și pînă să ajungă la acea „dezvăluire", un cititor atent înțelege că monografia **Iosif I Mușat, întîiul mare ierarh român** urmărește mult mai mult decît realizarea unei necesare restituiri. Cartea vrea a se înscrie — și reușește, după opinia noastră, în bună măsură — în seria contribuțiilor consacrate luminării relațiilor pe care românii le-au avut cu lumea bizantină, cu acel Bizanț care pentru spiritualitatea românească a însemnat comunicarea benefică cu Antichitatea greco-romană. Și nu doar a legăturilor așezate în intervalul ce cuprinde sfîrșitul secolului al XIV-lea și primele decenii ale veacului următor.

Mobilul „prim" ne este comunicat de titlu : activitatea lui Iosif Mușat, primul mitropolit al Moldovei, mitropolit impus de țară, într-un gest ce codifică o limpede voință de neatîrnare, și acceptat pînă la urmă — în concluzia unui conflict de răsunet în epocă — de virfurile ierarhiei ecleziastice constantinopolitane. Dincolo însă de examenul minuțios, bazat pe recitirea documentelor și pe discutarea opiniilor legate de acest moment ce are în vedere țelul restrîns, analiza se răsfrînge — cu un profit sensibil pentru demonstrație — asupra istoriei instituțiilor (a persoanelor ce le întruchipau și a ideilor puse în mișcare de ele), asupra mentalității timpului (convingător reconstituită), asupra faptelor de cultură și, evident, asupra istoriei politice, unde autorul caută, cu dreptate, rosturile care au declanșat toate desfășurările din alte sfere.

În această amplă cuprindere (în care deslușim una dintre calitățile cărții) **politicul** lămurește pe deplin — după ce ochiri pătrunzătoare (ce pun în lucru ultimele informații în materie : sînt citate și lucrări apărute în 1987) ne arătaseră ce a însemnat „momentul Mircea Vojevod" și ce semnifica autoritatea crescîndă a Moldovei Mușatinilor nu departe de un Bizanț în vădit declin — de ce un patriarh rigorist (l-am numit pe Antonie IV) și-a modificat, totuși, cîte ceva din poziția sa „intransigentă" și cum s-a putut ajunge, într-un timp relativ scurt, de la inflexibilitatea zisului Antonie la maleabilitatea lui Matei I. (Facem aici o paranteză : în 1397, după moartea obstinatului Antonie IV, demnitatea supremă în ierarhia constantinopolitană a fost deținută, vreme de numai cîteva luni, de Callist II Xanthopoulos, acel Callist în care cercetătorul ucrainean S.I. Maslov [într-o monografie consacrată lui Kiril Trankvillion-Stavrovețki, reeditată la Kiev în 1984, p. 82] identifica pe redactorul culegerii de omilii ce va fi tălmăcită în românește [de pe o versiune slavă] de Coresi [Ianc și Mihai] și tipărită în 1581 sub titlul **Carte cu învățătură [Cazania a II-a].** Pornind de la data expedierii acelui Callist Xanthopoulos indicată de Maslov [în iurul anului 1341], am socotit că filologul ucrainean îl va fi avut în vedere pe Nichifor Callist Xanthopoulos, care n-a fost niciodată patriarh ecumenic, ci doar un însemnat scriitor și istoric [vezi Dan Horia Mazilu, **Proza oratorică în literatura română veche**, partea a II-a, București, Ed. Minerva, p. 37—38]. Deși rămînem la părerea că acel Callist, pe care tradiția l-a reținut — alături de Ioan Caleca și de Philotei — în șirul prelucrătorilor acelei colecții, alcătuită, verosimil, cu mult mai înainte de Ioan din Calcedon, trebuie să fi fost Callist I [în două rînduri ocupant al jilțului patriarhicesc — 1350—1354 și 1355—1363], militant isihast și autor cunoscut de scrieri hagiografice, și nu Callist II Xanthopoulos, prezență efemeră în ierarhie și oricum tardivă în „cronologia" chestiunii [fiindcă în 1343 culegerea bizantină de predici era deja tradusă în slavă], facem totuși aici cuvenita adăugire).

În acord cu o opinie impusă încă de Nicolae Iorga (preluată și de noi în **Literatura română în epoca Renașterii**, București, Ed. Minerva, 1984, p. 52). Ciprian Zaharia constată că relațiile culturale româno-bizantine aveau, în secolul al XV-lea, o tradiție considerabilă. Și că nu toate căile prin care s-a constituit această tradiție au trecut prin filiera sud-slavă. Contactele directe cu Athosul s-au stabilit încă în veacul al XIV-lea. Constituirea mitropoliilor din Muntenia și Moldova s-a făcut prin năzuință lăuntrică, dar nu fără cointeresarea patriarhilor ecumenici din Constantinopol. La fel va proceda și voievodul maramureșean Drag, solicitînd patriarhia constantinopolitană să ia sub jurisdicția sa importanta și influenta mănăstire românească din Peri. Strălucita artă din epoca Paleologilor (veritabilă Renaștere) a găsit ecouri și interpretări în alcătuirile arhitecților și pictorilor români în ctitoriile de la Arges și Cozia, a aflat forme ce au remodelat-o într-o miniaturistică splendidă. Cartea de care ne ocupăm participă, cu serioase argumente, la așezarea modalităților de comunicare a cărturarilor români cu Bizanțul, cu literatura și cultura bizantină, într-un context ce precizează că „mijlocirea sud-slavă" a fost departe de a deține un monopol de netăgăduit în materie. Serviciul făcut de o asemenea perspectivă este cu deosebire important, întrucît — am mai spus acest lucru — proclamarea valabilității generale a acelor susțineri care absolutizau lucrul „canalelor sud-dunărene" în achiziționarea (de către români) a bunurilor spirituale bizantine ar îndepărta de realitate, păgubitor, imaginea vieții spirituale a românilor din acea epocă și de mai tîrziu.

Cartea lui Ciprian Zaharia este o carte polemică. Și nu polemică doar de dragul contestării unor concluzii ale înaintașilor. Cum în paginile ei discuțiile se produc pornind de la texte și întorcîndu-se, spre verificare, la aceleași texte, prilejurile de a corija o ipoteză sau alta (aparținînd unor conaționali ori unor cercetători străini) nu au lipsit (vezi, spre exemplu poziția autorului — ce evită exagerările — în privința mult discutatei „asumări a răspunderilor imperiale bizantine" după dispariția Bizanțului politic ; să notăm că tocmai bogăția informației și diversitatea problematicii ne-au făcut să regretăm absența indicilor la sfîrșitul lucrării). Sigur că nu tot ce trece autorul în sfera „încheierilor" propriu este de neamendat. Uneori el nu poate depăși — lucru de înțeles — spațiul supozițiilor. Dar nu locurile unde am putea aseza observații (pentru care este timp, iar specialiștii își vor spune cu siguranță părerea) ne-au îndemnat să scriem aceste rînduri, ci dorința de a semnala cititorilor o lucrare ce se impune, în primul rînd, prin profunzimea analizei (notele alcătuind un „aparat" erudit și propunînd un fel de „carte secundă" se citesc cu deosebit interes) și prin duhul patriotic ce o străbate. Felul în care este deslușită, de pildă, calea alcătuirii unor scrieri dependente — peste secole — de evenimentele petrecute la începutul veacului al XV-lea (una „oficială" — un act sinodal din 1752, alta preponderent „literară" — **Povestirea** atribuită mitropolitului Gheorghe) ni se pare ilustrativ pentru maniera de a lucra cu izvoarele și pentru pătrunderea ce operează în înțelegerea modului în care o tradiție s-a sublimat într-un text plasabil alături de compunerile din seria lui **Donatio Constantini.**

Cartea lui Ciprian Zaharia (un autor demn de stimă, căci s-a angajat cu răspundere într-o întreprindere deloc simplă) poate aspira la un loc în grupul contribuțiilor însemnate aduse de bizantinologii români la studierea raporturilor româno-bizantine.

Dan Horia Mazilu

ion lazu

Pe deal (I)

Azi toată dimineața am privit în jos
Frunzele pădurii au privit la mine —
un ins costeliv și păros
făcut din noduri și din suspine

Azi m-am suit pe deal și am privit
Tot timpul în pămînt
pe lîngă carte
Din el venea o ripă și a mai venit
apoi un frig în șale, ca de moarte

M-am făcut pămîntiu de-atît așteptat
S-a înfățișat Teama, au fugit toate fricile.
Dintre jivinele pădurii au înaintat
numai furnicile. Toate furnicile.

Ninge în martie

NINGE într-un horn
din care iese fum,
ninge tot mai des
copleșitor
și întoarce fumul din drum
îl îndeasă la loc în cărbuni
astupă flăcăra
reașează focul în
miezul însuși al pămîntului.

Iar

Sufletul meu
ce alunecase-n livadă
cum cade-n iarbă
și se desface
și vin viespi să-l roadă
să-l sugă vorace...

Prin somnul coșmar
îmi fac singur curaj :
pînă mîine
nici coaja goală nu mai rămîne.

Dar mîine începe iar.

Trezie

În întunericul unde privești
cresc plante nelirești
înalte, clorotice, abia prelinse
cu o sete rea sorbind
vlaga semințelor ninse
pe urma fantomelor deșănțate.

Coboară apoi o doamnă palidă
și le șterge cu o suflare —

Tristețea.

* * *

E o mare durere
ce ni se cuvine
întru zdrobire și sfîșiere,
dar durerea nu vine.

Am estimat-o printr-un
calcul mental.
Ne ajunge doar virful umbrei
de pe celălalt mal.

Nor

Nu-mi iese din gînd. Nu-mi intră în minte.
Parcă merg cu spatele-nainte
Și cu ochi închiși : strîns.
Și mă acalește un mare plîns
Într-un nor de cuvinte.

cassian maria spiridon

Epistola marină

de toate aceste sclipiri argintoase
vinovate sînt stelele noaptea
de naufragiul armadelor mele
vinovate sînt și rămîn
doar cuvintele/moartea ;
de mină îmi tremură seara
cînd praful de pușcă îl șterg
de la tîmplă
vinovată e inima înecată în
sînge și
Cartea
încîntat (uneori)
c-a venit primăvara
cu pieptul străpuns de baldul uimirii
nu sper și nu aștept mîntuire
mă distrug/răbdător
cu trecerea neostenită
a zilei și nopții
privirea mea străbate viitorul
în Univers
atîtea galaxii se mișcă
și drumul lor nu se-ntretaie
niciodată
(chiar) de uneori lumina
le străbate
nicicînd nu se cunosc
ca-n viață
cînd trupurile trec
învecinate
pe aceleași străzi
în sensuri diferite
orice-aș dori/acum
nu fi-va cu putință
nici altădată
nici oricum
și să-ți aud iubirea/cum freamătă
prin suflet
și pieptul său cum saltă liber
despovărat

Cît timp

„În punctul fix al lumii rotitoare"
T. S. Eliot

cît timp uimitorul
om al zilei de mîine/gîlgîie prin humă
eu pe butuc / îmi culc / a inimii
întreaga zbuciumare

cît timp
rostogolit un creier / se revarsă în Ocean
eu pe altar sînt ardere de tot

să stau în casa pielii
pînă vorbele îmi vor fi pieirea
pînă cînd largi porțile nașterii
vor slobozi
timpul trecut și timpul viitor
vreme e pentru toate
pentru cele ce sînt și
pentru cele ce nu-s
vreme pentru clădit și
pentru înfrîngere

în lumea rotitoare
iubirea-i punctul fix

prin pămîntul lăgăduinței
trag brazdă adîncă
întunecoasă
vremea iubirii e în orice clipă

Carul mare

aud în spate / rostogolite pe caldarîm
roțile Carului
aud Carul Timpului năvălind din spate /
tot mai aproape
îți dezvălui cunoscutele șoapte ale iubirii
veșnica amăgire a viului
în ceasul al nouălea
stai blîndă / în așteptarea unei clipe mai
fericite

stele pe cer / luminoase și triste
în răcoarea nopții ascult liniștea
n-ajută la nimic ghearele frigului
cărțoaiele cele mari / înțelepte
în acest timp inima /
mult mai pustie
— oamenii trudesc și suferă pentru sfîrșitul
care încunună suferința —
văduva neagră se vrea însetată
de lumina minții / rece și planetară
pumnalele dimineții / destrămînd roata
pe drumul nostru
zbor scurt / țintă precară
/ lunecare pe aer

dureros este bastionul
stîlpul chivotului / agrada întreagă a casei
sufletului
locuită de carnea pulberoasă
ca iarba
ca iarba care nu poate iubi
mai departe /
împărăția albă a lui

bianca marcovici

Exerciții pentru deschiderea ochilor

nici o umbră nu întunecă nașterea
iubirii,
înjunghiați de muzica sufletului
de aceste exerciții de deschiderea ochilor,
de această îngemănare firească,
mereu învinși...
zilnic îmi caut rostul sub pleoape,
îte scufunzi în abur de rouă,
în deschiderea ochilor
logoditi pentru vecie
cu ochii tăi)
mirarea din ochiul cuvîntului :
fructe solare,
memoria auditivă, instinctul, memoria
vizuală ne rătăcește
în aceleași locuri,
locurile noastre de dragoste
din constelații.

* * *

se spune că timpul le rezolvă pe toate,
că el împacă toate lucrurile ;
am început să-l urăsc,
mă sting, o simt, și n-aș vrea
pierderea mea, pierderea ta...
am observat brusc ridurile primejdioase
așezîndu-mă,
semnăturile în condica de prezență
de nenumărat,
nici o ușurare pe scoarța ta izolat în
mulțime,
singurătatea aduce uneori chemări de trezire,
am ajuns să îndulcesc toate florile
de pe marginea
mașinii de scris,
mă încadrase într-un rînd care nu era al
meu !
(iartă-mi gîndul de a-ți șopti mereu „adio")
Cine spune că timpul rezolvă totul ? !...

* * *

fiecare lucru poate fi spus în o mie
de feluri,
fiecare gînd ascunde peșteri nedescoperite

înainte de toate aș fi vrut să simțim
aceeași revoltă de argint,
mai apoi să renasc în mine dorința
de a inventa iubirea,
în cele din urmă să-mi recunosc vina
din ochii tăi
cînd totul înflorește în doi

Tu ești

tu ești clipa mea cerească,
bunul simț al norocului,
partea cea bună a mărului,
paradisul cuvintelor :

tu ești vîntul prielnic,
magia, adevărul și gustul,
frămîntarea cernelei, învățarea

și tot ce nu-i facil în sufletul meu
pe această corabie fără pinze...

* * *

am trăit mereu cu o teamă
inexplicabilă,
am nevoie de tine ca de aer,
și aerul mi se pare greu
de nerespirat,
parcă m-am născut cu tine,
pentru tine,
simburele meu de iubire, iubire,
ochi pentru tine sînt,
ochi vinovat,
magia și ruga, paradisul pierdut,
toate oglinzile
se lovesc de mine,
disperarea ia locul depărtării,
cu toți porii deschiși
în îndrăzneala de a iubi,
teama mea
să nu te pierd,
fără tine
nu mă pot sprijini
nici de cer.

Mama lui Ionuț

septimiu stoica

Nu că n-ar trebui să ne mai și odihnim. Să ne oprim puțin din alergat, să punem poverile jos și să respirăm. Ca acum. Ce dacă îți arde fața și ai frisoane ? Sintem la sfîrșitul lui februarie, în zodia peștelui, cînd totul pare lunecos și umed... Dar e duminică, ziua cînd tu ești om ! Cînd toate îți merg din plin. Nu trebuie decît să deschizi ochii, brațele. Să te integrezi. Fă-o, omule, de-adevăratelea, lasă-te pe genunchiul sting, apoi pe cel drept, eliberează-ți umerii unul după celălalt..., acum din nou în picioare. Bucură-te ! Bucură-te, fi-r-ar să fie, chiule, mai băiatule, cîntă, petrece...

Pentru început, însă, un mic test. O baterie de întrebări. De exemplu : lumina, corpuscul sau undă ? Sau : au balenele conștiință ? Trebuie să știi toate astea, să fii pregătit. Poți fi întrebat. Nu mai departe, copilul. E la vîrsta la care îl interesează orice. Întreabă. E bine să i se răspundă. Să aibă un îndrumător, nu ca tine. Călăuzit, ehei, cînd va atinge vîrsta ta... Apropie-te, Matei. Lăsați-l, mi-ați reproșat că-mi neglijez fiul. Începem azi educația, pretind tuturor maximum de seriozitate. Bun, băiete, în concepția ta, punînd la bătaie tot ce ai acumulat la grădiniță germană, incluzînd cunoștințele despre natură insuflate cu dragoste de mama și de bunica ta, poți așadar să-mi precizezi ce ești tu : co-co-stîrc sau co-co-mîrc ? Nu-mi bat joc de nimeni, cu atît mai puțin de copil și nu fac nici o aluzie jignitoare. În fond, cu timpul, va semăna ambilor părinți. Așa se spune. E drept, se pretinde și contrariul. Într-asta constă înțelepciunea populară. Întrebarea e sănătoasă pentru că tinde să-i dezvolte copilului fantezia. Foarte rău că vă retrageți, ați putea avea o revelație. Eu, de exemplu, mă angajez să-i cumpăr un șoricel alb.

E duminică după-amiaza și tu poți să te bucuri. Să faci ceea ce îți trece prin cap. Ce dacă ai puțină febră ? Te-au lăsat singur în cameră. Ai putea să întinzi mîna și să alegi o carte. Sînt atîtea. Nimeni n-a citit cît tine. O faci de plăcere. E scopul tău în viață. Toți te apreciază pentru asta. Ori să pui muzică. Să dansezi, ar fi original. Sau puțină gimnastică, de ce nu ? Muți biroul, fotoliile. E drept, ai cîteva pulovere pe tine. Pentru că ți-e frig, ai frisoane. Dar nu ești bătrîn. Asta, nu. Știi ce ești tu, de fapt ? Un om lipsit de griji, un răsfățat. Asta ești. Obiectiv vorbind. Este părerea unanimă. Le sînt recunoscător, cînd îmi amintesc. De aceea notez aici următoarea rețetă împotriva căderii părului : o treime rom, alta ulei de ricin, în fine gaz. Totul stropit cu chinină și înfundat două săptămîni. Se tamponează înainte de spălare. Sau se bea.

Dacă scriu, o fac numai pentru mine, clar ? Mă descarcă. De aceea îmi permit, fără nici o supărare.

Cum n-am unde mă refugia — telefonul nu sună, casa nu se golește — nu-mi rămîne decît să mă fac util. Mă pun la dispoziție. Îmbrac prea largul costum de tată. Scot copilul în parc, asta fac. Nu-i mult. E chiar modest. Pe unii îi distrează. Nu-i nici o tragedie. Pe drum vorbim. Important este să te pui la mintea lor. Și invers. Mai degrabă sau.

Uite, zice Matei, lupi, să-i împușcăm ! Sînt eșini, îi răspund neatent și îl simt dezamăgit. Știi, băiatule, încerc să-i rectig interesul, cu animalele acestea se petrece o dramă. Una istorică. Nu mai au ce mînca ? A, nu, improvizez, mă refer nu numai la cei pe care-i vezi acum prin tufișuri, ci și la aceia pe lîngă care tocmai am trecut și care s-au repezit la noi, hămăind, din spatele grilajelor, cu colții rînjiți, cu ochii sticloși ; nu știu ce ai citit tu în ei. Răutate ? O, nu, singurătate, debusolare ; vezi, băiețel, un timp ciinii au reușit să se țină după noi, poate nu chiar să ne înțeleagă, dar am plecat la vînătoare — ne-au însoțit, ne-am instalat în oraș — s-au tîrît după noi. Speram cu toții încă de la ei marele salt de la o vreme însă puntea s-a năruit și poți distinge în privirea lor nedumerire, furie, disperare. Nu ne vor mai ajunge niciodată ? Îți răspund și eu cu o întrebare : îți poți imagina un cîine într-o bibliotecă sau privind la televizor? Decît, poate, dacă ne-am opri să-i așteptăm. Mă întreb, însă, cîtă încredere ar mai avea în noi... Asta mă doare în serile ploioase, cînd mi se strecoară cîte unul murat, cu coada între picioare, prin lumina farurilor. Taci acum. Și eu m-am întristat. Nu povesti însă nimănui, mai ales mămicii tale.

Fruntea sus, uite-l pe Ionuț ! Nu e prietenul tău ? Dar eu sînt ? Bun, atunci să presupunem că este al meu și devine de la sine și al tău. De unde să bănuiesc că va fi și el aici ? Nici nu mi-a trecut prin cap, prin cap îmi trece acum numai durere — dacă vrei să știi. Te rog să nu-l răstorni, se supără mămica lui. Și vine tăticul lui să ne bată? Nu știu, în sfîrșit, poate..., nu cred, n-are decît, să poftească !

...Începe să se întunece, lacul e bocnă, mogîldețe cenușii se rostogolesc pe sănii. Nu reușești să te transpui, să-ți amintești, deși gîndeai odată că sufletul nu îmbătrînește, că trece doar din trup în trup pînă cînd atinge pragul. Fals. Ai înghețat, sari de pe un picior pe altul încercînd să pari preocupat, să cîștigi timp, dar au trecut deja zece minute și n-ai găsit un subiect, n-ați schimbat o vorbă. Amicul tău Alexandru îți explicase numai de el știutul lui succes la dame, cam așa : „Nu frumos, poate nici cu adevărat inteligent, mama îmi spunea însă că sînt un bărbat INTERESANT. Ele simt asta ! „Nu știu, poate, aș vrea să cred, dar pînă și un bărbat interesant trebuie să iște o brumă de conversație. Iar eu sînt vid. Gol. Gol, goluț. Ionel, Ionuț. Dacă are vreun haz.

Nu te-am mai văzut de mult. Ea. Tot fetele mai curajoase, cum observase, pertinent, poetul. Mă înviorează acest tu. Așa a fost de la început, cînd, la fel, dînsa intrase natural în vorbă. Se cunoșteau, aflasem atunci, cu nevastă-mea. Cu mama lui Matei. Ea, mama lui Ionuț. De aceea.

Am fost ocupat, mă împăunez. Bărbații interesanți — știu eu bine — sînt ocupați, nu de aștia, dădaci la plozi. Sporovăim acum. Una, alta. Brusc, nasc ideea. Știi — zic — te căutam. Las o pauză gravă și continui apăsat, țintindu-i privirea : am de gînd să scriu o povestire despre tine. Nu culeg nici o urmă de emoție, nu-mi leșină în brațe, deși mă pregătisem să o susțin. Ridică doar din sprîncene : scrii ? Te credeam ceva... inginer. Ei — mă fandosesc și încep să-mi trîntesc brațele peste piept și să tropăi, ca în filmele rusești — uneori, cînd am timp.

Îmi regret acum imprudența, dar trebuie să continui, altfel ar rămîne prea de tot caraghios. Mama lui Ionuț, îl șuier. Cum, tresare ea. Așa s-ar chema. Cine ? Povestirea ! suride, iartă-mă, așa mă strigă copiii din fața blocului cînd vor să-l las afară : mama lui Ionuu...uuț ! Asta sînt eu pentru toată lumea. Ridic din umeri, stînjenit. Mă împunge cu degetul, strengărește : chiar și pentru tine !

Rîde. Rîdem. E mult. E bine. Știm asta amîndoi. Dar nu fugim, nu dezertăm, nu, domnule! Stăm aici, păstrăm poziția.

Și ? zice ea, cu ce e ? Cine, încerc să mă dezmeticesc. Povestirea, domnule ! A, povestirea... păi, uite, simplificînd la extrem, e vorba despre o femeie tînără, pe o bancă în parc, supraveghindu-și fiul. Cum arată ? Ca tine, zic, frumoasă. Tace. Privește în jos. Poate că am impins lucrurile prea departe.

Bine, revine ea și respir ușurat, trebuie să o descrii : ochii, culoarea părului... Nu are rost, mă împotrivesc, nu se mai scrie așa. Pui frumoasă și gata. Ca americanii. Ca în basme. Restul și-l închipuie fiecare. O nouă-veche șmecherie, observă ea. Desigur, zîmbesc, o dată pentru că gusturile diferă, a doua oară pentru că, deși pornești de la o experiență personală, de la o femeie pe care, să zicem, o iubești, întîmplarea va să se scuture de țărînă, să intre în mit, să se înalțe. Pentru a nu mai vorbi de fluența frazei, cu oroarea ei de grăsimea epitetelor. Oho, aplaudă ea, ai asadar o întreagă strategie ! Bun, revin eu în poveste, încercînd să nu pierd ideea, în timp ce băiețelul ei Ionuț se joacă... De ce Ionuț și nu Matei ? Așa mi-am imaginat eu povestirea, cu Ionuț. Dar poate îl și Matei ! Bineînțeles... mai știi ? deci, în timp ce băiețelul se joacă puțin mai încolo cu un tovarăș de vîrsta lui, femeia trece printr-o stare de reverie. Este, trebuie să-ți mărturisesc, o femeie nefericită, difuz nefericită. Vrei tu asta neapărat ? Da. De ce ? Pentru că așa este în realitate o femeie interesantă, o femeie care interesează. Pe cine interesează ? Pe... pe bărbații interesanți. I-auzi ! și cum mai e ? Așa cum o vreau eu, ca în unele filme italiene : frumoasă, sensibilă, melancolică. Te-ai hotărît, asta-i tot ? Pentru mine, aproape tot. Ce-ar mai trebui ? În viață, un fleac, să mă iubească. Aha, pe tine neapărat ? Pe mine... sau pe cineva în genul meu. Adică, dacă am înțeles, un bărbat interesant ; dar, vezi, ea are, probabil, și un soț, din moment ce are un copil, așa se obișnuiește. Da, mă ambalez eu, un soț căruia i-a învățat pe de rost ambițiile, complexele, lașitățile, căruia îi tratează în miez de noapte anxietățile, bătăturile, gripele... Și tatăl lui Matei nu suferă de lucrurile acestea? Ba da, poate chiar în mai mare măsură decît ceilalți. Atunci nu este povestea mamei lui Ionuț, ci a mamei lui Matei ! Tocmai asta am vrut să sugerez și eu, dar m-ai întrerupt, ascultă, femeia, mama cui vrei tu, are senzația — e doar un gînd necoagulat, o fulgurare de o clipă — că celălalt copil, tovarășul de joacă, s-a transformat într-un tînăr, de care, în sfîrșit, ea se îndrăgostește. Ai răbdare, nu e nimic pervers, ambiționam doar să schițez imposibilul arc, pentru maculările vieții, între un băiețel fermecător și bărbatul ce ar putea el să devină : un cavaler fără frică și fără prihană. Povestirea mea vroia să depună mărturie despre regretabila, inevitabila degradare în timp a virtualităților noastre, ale bărbaților, să explice că nefericirea voastră are o cauză, că dacă vă purtați așa cu noi este pentru simplul motiv că o merităm !

Nu-mi amintesc dacă acestea au fost cu adevărat cuvintele. Gesticulam, ce mai, mă ambalasem. Mi-e puțin rușine, simt nevoia să mă depărtez. Voi schimba, deci, timpul și persoana. Pentru a termina totuși povestirea. Povestirea cu mama lui Ionuț.

— Iartă-mă, căutam inițial un subiect de conversație — exclamă bărbatul și se înecă.

Tuși îndelung. Femeia îl studia contrariată. La un moment dat îl făcu semn să se aplece și, pentru că el nu înțelesese, îl prinse de marginile fularului și îl trase în jos, spre sine. Se ridică pe vîrfurile cizmulițelor și își lipi buzele de fruntea lui.

— Arzi ! — șopti.

Își scoase mănușa cu un deget și își strecură palma — albă, subțire, rece, un pește lunecos — pe sub gulerul paltonului.

— Du-te, ești bolnav. De ce D-zeu ai ieșit ?

Apoi, retrăgîndu-se :

— Te-au obligat ?

El clătină din cap.

— Mai vin joi — spuse. Poate miercuri.

Nu-i răspunse. Își scuturâ căciulița tricotată — avea părul negru, bogat, strîns într-o coadă groasă, împletită — apoi strigă undeva, spre întuneric !

— Ionuț ! Ionuuu...uuț !

Zimbi.

— Ei da, mama lui... Mi-ai rămas dator cu sfîrșitul.

Bărbatul se îndeletnicea cu scuturatul tălpilor sănii.

— Sfîrșitul ?

— Sfîrșitul povestirii.

— Nu are. Nu are sfîrșit.

Ea bătu din picior nervoasă. Își strînse buzele, ca o fetiță răsfățată — mima bosumflarea — fulgerîndu-l în același timp din ochii albaștri.

— Și băiețelul ?

— Ionuț ?

— Nu, domnule, celălalt. Făt-Frumos !

— A, simplu, la despărțire îl mîngîie pe frunte — el are părul bălai, inelat — și îi dăruie o bucățică de ciocolată.

Se pare că asta pusese capac. Femeia își lăsă capul pe spate și izbucni într-un hohot prelung. Copiii o priviră uimiți.

— Atît ? — chicoti ea, alunecînd și sprijinindu-se de unul dintre omuleți, să nu cadă. Scuză-mă, n-am la mine, nu mi-a trecut prin minte.

Rămaseseră doar ei, două umbre inegale.

— Mergem, Matei ?

— Mai stăm — se rugă copilul.

Nu ținu seama de protest. Se aplecă și îi aranjă fularul deasupra gurii.

— Nu mai plînge — se tîrgui, după un timp — îți cumpăr mîine ce vrei tu.

— Un șoricel alb — îl somă pustiul. Te-am auzit cînd ai promis.

— Un șoricel alb, de ce nu ?

— Ne primește în casă cu el ? Unde îl ținem?

— Într-un borcan — îl asigură. Numai de nu și-ar da seama.

— De ce să-și dea seama ? El gîndesc ?

— De nu și-ar da seama că este doar un șoricel alb care se învîrte într-un borcan.

— Și ce face cînd își dă seama ?

— Nimic. Se învîrte mai departe, cu și mai mult zel.

— De ce ?

— Simplu, ca ceilalți să nu observe că el a înțeles că-i doar un șoricel alb ce se învîrte într-un borcan.

Erau la marginea parcului. Bărbatul se opri. Părea că amușinase în aer o primejdie.

— Lupii — răcni — în tufișuri !

— Sînt cîini — se scuturâ cel mic, încercînd să zîmbească, dar totuși bănuitor.

— Tu stai aici — îi porunci, peste umăr și se repezi înapoi pe peluză.

După cîțiva pași se trînti și începu să se tîrască, folosind coatele. Pac — striga — pac, pac, pac ! Se tăvăli apoi pe spate și începu să se zbată ca și cum fiarele l-ar fi încolțit, amenințînd să-i muște beregata.

Într-un tîrziu se ridică și se apropie de sanie.

— I-ai omorît ? — îl descusu Matei. Erau chiar lupi ?

— Lupi — confirmă el.

— Mulți ? — mai vru să știe copilul.

— Mulți — făcu tatăl — mulți, la tot pasul.

— Ce bine că am fost cu tine — se zgribuli băiatul, căutîndu-i mîna. Te-ai murdărît. Le explic eu că ne-au atacat lupii.

Ieșiră în stradă, se depărtară. La ce te gîndești ? Acum ? Acuma. La tine, la ceea ce reprezinți tu, în fond. Un copil. Asta știu, nu m-am lămurit însă de care : de co-cos-tîrc sau de co-co-mîrc ? Eu cred că de co-co-mîrc. Bravo ! și ce e acela... co-co-mîr-cul ? Nu știi ? Un trenuleț cu șapte castane... 'ai, mă !... merge în mîini... da ?... are în cap un felinar !... așa-i ! nu spune însă nimănui, pentru că, vezi tu...

În urmă, lumini firave, trecători rari. Iarna, ajunsă spre sfîrșitul puterilor, face figura unei zgripțuroaice ponosite, refuzînd de acum cu zgîrcenie ninsoarea, dar răspîndind răutăcioasă, prin dantura rară a pomilor răscîrați, printre plombele imobilelor vechi, urîte, ce se întesc din ceață, șuieratul unui vînt tăios de-a valma cu stropii ultimului blestem.

Nouă, însă, ce ne pasă, mai avem puțină duminică, ziua aceea cînd tu... cînd noi toți... Trebuie doar să... Atît.

george timcu

Doamna albă

Doamnă albă de sulfină
Doamnă caldă ca o mamă
Tu lemeie și iubită
Tu adulmecare fină

Doamnă albă din lumină
Ce mă porți cu brațe calde
Amețindu-mă în vrajă
Îmbătindu-mă în gînd

Doamnă albă cu vrăji bune
Împingîndu-mă în vis
Adormindu-mă în speranțe
Dindu-mi visul ce-l doream

Doamnă albă fără pată
Ce mă faci curat ca pruncul
Ce se naște doar odată
Cînd începe să iubească

Doamnă albă ca un vis
Ce se naște pe ninsoarea
Nopților de iarnă în cimp
Cînd în jur totu-i curat.

Umbră

E umbră, e o umbră pe vise
Coboară covorul cel negru
Iubirea se lasă ascunsă
De vechi dușmănii neștiute.

E umbră, e o umbră pe gînd,
Nimic nu se leagă în minte,
Alunecă totul în lume
Nimic nu se așterne curat.

E umbră, e umbră pe cuget.
Perdelele lungi ne preling
Pe gînduri, pe inimi, pe suflet.
Nimic nu mai este curat.

Dăinuire

Prin bruma ochilor tăi
Se strecoară o lume necunoscută.
Mă așez și privesc spectacolul
Iubirii noastre tîrzii.

De ce se lungesc umbrele spre seară
Cînd tu te limpezești așteptîndu-mă,
Zăbavnică umbră coborîtă din vis
Ori așternută pe pleoapele zilei ?

Poate mă căutai în alt an
Cînd încă nu venisem pe cărarea ta,
Dar tu mă așteptai neștiind cum mă cheamă
Ci doar mă strigai fără nume.

Iar azi sînt eu cel numit
O iluzie îndelung exersată
Ca un vers ce l-am scris cîndva,
Ca o aducere aminte a iubirii ce dăinuie.

Întoarce-mă

Întoarce-mă, blînd înapoi
Răstoarnă-mă în visul copil
Fă-mă să cred că sînt cît mai sînt.

Adună-mă din risipituri
Împrăștiate bezmetic
În afara înlăuntrului meu

Nu mă răstigni printre îndoieli
Iartă-mi păcatul șovăielilor
Și mîntuiește-mă prin alipire
De mine însumi
Din cît mai exist
Sau din ceea ce cred
Că supraviețuiește cu mine
Din lumea mea de altădată.

Fă-mă iar...

Doamne, fă-mă iar copil frumos
Să iau viața iar de jos
De cînd eu copil eram
Și pe toate le credeam.

Doamne, fă-mă iar copil blajin
Ca la tine să mă-nchin
Tot ce pruncul cel virgin
Fără vreun păcat păgîn.

Fă-mă, doamne, băiețandru
Neumblat la rele, tandru,
Ca un gînd nestrecurat
Printr-un altul necurat.

Vis

Ești atît de frumoasă
Cînd îmi cobori, noaptea,
Prin visul ce mă înconjoară
Încît diminețile mi se par ucigătoare
Prin luciditatea lor de lumină.

Mă stăpînești și dimineața
Cînd hălăduiesc
Pe străzi pustii
La margine de oraș
Ca o rămășiță dureroasă
A visului avut
În noaptea în care parcă ai fost cu mine.

Iar ziua care urmează
Îmi stă înainte goală de gînd.
Tu nu ești decît făptura de fum
Ce-mi luminezi nopțile negre,
Cînd îmi închipui că vii
Și tu nu vii, amăgindu-mă cu vise
Cu promisiuni, cu himere
Cu speranțe neadormite
De ce nu vii de-adevăratelea ?

florica marin

De-aș fi pasăre

Sărut răsăritul acesta
de soare,
cu gîndul la păsări !
Zborul încerc, lăsîndu-mă,
de înalt, șleituită,
ca de-o mînă de sculptor,
iubită...
Din mine pasăre să facă,
să-învețe pînă și aerul
strigătul meu,
să uite să facă !
Iar cînd rotunjitele aripi
netezite vor fi,
mă voi întoarce triumfătoare
spre mare,
fruntea îndrăgostiților sărutînd
ca o sfîntă binecuvîntare...

Sămînță

Odată, în zori, îmi amintesc
după o noapte ploioasă,
m-am aplecat deasupra unei semințe
și m-am rugat necunoscutului zeu
să-i dea putere să încolțească
în miezul pămîntului meu !
Cu dor m-am rugat,
și cu patimă,
jucînd-o dintr-o palmă într-alta,
ca pe-un copil scîncind pe drumul
dintre bine și rău;
am lăsat-o, apoi, să cadă
trăgînd peste ea întunericul greu
ca o plapumă,
și picurînd din cerescul ulcior,
apă vie,
pînă tîrziu cînd am simțit-o
în trup, ca o piatră, mișcătoare
și m-am gîndit să-i dau
formă de pasăre
și s-o trimit să cînte în soare !

Rugă

Lasă-mă să plutesc
pe aripile zilei de care m-ai rupt.
Niciodată n-am mai gustat fructul oprit
în grădina din care lacrimă cu lacrimă,
viața m-a șters de pe obrazul mamei.
Lasă-mă să plutesc
pe aripile cîntecului meu.
N-am uitat ziua cînd am îngenuncheat
pînă la sînge.
De tine m-am stîrșit
ca o pasăre cu trup de oase pline cu aer.
ca o pasăre cu trup de zbor infinit.

Cîntec de dimineață

Doar vîntul știe bucuria
ce-a cîntă în soare — cocoșii !
Cînd din pămînt se înnoiește totul.
ei șterg cu creasta — cerul,
și se strigă pe nume, se tot strigă,
arcaliosii,
pînă cînd aripile se închid
în miezul cald de piine al luminii.

În cîntecul lor
se scoală bătrînii,
cei tăcuți și visători,
cu noaptea, aureolă, pe cap,
așteptînd, cîte unul în fiecare poartă,

să li se întoarcă, într-un tîrziu, copiii în sat.

plastică

Purgatoriile imaginarului

Foarte atenta scenografizare a lucrărilor cuprinse în expoziția ceramistului **Vasile Cercel** („Simeza") pune în valoare exemplar două dintre atributele fundamentale ale artei sale: știința construcției și subtilitatea emisiei formale. Lucrările, inseriate în patru cicluri — „Cutii" ; „Forțe arhaice" ; „Mesageri" ; „Gîndul și cîntul" —, întrunesc în mod diferit virtuțile unei sublimări spirituale ce nu-și ascunde sursele. Înclinații culturale bine alimentate de-a lungul timpului l-au pus pe artist în postura meditatorului, a pelerinului prin mistuitoarele imperii ale cugetului. Din acest motiv, se resimte în opera lui Vasile Cercel o tensiune abstractizantă, un canonic impuls de a glosa în carnea fragilă a caolinului arabescurile ideii. La urma-urmei, mitul faustic reține între semnificațiile lui esențiale și această instinctivă pornire a omului spre aventura ideii trecută prin purgatoriile imaginarului în drumul ei spre întruchiparea obiectivă. Așa s-au născut lumile artei și ale credinței, ale „gîndului și cîntului", cum ar spune-o artistul însuși în încercarea de a converti fluidul luminii în vibrație sonoră și transparența porțelanului, scrijelat de inițiatice simboluri, în incremenite drapaje ale unui vis devenit realitate. Și Vasile Cercel urmează un asemenea traiect al exprimărilor dense și paradigmatice. El inoculează în formă sugestia unui gînd. Poate tocmai de aceea este atît de vădită la artist deschiderea spre volumul coerent articulat în spațiu.

O rafinată arhitecturare ia în stăpînire lumea de el plăsmuită și-atunci tot ceea ce aparținuse inițial logicii aleatorii a închipuirii se ordonează în mistica rigorii, precum zgomotul în armonia unui cîntec.

Vasile Cercel are o gîndire artistică întemeiată pe libera vehiculare a unor modele arhetipale. Dar această facultate a spiritului său nu se rezumă numai la tălmăcirea în cod personal a modulelor formale. El aliază discursului vizual un principiu abstract, definit, de regulă, printr-o entitate generică cu o plurivocă încărcătură semnificativă. Așa sînt lucrările din ciclul „Mesageri", ori „Veghetorul", ori remarcabilele sugestii sculpturale din seria „Forțelor arhaice". Acestea din urmă, ca și celelalte de altfel, evocă, în variantele lor cele mai reușite, solemnitatea rituală a statuarei ramesside. Acest paradox pe care îl izbutește artistul între fragilitatea materiei prelucrate și monumentalismul viziunii și al tratării plastice îi este propriu, deși tendințe de acest gen se mai disting în decorativistica europeană a ultimilor decenii. Dar artistul operează cu dezinvoltură într-un spațiu saturat de idee, starea de cugetare fiindu-i, se pare, prielnică, disciplinîndu-i, totodată, elanurile fantaste.

Vasile Cercel nu adaptează un limbaj la o viziune plastică recognoscibilă, în ciuda faptului că o mulțime de probleme de articulare a unui limbaj propriu și de adecvare a lui la intențiile plastice, dar și filosofice, asumate, se resimt în toate lucrările din expoziție. Pînă-și în aparent neutrele „cutii", artistul introduce o mizâ extra-decorativă, prin evocarea unor precepte ori ritualuri extrem-orientale sau amerindiene. Alteori, glosează în marginea unor mari modele literare sau filosofice, cum sînt borgesianul „Pupitru pentru Cartea de nisip" etc.

Expoziția, în ansamblul ei, se distinge prin ținuta intelectuală impecabilă (susținută și de aportul a doi „aranjori" profesioniști — Paul Bortnovski și Mihai Drișcu) și prin consistența pe care artistul a imprimat-o recitalului său vizual. Ca într-un ceremonial al formelor primordiale născut în miezul de neliniști al Universului.

Corneliu Antim

muzică

Premiile A. T. M.

Luna februarie a marcat, în viața artistică a țării, un moment așteptat, ca în fiecare an, cu înfrigurare și interes — decernarea premiilor Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale din R.S.R. (A.T.M.), pe anul 1988.

Acordate pentru merite deosebite în afirmarea artei creatoare românești, premiile ce au încununat activitatea unor prestigioși slujitori ai Eutherpei, au confirmat, încă o dată, discernămîntul cu care Colegiul criticilor muzicali a știut să aleagă pe cei buni dintre cei mai buni.

După cuvîntul de deschidere rostit de regizoarea Sorana Coroamă-Stanca, vicepreședintă a A.T.M., a înmînat premiile speciale conferite pianistului Valentin Gheorghiu pentru înalta valoare a contribuției sale la îmbogățirea vieții artistice a țării, basului Nicolae Florei pentru valoroasa susținere a rolului titular din opera „Oedip" în cadrul Festivalului Internațional „George Enescu" — ediția a XI-a și solistului de muzică populară Alexandru Grozuță pentru întreaga sa activitate depusă în domeniul valorificării folclorului autentic românesc. Cuvinte calde au elogiat activitatea desfășurată, de decenii, de acești binecunoscuți interpreți.

Premiile pe anul 1988 au fost oferite, rînd pe rînd, de membri ai Colegiului criticilor, care au făcut, cu această ocazie, scurte și pertinente prezentări ale personalității artistice și activității celor premiați.

Pentru contribuția sa la promovarea tinerilor instrumentiști, dirijorul Paul Staicu, solist concertist, profesor la clasa de corn a Conservatorului bucureștean și fondator al orchestrei simfonice din Constanța, a primit premiul pentru dirijat, o binemeritată răsplată pentru pasiunea cu care a creat o adevărată viață concertistică la Constanța, pentru sprijinul acordat A.T.M. în organizarea Galelor tinerilor concertiști în acest oraș.

Teatrul Muzical din Brașov a montat, în stagiunea trecută, opera „Bărbierul din Sevilla" de Rossini într-o viziune regizorală ce s-a bucurat de un mare succes de public și presă ; semnatarul regiei — Cristian Mihăilescu, a primit premiul pentru originalitatea și modernitatea acestui spectacol, pe care spectatorii bucureșteni au avut ocazia să-l urmărească în cadrul ediției a XI-a a Festivalului Internațional „George Enescu".

O formație camerală inedită — cvartetul de contrabași „Mobile", alcătuită din tineri și foarte talentați interpreți — cunoscuți și prin evoluțiile lor solistice — a primit premiul pentru măiestrie tehnică și interpretativă în promovarea unui repertoriu specific.

Premiul de debut a revenit tinerei soprane Irina Săndulescu-Bălan pentru rolul Violeta din opera „Traviata" de Verdi în spectacolul Conservatorului „Ciprian Porumbescu", spectacol în care solista a făcut dovada calităților sale vocale și scenice mult apreciate și în aparițiile sale anterioare pe scena lirică, dar și pe podiumul de concert.

Premiul criticii muzicale a fost acordat muzicologului Viorel Cosma, pentru permanența sa preocupare față de viața muzicală românească, reflectată în cronici și volume de specialitate ; Lexiconul ce va apare în curînd stă mărturie elocventă muncii și dăruirii cu care slujește, de mai bine de patru decenii, muzica națională, oferind cititorilor și specialiștilor un material documentar impresionant.

După festivitatea de premiere a urmat un microrecital susținut de violonistul Liviu Prunaru, student al Conservatorului bucureștean ; recent laureat al Concursului „Gheorghe Dima" organizat de A.T.M. la Cluj-Napoca, Liviu Prunaru a etalat o tehnică sigură, cu atacuri incisive și claritate în pasajele de virtuozitate, un sunet viguros, dar și sensibil în jocul de culori al nuanțelor atît de diverse solicitate de dificila partitură enesciană — „Lăutarul" din suita „Impresii din copilărie" și de Capriciul de Paganini ; o anume sobrietate interpretativă a marcat evoluția sa mult aplaudată de cei prezenți.

Anca Florea

GRIGORE HAGIU

inedit

Fragmente despre literatură

ATRIBUTE VII ALE COMUNICĂRII: „Oricît de inefabilă și intuitivă ,ba tocmai din pricina asta, aș spune — inefabilul și intuiția fiind forme de manifestare superioară a rațiunii — poezia se cere împărtășită, comunicată. Din chiar clipa cînd scrii, în adîncul sufletului nu te mai simți singur, te adresezi cuiva stimat și îndrăgit, ție însuți în ipostaza de colectivitate. Sentimentul comuniunii conștiente, în virtutea acelorași idei și idealuri, te fortifică, golul necunoașterii este cucerit treptat. Înfrîngerile pot fi consumate și de unul singur din pudoare și delicatețe, victoriile însă niciodată. Ele nu sînt numai ale tale, din chiar clipa înfăptuirii lor se adaogă conștiinței celor mulți, lumii din care te-ai născut, poate pentru a-i face mai clare dimensiunile și liniile de forță ascendente.

Celebrele școli ale filozofiei antice grecești s-au fundat pornind din necesitatea comunicării. Profesorul dialoga cu elevii informînd și verificînd noțiunile cele mai simple, mai omenești cu putință, cu o dăruire și fervoare care atingeau adevărurile sublime. Modul nostru de a dialoga astăzi, în condițiile societății moderne, este altul. Diversificarea activităților ne pune față în față mai ales prin produsul muncii noastre. Realizările, în domenii atît de variate, vorbesc despre noi, ne arată în lumina de conștiință cea mai adevărată. Cuvintele nu exprimă mai mult sau altceva decît sînt propriile noastre fapte. Departe de a fi pragmatică, relația de într-ajutorare se realizează mai repede, mai dinamic, educîndu-ne unii pe alții, în tot aceea ce înseamnă dăruire de sine. Nici poezia nu caută să facă altceva. Materialitate spirituală intrată în circuitul valorilor, ea se umanizează, rafinîndu-și mijloacele printr-o mai directă și promptă adresă. Ea este evidența sufletelor existente dar aduse la incandescență. Dialogul dintre oameni astfel înțeles, a crescut enorm, nu putem spune despre noi altceva decît ceea ce sîntem, nu putem convinge pe nimeni de superioritatea gîndirii noastre dacă nu ne probăm cu propriul nostru destin convingerile".

MODERNITATEA POEZIEI EMINESCIENE. „Pentru modul în care înțelegem noi poezia astăzi, într-un fel Eminescu n-ar fi Eminescu dacă din creația lui ar fi lipsit anul 1883, cel mai bogat și mai propriu genialității sale. Acum după ce a străbătut o lume populată de mituri, legende, tărîmuri exotice, locuri comune ale unui trecut istoric idealizat, el se îndreaptă fulgerător spre o poezie directă a exprimării de sine, reflexivă și concentrată pînă aproape la dispariția metaforei. Elemente ale acestei orientări, fără îndoială, le putem detecta în restul operei, mai palide însă și disparate.

Caracteristica principală a acestui moment este definitivarea «biografiei spirituale». Încă din 1882, Eminescu bătea la porțile marii poezii. Părerile lui despre lume se clarifică laolaltă cu viziunea poetică, merg mînă-n mînă condiționîndu-se reciproc. Cinci poezii, cu sclipiri încă nedefinite, vor da prin răsturnare «Luceafărul».

Citindu-le în paralel cu marele poem, observăm efortul de limpezime în amănunțime și-n toate meandrele lui. Spectacolul ne zdruncină și ne copleșește, de parcă am asista la un film de pe vremea «începuturilor lumii»".

„Este vorba de însăși viața lui Eminescu, de chiar destinul său. El își reia descriindu-și-le, toate tribulațiile sentimentale, de la tinerețea visătoare pînă la voluptatea durerii, de la dezastrul complet pînă la iluzia reînvierii din propria-i cenușă, de la titanismul elementar pînă la renunțare. Ce poate fi mai zguduitor decît să cazi, să te distrugi, neconform structurii tale și în același timp în paralel, să-ți comunici exact, pînă în ultima clipă evoluția acestei căderi și distrugeri. Iată ce înseamnă a învăța să mori. N-am amintit însă verbul cheie deschizătorul poeziei: **Nu credeam** — strigă Eminescu — **să-nvăț a muri vreodată** și întreaga poezie este electrocutată de un sens ce ni-l face nouă atît de apropiat, atît de om, pe acest mare poet, ce nu-și accepta destinul decît ca artist".

O Mioriță a sculpturii

S-a făcut foarte mult caz, și se mai face încă, în legătură cu lucrarea denumită Șarpele fantastic. S-a scris despre ea, a fost reprodusă prin paginile mai tuturor revistelor, în sfîrșit, prin intermediul afișelor a făcut carieră. Și, trebuie să recunoaștem, e frumoasă. Aș încerca totuși să duc puțin mai departe criteriul estetic, integrîndu-l unei anume comunități istorice, capabilă să-și recunoască izvoarele primordiale, adică destinul prefigurat de cele mai vechi începuturi. Ni s-a părut a le recunoaște în cu totul altă parte.

În același Muzeu arheologic din Constanța, unde se află și Șarpele fantastic, se mai găsesc deasemeni și doi menhiri, două statui reprezentînd Femeia și Bărbatul, lucrări de o vechime aproape incalculabilă, proiectîndu-ne, prin intermediul pietrei migălite, într-o probabilă epocă matriarhală. Fascinante fantasme, piloni fundamentali în ceea ce privește geniul și libertatea primitivă de creație a unui popor. Dacă Șarpele fantastic se subordonează operelor de cult, prin situare în timp, și nu ne scapă o alcătuire suprapusă și vag inițiatică, procedeele ca atare, arta propriu-zis conținută mi se pare destul de săracă, o palidă copie de sorginte străină. Barocul, îngrămădirea de simboluri, excesivul devenit aproape naturalism nu stă în firea artistului român. Să ne reîntoarcem la cele două sculpturi denumite generic Femeia și Bărbatul, încercînd să ne explicăm fixația mai pe larg.

Am vorbit de dimensiunea timpului. În ceea ce privește cele două lucrări el ne vine în ajutor. Nu știm exact în virtutea cărei idei au fost sculptate statuile. Pentru fiecare în parte sau laolaltă am putea da mai multe explicații. Miraculos este însă faptul sustragerii sistematice, atît a Femeii cît și a Bărbatului, din raza înțelegerii datate. Ele rămîn astfel ceea ce sînt și nimic mai mult, adică artă raportată la ea însăși, la starea ei de maximă puritate. Sau, altfel spus, mai sigur, artă la care ne putem referi oricînd, prin comparație, matcă vitală de cultură. Este destul să privim, pe trunchiul generos aplatizat al Femeii, mîna de o finețe extraordinară, o radiografie care străbate umbra cărnii, mai grecoaie, pînă la suplețea osului scheletizat, pentru a repera o linie, o dimensiune constant hieratică a plasticei noastre, mereu întîlnită, reluată, culminînd și cel mai evident realizată de Anghel. Este destul să privim, de la oarecare distanță, Bărbatul, acest ou mare și țeapăn cu cuțitul de vînătoare abia schițat la șold, pentru a avansa o strălucire pînă la Brâncuși, către ovoidele lui de început de universuri cosmice și umane. Purtînd, în germene, ceea ce sculptura noastră modernă are mai de preț, este legitim să ne reîntoarcem mai des la aceste două sculpturi memorabile, cu sentimentul că nu vom putea să le epuizăm niciodată în întregime sensurile.

Mă simt dator să mai adaug un singur lucru. El privește titlul acestor însemnări. Am făcut o apropiere care ar putea să apară drept forțată. Ciobanul mioritic celebrează o nuntă cosmică. Femeia și Bărbatul sînt zeii fecundității terestre. O forță comună însă îi leagă și-n asta rezidă netăgăduita lor alianță. Pentru mine cel puțin alcătuiesc reversul unei singure medalii. Trebuie să existe și o Mioriță a sculpturii.

Sonetul de simbătă

Amintirii marelui poet Grigore Hagiu

Mai scrie-ne din cînd în cînd
Cum este cerul cînd tresare
Pămîntul ars adînc de soare
Și marea-ntreagă tremurînd.

Din zi în zi tot mai plăpînd
Aștept să vină a salvare
Din lună sau din Carul mare
Ca să ne vindece pe rînd

De boala darului de moarte
Ce-a tot crescut din veac în veac
Indeosebi în cel sărac
Ce stă sub vremuri și sub soarte;
Mai scrie-ne aricît de rar
Dacă nu-i totul în zadar.

Gheorghe Pituț

Desen de Eugen Palade

să treci tu

pașii tăi sună înalt și mă-nclină
în trecere
umbra ta lemnină
și fiara din mine
se face mare și bună
să treci tu
prin cadrii și nopțile mele cu lună

mîinile mamei

o tresărire sfîșietoare
cînd mîinile ei
peste mîinile tale nalce
sînt numai dragoste
și viața cea mare
care se duce se duce

se stinge masca palid-a singurătății

lîngă linia neagră-a copacului
masca palidă a singurătății
dacă nu și-ar întoarce chipul
poate m-aș recunoaște poate
pasul de lut al nimănui
nu-mi mai amenință tăcerea,
toate s-au cufundat atît de adînc în mine
încît sînt chiar acești arbori
chiar această arcuire albastră de mare

lîngă linia neagră-a copacului
lîngă aprinderea verde
smălțuită spre stele
se stinge
masca palidă-a singurătății

cu aripi de ceară venim

amețeală de primăvară
cutremurare leșin
de o fereastră de la etajul patru
abia mă mai țin

patine vechi hîrtii
în podul plin
zborul de altădată
atît de lin

venim cu umilință
cu aripi de ceară
venim

în dreptul plopilor
pe la vîrful luminărilor
și nu greșim

țipenie de om cîteva pete

se vede casa
livada se vede
și-o mișcare încetă
pereche nepereche

țipenie de om
orizonturi desuete
ici colo
cîteva pete

dar se mai vede
dintr-o groapă crescînd
grămada

pămîntului azvîrlit
sacadat
cu lopata

vîrsta de bronz

tremurase o frunză între pleoapele mele
însuflețind cîmpul
și lîngă fluturarea părului
marea căpăta adîncime
mi-am ridicat singele de jos
culoarea surîsului meu
potrivindu-se atît de bine
cu toate culorile lumii
cînd am început să merg
cineva se căzni să-mi citească urmele

numai riurile sus riurile sus
lustruind stelele

încurcat prins chiar ziua-n amiaza mare

de parcă ți s-ar fi luat apă
de parcă ți s-ar fi luat sînge
aer vorbire cuvînt
și n-ai cui și cu ce a te plînge

nu răsfringi
te răsfringe
chinul unei oglinzi
care nînge

mergi cu două
pivnițe la două
picioare încete

încurcat prins
chiar ziua-n amiaza mare
de gîndurile unei pietre

o smoală fierbinte e sînge curat

venit dintr-o ploaie mare
pe pămîntul uscat
strapii îl înveșmîntă
cum cad

pe unde trece
țeapăn sacadat
neagră băltoacă
cerc afumat

e apă sărată
e smoală fierbinte
e sînge curat

ciinii mai latră
locul de umbră
evaporat

dai de os de o lumină

de zeama strugurilor
zdrobiți făcuți terci
prin lighene prin coveți
noaptea încerci

parcă de sînge
mîinile murdare
cu încăpățînare
să ți le ștergi

dai de os
de o lumină
lunară

de materia
care și-a scos
gînd înafară

pe albul zăpezilor pure imaculat

iarnă îți știu toate culorile
zăpezile toate hăulind în văzduhul curat
iarnă aprinde-ți toate luminile
peste noaptea de var
tăinuit și înalt
limpezește-mi zăpadă
toate dorințele
sufletul neschimbat
limpezește-mi poemele
cu albul tău fald

ce limpede-i chipul meu desenat
pe albul zăpezilor pure
imaculat

Nume românești

Urmare din pag. 1

lingvistici, desigur, evoluții ale sunetelor, schimbări fonetice, sufixe specifice, dar și vag lingvistice dacă ne gîndim că o eroare a unui notar poate schimba numele omului: **Rotariu** în loc de **Rotaru** și iată-te trimis în altă zonă a țării decît cea în care te-ai născut...

Conștienți de aceste dificultăți, ne vom încumeta totuși — în limitele acestui „serial", pe care-l deschidem astăzi — să încercăm a explica unele nume de familie românești. Încercarea poate fi luată și ca un îndemn adresat cititorilor de a-și descoperi singuri originea numelui de familie, desigur folosind pe cît posibil criteriile cele mai științifice.

Celui interesat de antroponimie îi stau la dispoziție cîteva lucrări ce-i pot servi de ghid sigur. Este, mai întîi, cea a lui Ștefan Pașca, **Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului**, București, 1936, amplu și documentat studiu, precedat de multe articole și note apărute mai ales în revista „Dacoromania", aparținînd și altor cercetători, mai cu seamă clujeni. Sintetic și prudent, un **Dicționar onomastic românesc**, București, 1963, al lui N. A. Constantinescu, aduce prețioasa contribuție a istoricului, cu multe date documentare, dar numai pentru o mică parte a numelor proprii românești. Un excelent ghid pentru antroponimie este lucrarea lui Christian Ionescu, **Mică enciclopedie onomastică**, București, 1975.

Se adaugă numeroase studii publicate prin reviste de specialitate, unele strînse în volume, antologii de texte vechi, cum este, bunăoară, volumul de **Documente și însemnări românești din sec. XVI**, București, 1979, editat de Institutul de Lingvistică din București, și, bineînțeles, lucrări de istorie.

Cît despre lucrarea lui Iorgu Iordan, **Dicționar al numelor de familie românești**, Bucuresti, 1983, autorul acestor rînduri și-a exprimat opinia la vremea apariției sale. Dicționarul are un singur merit: provoacă și susține cercetarea. Căci este greu de acceptat de către cineva, fie el lingvist sau nu, că numele de familie **Dulce** vine pur și simplu din numele bulgăresti **Dulca** și **Dulcă**!

„Serialul" nostru se adresează marelui public și nu specialiștilor. Cu toate acestea, va căuta să se mențină între limitele științificului, fără afirmații hazardate și presupuneri fanteziste, fie ele cît de atrăgătoare. Vom căuta mai ales să ne slujim de documente pentru că proba documentară este cea solidă. Dacă totuși se vor putea formula obiecții — și este sigur că se vor putea formula — pentru unele explicații, motivele acestora vor fi date mai ales de imposibilitatea documentării exhaustive într-un domeniu atît de vast și de complex cum este cel al numelor proprii de familie românești.

1. OMUL LITERĂ?

În **Dicționarul numelor de familie românești** (DNF) al lui Iorgu Iordan, găsim, pentru numele de familie, destul de des întîlnit, **Grama** (scris uneori și **Gramma**), următoarea explicație: «gr. **Gramma** și **gramma** 1. „literă"; 2. „literatură, cultură"; 3. „scrisoare"».

Dintr-o astfel de explicație putem trage concluzia că un purtător al acestui nume este (sau are un strămoș) grec care, din motive greu de explicat, a fost poreclit cîndva „literă" sau „literatură" sau „cultură" sau „scrisoare"!

E drept că, tot în spațiul unui dicționar și enume al **Dicționarului onomastic românesc** (DO), N.A. Constantinescu precizează: «folosirea temei ca nume s-ar putea explica și prin scurtarea lui „gramatic" (< gr. **grammatikós** „scriitor"», aducînd în sprijinul acestei presupuneri citate din documente datate din secolul al XIX-lea.

Iată însă că, dintr-un **Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova** (Bucuresti, 1971) al lui N. Stoicescu, aflăm că, încă la 1632, un **Grama** din Cepturi era mare pitar în sfatul domnesc pe vremea lui Matei Basarab, că un alt **Grama**, care a murit pe la 1644, grec de data aceasta cu siguranță, a fost adus în Moldova de către Radu Mihnea (deci, între 1616 și 1619), că, pe la 1625, mai există un alt **Grama**, „uşar". Ipoteza înrudirii între familia din Moldova și cea din Țara Românească nu este exclusă, potrivit documentelor ulterioare, deci originea grecească nu este nici ea exclusă, cu toate că nici la greci nu s-ar justifica pe deplin ca pe un om să-l cheme „literă"!

Numele de familie **Grama** este prezent și în Țara Făgărașului. Ștefan Pașca, autorul valoroasei lucrări **Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului** (București, 1936), îl identifică și sub forma **Gramma**, scris în alfabet latin. În aceeași zonă, Stefan Metes, în **Situația economică a românilor din Țara Făgărașului** (Cluj, 1935), îl găsește atribuit unor „boieri" (ceea ce, se știe, era un titlu și nu o calificare după situația economică, destul de precară la multi dintre aceștia) ca **Iuon** din Ludișor, care a făcut o tentativă de trecere în Țara Românească, pe la 1725, **Iuon** și **Simion** din Mîndra, **Iuon** din Vaida-Recea, **Radul** și **Iuon** din Ucea de Jos, **Mitra** din Toderița, **Toma Grama** din Iași (desigur, din comuna Iași !), născut pe la 1701, este „decurion" (căpetenie a comunității locale de „boieri"). Încă de la 1721—1722, potrivit unor urbarii din acea vreme, Tot **Grama** sînt însă și unii „lobagi cu stare", cum ar fi **Gligore** din Recea și **Tristan** (!) din Arpașul de Jos, dar și lobagi, ca **Andreiu** și **Iuon**, din Arpașul de Jos, sau chiar un zilier, **Radul Grama**, din Drăguș. În sfîrșit, alți **Grama**, în Herseni, Voievodenii Mari și Vistea de Sus, sînt preoți.

Ne putem întreba: de ce atîția **Grama** în Țara Făgărașului? Sînt toți greci ori înrudiți cu cei-lalți din țările române? Sigur că nu!

Ipoteza din DO este întărită de un testament localizat la Budești sau Frumușani, în Ilfov, redactat între 1585 și 1625, prin care un anume Negre îi lasă fratelui său, Nedea, moșia din Frumușani. Publicat de Hasdeu în **Cuvente den bătrîni** (vol. I, p. 92—96), testamentul se încheie cu formula: „Și am scris eu, **Grama**, de Budești". Este evident că **Grama** e de fapt „gramaticul" sau „grămăticul" care știa carte, îndeplinind și atributiile unui notar local.

DO compară transformarea lui **gramatic** în **grama** cu cea a lui **diacon** în **diac** (respectiv, **deac** — temă pentru nume de familie), ca argument lexical, dar acestuia i se poate adăuga și un argument semantic. În conscripțiile făgărășene de la 1721—1722 (publicate de St. Metes în lucrarea citată), un **Dima Dascal**, intitulat „gramatic" este scutit de dări, alături de cîțiva preoți. Cum stiutorii de carte erau mai ales preoții și cei de pe lîngă biserică, șerla **diacon** — **dascăl** — **grămătic**, furnizoare de teme pentru numele de familie, devine sinonimică.

Acest lucru este observat în cele din urmă și în DNF care explică numele de familie **Gramatică (?), Gramatic(u), Gramaticescu** cu trimitere la cel de-al doilea, specificînd: «1. „cîntăreț la biserică"; 2. „scriitor într-o cancelarie publică sau privată"; cf. și rus. **Grammatikov**». Nu este nevoie însă de o comparație cu rusa avînd în vedere relativa vechime în limba română a numelui respectiv.

Concluzia logică este una **singură**: pornit de la numele comun grecesc **grammatikós** („scriitor", „secretar"), neologism desemnînd o profesiune exercitată pe lîngă biserici sau în cancelarii, cuvîntul **grămătic(u)** devine prin apocopă (fenomenul de căpătare a părții finale a cuvîntului) explicabilă numai prin intermediul formei **gramatic** care schimbă accentul pe cel de-al doilea **a**, **grama**, substantiv comun mai întîi, apoi nume propriu.

Cezar Tabarcea

Steaua poetului

Cam trei decenii se strecoară prin sita înfierbîntată și încărcată de nostalgie a memoriei mele. Veneam de la niște rude ce locuiau undeva într-un sat aruncat pe malul Prutului. Luasem ceva d-ale gurii să am de sărbătorile lui decembrie, așa după datină, cum învățasem de la bunici. Afară frig, zloată, hîrtoape. După gîfîitul locomotivei, înțelesei că se oprise într-o stație „adăpîndu-se" la o gură de apă.

Eram singur într-un compartiment de clasa a III-a, legat la cap cu un șal. Cale de peste o oră numărasem de mai multe ori stelele printre norii în răzlețire. Mă lăsai păguboș, cînd cerul se înnoură complet. Gîndeam la plimbarea stelelor pe cer fără nici-o țintă. Am tras fereastra, deschizînd-o, căutînd cu acea curiozitate de călător, să aflu în ce gară mă găsesc. Aerul, încărcat de promoroacă, parcă tipa în văzduhul rece. Inspirai de cîteva ori și apoi cu greutate deslușii pe tabla de pe zidul roșu al gării: Brăila.

— Bună dimineața! auzii în spate o voce baritonală de flăcău. Este vre-un locșor liber?

— Da, liber! Tot compartimentul; în afară bineînțeles de-un loc, zisei eu. După ce-l luai la ochi și-l studiai cîteva clipe, îmi spusei: apropiat de vîrsta mea, bine legat, fire blîndă, dar puternic. Își orîndui bagajul (un cufăr și-o paporniță roasă și ruptă) pe postament. Se așeză vizavi de mine, la geam... Trenul plecă. Departe, cît mai departe peste codrii undeva în dreapta, spre răsărit, sulițele soarelui începură să se spele de întunericul nopții învinse. Vecinul își deschise lodenul lung și maro, apoi scoase din zăbun un ciot de creion. Îmi strecurai privirea spre cămasa ce-mi atrăsese atenția. Purta o cămașă cu adevărat bărbătească. Din buzunar, luă un caiet de matematică, cu coperți harceaparcea și începu să „îndruge" ceva cu o voce ușoară, după care așternu pe hîrtie niște versuri. Cu chiu cu vai, începui să deslușesc „Acolo sus, e tîrziu de moarte / Și mama încă toarce gîndurile / Număr din nou cocorii / Într-un Decembrie cînd frigu-mi arde rugurile".

Pe eticheta lipită în dreapta, jos, ritii într-o clipită: Hagiu Grigore, student. Încercai să înghebez o discuție. Nimic. Cuvinte aruncate în eter. Am înțeles că este concentrat asupra celor ce scrie. Nu l-am lăsat și am continuat.

— Domne, dar ai chemarea condeiului, nu jucărie! Tăcere. Un chiot de locomotivă spulberă tăcerea. Deodată începu să vorbească. Brodea cuvintele de minune. Cu toate că eu vorbisem cîteva minute, el îmi răspunse la tot ce-l întrebasem cu o înțeleală rar întîlnită. După discuții verzi și uscate am ajuns în Gara de Nord, la orele dimineții, cînd băgai de seamă că era așteptat de un bărbat înalt, frumos, bine legat. Cine era? Era un prieten comun — Nicolae Preda.

— De unde vii, bătrîne? Mi se adresă pe un ton sarmant. Grig, nimic? Chiar nimic?

— Ba da, nu se vede în cosnită? Hai pune mîna la cărat; și toți trei plecarăm în aceeași direcție. Tramvaiul cu nr. 15. După aceea, ne-am întîlnit mai des, mai rar, ori mai rar, ori mai des. Nu-mi aduc aminte. Ne vedeam în Cismigiu, numărînd lebedele, bîrcile, ori porumbeii. Alteori, mergeam în afara orașului și număram cocorii ce se duceau spre sud. Mîncam la diverse cantine, uneori cu bon, alteori fără; iar cînd aveam cîțiva lei în buzunar, mîncam vestita splină la „Zorile Roșii" (unde era circul Krateyll — azi Teatrul Național), ori la „Poarta Albă" — (azi hotel Dorobanți). După aceea mergeam la „O burtă de vin de trei lei în Piața Unirii". În camaraderia noastră înghebată în zăpezirea zăpezilor, am peregrinat însoțit de Preda, cam tot sudul țării, acea parte încărcată de istorie. Se mira împlorînd pe Zamolxe, cînd a văzut „nisipurile mișcătoare". M-a strîns în brațele sale vinjoase într-un apus de soare pe Dunăre, mulțumindu-mi că a pîndit cu privirea sa pătrunzătoare confluențele Jiului și Oltului, că a mîngîiat cu degetele rănite de clești unui rac prins de un pescar de-adevăratelea. S-a bucurat cînd a văzut Balta „Potelul", cherhanele, prostovoale și vîrșe fără pește și altarul Sucidavei.

Într-o seară, într-un amurg feroce, sus pe cetate a căzut într-o rugăciune adîncă întinzîndu-și mîinile spre ceruri.

Un prieten l-a întrebat: Ce faci Grig? A răspuns laconic:

— „Încerc să prind Luna"! Am privit spre el. Austrul îi răsfira claia de păr, uneori vîlvoi, într-un murmur de ciocîrlii din „Zăvoiul Mare".

A coborît în „fîntîna secretă" a Sucidavei și cu pumnul a băut apă din izvorul sacru al dacilor. A cutreierat luturile negre, bărăganul pe vreme cînd se cerneau flori de cireș de migdale amare iar dîncolo de prunduri ce ardeau, licărea luna aprinzînd fete morgane pe care încercam să le prindem. A privit tot ce era mai frumos și mai cald în țara noastră, admirînd de pe malul sting al Oltului, Oltenia, iar după malul drept Muntenia, călăuzindu-ne după scurgerea cocorilor în zăpezi candide, pe vreme rea ivită în prag de noiembrie. Nu mai reții ce zi era, dar după amiezile aceleiași luni (cred că era simbătă după bătutul clopotelor din turla bisericii mari a Dăbulenilor) am scris două poeme. Al lui era despre limbă, pămînt și patrie, despre acest colb românesc pe care l-a iubit cu patos, frenezie și fantastică credință. A doua zi, am mers în cîmpia vastă a Islazului. A privit-o îndelung, meditînd, căutînd cu privirea schitul sfînt. Pe buze se strecura un zîmbet uscat de mulțumire. Fruntea încruntată.

În luncă, la cîteva sute de metri, roibi și bălani cu coamele în vînt, slobozi, nechezau aruncîndu-și copitele strălucind în ultimele raze de soare. Am coborît pe cărările stinse spre valea abruptă, spre malul ros, dezbrăcat de haina grea a timpului. Acolo, un mic monument istoric. Prietenul a citit pe o plăcuță comemorativă:

— „Aici a fost podul din 1877. Pe aici a trecut oștirea română la Vidin și Plevna, cucerind independența neamului. Trecătorule, spune generațiilor viitoare"!

Mîndru și semeț a replicat: „O bornă de aur și de lumină a patriei". A privit pe cerul albastru. Fiori ne cuprinseră pe toți trei. Timpul era rumen sub arșita serii lui cuptor. Chindia pe deal, ușor, ușor se năruia. Mă trecuse năduseala. Iubeam vuietul Dunării de la primul scăldat. Dar de această dată parcă mai mult, mai înțelept. L-am privit. Îl furase număratul șlepurilor ce treceau în susul și în josul fluviului.

Prundurile, văzduhul încărcat de miresme, cîntecul graurilor și al privighetorilor se coborau adînc în ginduri, în vise. Niște mogîldețe de copii, unii în copaie, trecură pe lîngă noi cu ochii holbați. Oare au intuit un potențial liric? Se inserase de-a binelea. Adevărată canonadă de stele începură parcă la comandă să se aseze lin pe apele Dunării liniștite. Le număram. Am lăsat trei în închipuirea mea pe bolta albastră. Al lui strălucind virtos, aruncînd raze de aur reflectate în poezia noastră.

31 Decembrie 1985, ultimul revelion, undeva în Drumul Taberii. Trece și prima clipă a noului an. Grig mai în serios, mai rizînd, mă întreabă: Am ajuns, bătrîne, la cinzeci. Scăpăm cu viață lungă...?

— Da, Grig. Așa va fi!!! Sună telefonul. Urări de la prieteni. Zîmbet deplin. Nu știu cîte nopți n-a dormit, dar în acea noapte am fost împreună pînă în zori, ianuarie. Ora lui de aur, clipa izbită de viitori a fost spulberată. Dau telefoane peste telefoane. La celălalt fir nu mai răspunde nimeni. De ce oare? Privesc la groaznica clipă ce l-a răpit, trecîndu-l „dincolo" în neființă în scurta lui viață. Închid ochii și o ascund undeva în purificare.

Însă, gîndul său înalt fără țărm dăinuie și strălucе în sufletele și inimile noastre. Și-a urmat ursita înzestrată și-n răsăritul soarelui în stratul de colb a săpat adînc, găsind „rodul pămîntului" cu făclii aprinse pe bolta literaturii. Acum cîteva zile pe-o ninsoare liniștită m-am dus la Bellu. Parcă era de ziua lui mos Andrei. Pe dreptunghiul lui am aruncat cîțiva grăunți de graminee. Au răsărit toți în cîteva clipe, înfrățindu-se sub ochii mei. O rafală de crivăț mi-a dat semnalul că trebuie să plec. Am luat-o pe jos cu pași răvășiți. O umbră parcă era alături de mîna mea stîngă, de inima mea. M-am reîntors să caut un ghiocel sau o brîndușă. Nici urmă. Am privit aleea cea magică și veșnică, luminată. O rază de lună mi-a tăiat orizontul diametral.

Steaua lui arde pe lutul acesta iar poemele lui cutreieră prin mintea noastră pătrunzînd în desimea timpului.

Mihai Păsculescu

POST RESTANT

ADRIAN ALEXANDRESCU, Rumbeşti-Piţic, Gorj. Aveţi umor involuntar. Din păcate, din lipsă de spaţiu, nu putem reproduce integral „proza" dumneavoastră, „Adina" : „Mă aflam într-un lung pelerinaj prin oraşele Marii Britanii. La Londra metropola măcinatului imperiu, viaţa palpitează păstrindu-şi ritmul ei clocotitor în care se substanţizează, toate seminţiile regatului unit. Turistul priveşte uimit, chiar fascinant locurile acestea unde oamenii par foarte generoşi, dornici de orice veşti de orice răspuns dat de orice mesager îndepărtat. Aici lei contact cu strada cu bibliotecile magazinele de lux, cinematografele, aici vezi fete drăguţe, studenţi care se întorc de la cunoscuta universitate din Cambridge. Timpul schimbările de tot felul reduc considerabil posibilitatea de cunoaştere totală a spaţiului pe care numai o staţionare îndelungată o poate întreţine cu folos. Călătorul la contact direct cu arta, cultura, economia M. Britanii care a încercat să se jeneze în faţa concurenţei prietenilor americani. Maşina străbate uşor arterele intens circulate lăsînd ochiului o imagine minusculă în aventura ta unde se îmbinează nevoia de frust şi ceremonial cu dorinţa de confort şi discreţie. La Oxford privirile rămîn blocate sub cupola unui oraş spiritual anglo-saxon. Aici istoria rămîne cu totul de necontestat la ea acasă prin sentimente şi amintirile provocate de vederea unor arhive, biblioteci şi muzee documentare. Colegiile şi instituţiile alcătuiesc un specific deosebit al lumii britanice. Proiectele mele în legătură cu vizitarea Oxfordului păreau să i-a amploare foarte mare şi-au început să se suprapună ca într-o bibliotecă unde cărţile de specialitate se înşiră una după alta. Urma să vizitez biblioteca „Bodleian Library", una dintre vechile capodopere din Europa şi Anglia. Am traversat prin faţa bibliotecii şi deodată"... Sînteţi extraordinar, vă rugăm din suflet să ne mai scrieţi.

DAN STROE, Buzău : Ne place, desigur, umorul şi sperăm să nu ni-l pierdem nici chiar dacă reproducem din „Dialogul nocturn" :

„Ora 24. Liniştea dulce a nopţii este tulburată de soneria telefonului. O voce somnoroasă, trezită brusc răspunde.

— Alo !

— Alo ! Bună seara, cu cine am onoarea ?

— Dar pe cine căutaţi ?

— Pe nimeni în mod special, vroiam doar aşa să stau de vorbă cu cineva.

— Îmi pare rău, dar aţi nimerit greşit. Noapte bună !

Persoana chemată pune receptorul în furcă. Telefonul sună din nou.

— Da...

— Tot dv. sînteţi ? De ce aţi închis ?

— Ce este domnule ? Ce doriţi, de fapt, de la mine ?

— Scuzaţi-mă că vă deranjez, dar nevastămea nu e acasă, este plecată la Buzău, la rude. Sînt singur, nu pot să dorm, am nevoie de cineva cu care să conversez !

— Şi cum aţi nimerit tocmai la mine ?

— Păi să vedeţi, am format un număr de telefon, aşa, la întîmplare şi pe cine credeţi c-am găsit ?

— Pe cine ?

— Pe dv !

— Uite ce e, vreau să dorm, sînt obosit !!

Dar nici nu apucă să aşeze receptorul în furcă, deoarece soneria îl trezeşte iarăşi.

— Alo, v-aţi culcat ?

— Alo, v-aţi culcat ?

— Tot d-ta eşti ! N-ai de gînd să mă laşi în pace ? Nu ai pic de respect faţă de oameni ? Faţă de odihna lor ?

— Nu vă enervaţi, v-am spus doar că mă plictisesc de moarte acasă. Aşa că fiţi dv drăguţ să întreţinem o discuţie, să mai vorbim, mai de una mai de alta !

E aşa de frumos afară, adierea vîntului de primăvară te face să te simţi mai tînăr, mai puternic, mai voios ! O plimbare în aer liber ar fi de un real folos, nu credeţi ?

— Nu, vreau să dorm, te implor, lasă-mă să mă odihnesc !

— Ce, v-aţi supărat ? Ştiţi că supărarea scurtează viaţa.

— Cum să nu mă supăr, dacă îmi dai telefon în miez de noapte, cînd toţi dorm, cînd orice vietate, oricît de mică ar fi ea, visează frumos.

Nervos, agasat de atîta insistenţe, omul deranjat închide telefonul. Dar peste cîteva clipe acesta sună iar. Răspunde.

— De ce mi-aţi închis ? V-am spus ceva ce v-a deranjat ?

—De, insistenţele d-tale ! Te rog, înţelege-mă ! Am nevoie de linişte, mîine trebuie să alerg după rezolvarea unor treburi.

— De nu vă e cu supărare, unde locuiţi ?

— Da' de ce sînteţi curios să aflaţi ?

— Aşa, ca taţi divers !

— N-are a face, tot nu sînt acasă, mă aflu la serviciu.

— Bună glumă !

— Vorbesc serios !

— Păi ce faceţi la serviciu, acum noaptea ? A, da înţeleg. V-aţi certat cu soţia şi aţi plecat de acasă.

— Nu, deloc, e tura mea de noapte.

— Şi dormiţi în timpul serviciului ?

— Parcă-i prima dată ? Cît era şeful cel vechi, ne mai controla intempestiv. Acum a venit unul nou, care habar n-are ce facem noi aici, în schimbul trei.

— Şi aşa faci mereu ?

— Bineînţeles, aici în întreprindere mai poţi să dorm şi eu liniştut, căci acasă ba cu musafiri, ba mă cicăleşte nevasta, ba copilul...

— Este foarte interesant ce-mi spuneţi. Dar producţia ?

— O priveşte ! Parcă am eu vreo vină că nu toate lucrurile merg bine ? Planul e plan. Şi cu mine zi fără mine.

— Nu-i vorba că-i plăcut să [illegible] ? Vedeţi, v-a pierit somnul. Acum dacă tot ne-am cunoscut, fie şi prin telefon, să ne prezentăm. Sînteţi de acord ?

— Sorescu.

— Iar eu Popovici. Îmi pare bine.

— Aveţi acelaşi nume ca noul nostru [illegible]. E o coincidenţă ori sînteţi poate rude ?

— Nici una, nici alta ! Sînt chiar eu în persoană !

O pauză. Apoi se aude o voce răguşită.

— Să trăiţi, tovarăşe [illegible] !"

Iulian Neacşu

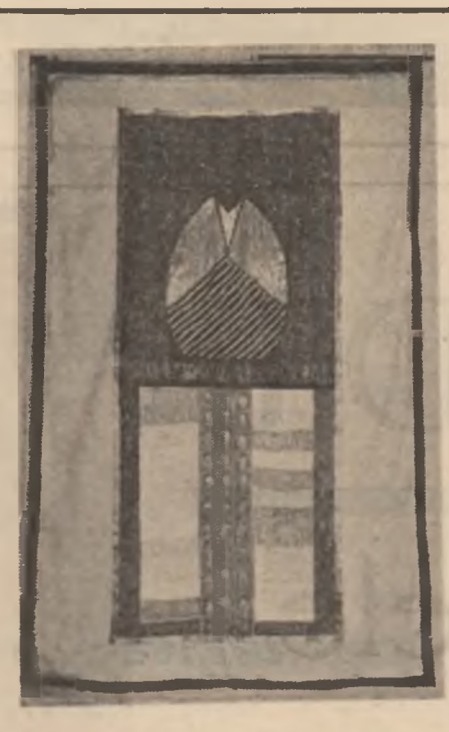

Cartea şi gustul comun

Urmare din pag. 1

(vremelnic) ierarhia valorilor (mai degrabă o bursă a lor), dar nu îşi propune să stabilească ierarhii de istorie literară. Gustul comun citeşte, acceptă sau respinge — după pregătire, preferinţe, uneori luîndu-se şi după moda trecătoare. El se hrăneşte cu un mare număr de titluri, unele de incontestabilă ţinută artistică, altele de subliteratură. Are şi el mai multe trepte de înţelegere, de receptare. Cred că la noi gustul comun evoluează în bine, înscrîndu-se tot mai mult în zona literaturii şi artei de calitate. Aş da şi un exemplu în acest sens, cunoscut, de altfel : între cele două războaie, cu toate elogiile, îndreptăţite, ale marilor noştri critici — operele lui Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mateiu I. Caragiale, Anton Holban nu s-au smuls din mină ; în peisajul nostru literar, ele reprezentau o noutate — prin medii sociale, observaţii, sondaje psihologice, scriitură : gustul comun nu le-a negat, nici nu le-a căutat, mai degrabă s-a ferit de ele : pentru ca, începînd din anii '60, aflîndu-se în remarcabil progres — şi prin contribuţia criticii literare — gustul comun să le absoarbă în tiraje de masă. Ceea ce aş vrea să afirm este că la noi, chiar dacă a acordat mai mare atenţie, într-o etapă sau alta, unor scriitori de plan doi, şi mai puţină altora, de prim plan (asta ! se mai întîmplă şi criticii de specialitate) gustul comun nu a fost niciodată primejdios. Nu a lovit în literatură, în cultură. Tot aşa, mai cred că prozele, poemele, piesele de nivel mediu (nu mediocre) ce îşi au rostul lor în toate literaturile, nu ne ţin pe loc, nu ne trag înapoi, ele nu barează drumul capodoperelor, nu le fură cititorii. Dacă, în acest moment, nu ne putem mîndri cu prea multe succese deosebite — de vină nu-mi par a fi gustul comun şi cartea comună. Am afla cauzele dacă, scriitorii, editorii, cititorii, ne-am întreba : cum, în ce fel stimulam opera de substanţă, de adevăr, de simţire şi împlinire artistică ? Marea operă ! O rîvnim, o susţinem, o recunoaştem, cînd apare, sau ne preocupă mai puţin, chiar ne incomodează, declarîndu-ne mulţumiţi cu cea obişnuită (care, oricum, în ultimii ani se prezintă cu totul meritoriu, dar nu mai mult, nu poate susţine o literatură de competiţie).

Cum a funcţionat gustul comun în anii dintre cele două războaie ? Aveam, atunci, un procent de analfabeţi de peste 60 la sută, majoritatea din mediul rural. Aveam, atunci, o intelectualitate de cel mai înalt rang. Şi — gustul comun, cititorii obişnuiţi, zişi de rînd, mult diferenţiaţi ca instruire culturală. Printre preferaţii gustului comun din acea perioadă să-i numim pe Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Radu Tudoran — scriitori autentici, a căror valoare nu bate la vîrf, dar nici nu poate fi pusă sub semnul îndoielii ; Mihail Drumeş, scriitor minor, semnînd şi o carte ce nu e de neglijat, „Cazul Magheru" ; Octav Dessila, cam edulcorat, plicticos ; Petre Bellu, care nici nu intră în discuţie. Însă nu trebuie să uităm că tot gustul comun l-a citit şi pe Sadoveanu şi l-a admis ca maestru. Nu gustul comun l-a ars cărţile, ci o mişcare de dreapta, şi nu pe criterii estetice — anumite tendinţe politice agresive s-au manifestat atunci, mai presus de orice gust, comun sau elevat. Cazul Rebreanu : gustul comun l-a citit şi preţuit. În schimb, la începutul anilor '50 noi am ezitat să-i retipărim operele, din pricini extraliterare. Şi mai dureros a fost cazul Arghezi ; cazul Blaga : şi încă şi încă. Nu gustul comun i-a interzis pe toţi aceşti mari scriitori înfrăţi în conştiinţa naţională. Aici au intervenit consideraţii, măsuri greşite, condamnabile, străine spiritului artei şi culturii noastre, deontrivă principiilor marxiste. S-ar pune întrebarea : persoanele ce au comis aceste greşeli nu făceau parte din gustul comun ? Erau de toate gusturile, comun, sub-comun, elevat — căci în asemenea situaţii e nevoie şi de oameni cu stagiu în biblioteci, în universităţi. Dar nu gradul de cultură a hotărît. În condiţiile de atunci, a fost impus un „model unic" de rezolvare a tuturor problemelor. Ceea ce nu micşorează prea tare vinovăţia unora care au aplicat acest „model" cu supunere, un timp, poate că unii l-au socotit şi singurul valabil. Abia cel de al IX-lea Congres al „partidului a pus capăt „modelului unic".

Nu gustul comun a dezlănţuit urgia dogmatismului în anii '50. Dacă mai ţineţi minte, în acei ani gustul comun căuta pe la anticariate, prin talcioc, prin biblioteci particulare cărţile lui Rebreanu, Blaga, Arghezi, Voiculescu, Mircea Eliade, după cum şi romane poliţiste şi de aventuri (pentru care manifestă o veche, constantă slăbiciune). Şi cîte unii, surprinşi cu aceste cărţi, au avut de suferit. Gustul comun a acceptat fără ezitări noile cărţi de valoare apărute în acei ani, le-a îndrăgit, le-a transmis către zilele noastre, ele şi-au cucerit un loc în istoria literară. În schimb, a întors spatele producţiilor contrafăcute prin realism socialist, nu i-au priit, nimeni nu l-a putut obliga să le consume, încît au zăcut prin depozite. În acest fel, gustul comun s-a înscris în reacţia mai amplă, ce cuprindea scriitori de prestigiu (în conflict mocnit, uneori deschis, cu cenzura), artişti, oameni de cultură, de bine, reacţie de respingere a dogmatismului — şi care l-a obligat să bată în retragere. Nu se putea vorbi pe-atunci de o sete de carte. Ea a fost stîrnită abia în deceniul şapte, cînd literatura şi arta au fost repuse în drepturi, cînd, într-un climat prielnic, au dominat cărţile de înalt nivel artistic (pe care gustul comun s-a grăbit să le epuizeze din librării). Tot gustul comun ne-ar avertiza, prin evitarea unor producţii literare-artistice, în eventualitatea că rămăşiţele dogmatismului, pe alte căi, cu alte feţe, ar încerca să răzbată la suprafaţă. Ceea ce — nu trebuie să se mai petreacă niciodată.

Există, fără-ndoială, şi un prost-gust, dovedind o foarte slabă instruire, familiarizare cu opera de artă, însă, ca influenţă, extinderea, mi se pare neconcludent şi în descreştere. În nici un caz el nu poate fi confundat cu gustul comun, ce se cere permanent cultivat. Evoluţia lui este determinată în primul rînd de calitatea scrierilor noastre. Cînd o carte zace în librării, pentru un autor este un semn. I se dă un avertisment. De ce refuză cititorii o carte ? Pricinile sînt multe, m-aş opri asupra uneia : Dacă este receptiv la literatura moralistă, la dezbatera etică, în sensul nobil, gustul comun nu acceptă să i se facă morală, să i se dea peste nas, ori să fie tras de mînă de către autor într-o direcţie brutal stabilită. Vrea să cîntărească, să judece, să aleagă el. Vrea să fie format prin observaţie surprinzătoare, prin investigarea unor zone spirituale generoase, prin emoţie. Scriitorul cunoaşte gustul comun : evident, este liber să meargă în sensul lui, ori să-l contrarieze, cu riscul de a şi-l îndepărta un timp, cu şansa de a-l cîştiga mai apoi, definitiv. Riscul e mare, satisfacţiile pot fi pe măsură. În asemenea situaţii, reuşita provoacă un salt şi în creaţie şi în gustul comun. Condiţia este ca scriitorul să se prezinte cu o operă de noutate, de forţă artistică. Altfel — ignorarea, eşecul. Încă o dată : gustul comun, care, la urma-urmei înseamnă milioane de cititori, nu face istorie literară. Însă, adesea, îi pune pe gînduri pe istoricii literari.

Lume adîncă, lume stai!

Urmare din pag. 1

tînd *estetic* în urma personalizării unui peisaj metafizic. Distincţia terminologică propusă personalizarea aparţine lui Marin Mincu (Lucian Blaga, *Poezia*, Ed. Albatros 1983).

Viziunea o limbă încurcată, „jumătate a lucrurilor, jumătate a oamenilor". Nicolae Ioana desenează un spaţiu interferent al imanentului cu transcendentul. În acest spaţiu interferent identificăm trei ipostaze ale eului poetic : una psihologică, de coloratură bacoviană („Sînt bătrîn cade zăpada, sînt bătrîn / şi dorm lîngă fereastra ta"), *(portretul fratelui)*, alta expresie a de „anulare" a eului („Se îndoaie sub vînt zemurile lucrurilor, / sufletul cavalerește [illegible] da foc"), *(pot merge în pădure)* şi a treia eleatică, în care absolutizarea principiului identităţii face să coincidă imanentul cu transcendentul („Cel alb, cel fără mîini, cel fără [illegible] / ride / cel fără ochi, cel fără gene, cel fără [illegible] — / Stau între ierburi şi ierburile mă mănîncă, / beau apă şi apa încă / stă stearpă ca o iarbă verde / ca un ochi de cal ce nu mai vede. Lume adîncă, lume stai !"), *(cel)*.

Acest ultim vers exprimă, ca într-un gest fascinant, nu numai dorinţa poetului Nicolae Ioana ci şi poetica sa. În poemul *Duh săgetînd* [illegible], tăiat cu poemul *Cel*, poetul face explicită poetica [illegible] : „Duh roşu, duh albastru duh săgetînd [illegible] / mi-ai luat [illegible] să mi-o ucizi în munţi, / mi-ai luat sufletul meu greu mirositor, / mi-ai luat cîngătoarea să legi salcîmul / să se creadă că pe aici s-a întîmplat ceva... *Dar în munţi nu era nimic decît iarba veche a unor zeităţi eleate.* / O, dimineaţă nu mai rabzi / sîrmanca mea minte !" (s.n.). Eleatismul poeziei lui Nicolae Ioana, fără a fi numit de critică, a fost tratat ca un defect de viziune şi nu ca o caracteristică ce poate particulariza un poet. Mircea Iorgulescu notează în *Scriitori tineri contemporani* (1978) : „totul e adus în prim-plan, nu există decît suprafeţe, fără ierarhiile de planuri ale adîncimii, ale nuanţelor, ale trecerii de la o formă la alta". Este adevărat că în poemul *ordinea prestabilită*, lucrurile sînt într-o perfectă ordine : „Ele se sprijină unele de altele / într-o ierarhie prestabilită : / oglinzile de suporturile de lemn, / scaunele de duşumele" etc... Dar viziunea piramidală asupra contingentului este tulburată de extincţie : „peste feţele lor (ale lucrurilor n.n.) galopează un cal sfînt, / alergînd spre acolo unde nu se ajunge niciodată, / murind şi născîndu-se din propria lui moarte, / ajungînd ca fiecare lucru / sub copitele lui să-şi nască moartea". Ipostazierea realului tinde spre staza *funiei* dar nu se poate sustrage *derutei* heracliteene. Descripţia se transformă în viziune. Elementele universului sînt interiorizate într-o oglindă avidă ce reflectă şi înghite realul cu patimă şi răceală, dar niciodată cu indiferenţă : „Fiecare lucru din încăpere e orînduit pentru a putea trece marea noapte, / oglinzile sînt şterse cu prosoape ude / şi îşi arată feţele lucioase avide de chipuri...". Oglinda pare plată dar ea începe să se curbeze, căpătînd formă convexă ca în *Autoportret în oglindă convexă* de Parmigianino (1523). Vizunea eleată asupra realului, ca deziderat şi realizare, („Uşor e Doamne, să pleci, dar greu e să stai") este tulburată de altă imagine în care poetul rezumă latura tragică a lumii : „Pe pămînt sînt atîtea lucruri care încep cu copilul şchiop, / tîrîndu-şi cîrjiţe în văzul tuturor / pe o stradă necunoscută *(nu şi lasă-mă !)*.

Această imagine aproape cinematografică reactualizează o parte din adevărul lumii, adevăr pentru care poetul pledează : „Copii cinstiţi, voi albi, voi certăreţi fie-vă milă de adevărul meu" *(fie-vă milă!)*. Fascinaţia lui Nicolae Ioana oscilează între modestie şi orgoliu : „Şi eu ce caut ? Bucurieni şi miezuri, licori pentru mica mea glurie" *(mai lasă-mă)*. Versuri aparent expozitive au calitatea de a revela tensiunea vieţii vis-a-vis de moarte : „Lîngă cimitirul viu / e o sală de dans" *(frig în cimp)*. De la o atitudine statică, sculpturală, poetul trece la descoperirea semnificaţiei gestului uman, minor, neînsemnat dar încărcat de rezonanţe expresioniste: „Pentru cît a stat, pentru cît o piatră i-a împrumutat chipul / femeia la miezul nopţii repară pantofiul fiului" *(cîntec pentru Eumenia)*. Viaţa este pentru Nicolae Ioana „primul sol / lovit şi apărat de pietre" *(morţii şi chitara)*.

Evoluţia poeziei lui Nicolae Ioana nu este aceea a unei „coerente sacrificări" a conştiinţei reflexive, ci aceea a trecerii de la un eleatism aproape impersonal la o implicare tot mai adîncă a propriului eu în procesualitatea lumii. Poetul însuşi afirmă : „Trec prin culoare / şi port pe git hlamida paianjenului / şi mohorul verde al sorţii. / Au ţipit păsările, strig, au ţipit / şi din întuneric ies somnambul / purtînd pe umeri hlamida paianjenului. / Domnilor, voi încheia petrecerea / prietenul meu e în capul scării / şi singur în camera goală / strig. / *Am făcut raid în cer / eu mă întorc şi murmur lîngă uşile coastre* [illegible] *(petrecerea)* (s.n.). Mărturisirea poate continua fără să intenţionăm o polemică : „Nu mă mai uit în urmă, / cîmpia e plină de morţi. / Cei ce nu m-au cunoscut, / vai de cei ce nu m-au cunoscut" *(călător bolnav)*.

Într-un poem, Nicolae Ioana scrie despre „Vremea cînd fratele meu punea capcane. Şi era foarte preţuit în acesteă...". Se pare că nici poetul nu duce lipsă de această preţuire.

„Coloana"

Urmare din pag. 1

ale lui V.G. Paleolog, copleşitor în erudiţie (ca şi în eroare), n-au elucidat „taina" construcţiei Coloanei. Flîndcă, în gînd, de o construcţie a fost vorba.

Bine, ştiam, Brâncuşi a visat o pădure de coloane. A şi realizat cîteva, înainte de aceasta (din lemn, ipsos şi „metaluri"). A distrus multe. Unele mai există în muzee ori prestigioase colecţii particulare. A murit visînd o coloană galactică, de, evident, neomenească dimensiv. Dar aceasta, a noastră, are o poveste a ei, deloc întunecată, foarte „simplă" : cunoaştem aproape toate numele celor ce-au ridicat-o, sonore sau nu.

Şi-l cunoaştem pe autorul soluţiei (soluţiilor) tehnice.

E vorba de inginerul Ştefan Georgescu-Gorjan.

Brâncuşi fusese legat printr-o caldă prietenie de tatăl inginerului (în 1902 l-a nemurit într-un bust), dar nu doar motive de ordin sentimental îl vor fi decis să-i încredinţeze junelui Gorjan edificarea Coloanei sale. Citez : „Este adevărat că realizarea tehnică a Coloanei a fost o operă colectivă. Dar această concepţie îmi aparţine. I-am schiţat-o lui Brâncuşi încă de la 7 ianuarie 1935, i-am conturat-o apoi şi mai bine în 1936 şi 1937, în liniştea atelierului din Impasse Ronsin 11, Brâncuşi (...) a fost total de acord cu ideea mea despre realizarea tehnică a Coloanei de la Tîrgu Jiu."

Exceptînd clevetelile ce l-au amărît pînă la moarte pe St. Georgescu-Gorjan nu există nici cel mai mic semn că lucrurile se vor fi petrecut altcum ! Corespondenţa (puţină) Brâncuşi—Gorjan e absolut edificatoare : ea confirmă faptul că artistul a acceptat rezolvarea inginerească a lucrării, ne ajută să ştim cu precizie în ce perioade a fost de faţă la procesele de „fabricare" şi instalare a modulelor Coloanei şi mai ales cînd nu a fost „greutatea deciziilor căzînd pe umerii tînărului său prieten.

Scrisorile nu sînt „calde". De ce-ar fi fost ? Marele meşter e preocupat îndeobşte de precizarea unor detalii „de atelier" ori pecuniare. O singură dată magnificul „urs" scapă un „P.S." Prietenie la toţi...". În rest el mişcă anevoios „modulele" limbii române pe care o vorbea străluci şi cu miez dar o scria cam prea liber de practicile gramaticeşti : („fer", „fondament", „dămi de veste", „dosuă mii", „leaţi primit" etc.).

Pentru cine nu ştie nici acum care a fost soluţia Gorjan îl voi cita din nou pe autor, spre edificare. În presă (articoli dar şi poeme) apar tot felul de năstruşnicii : Brâncuşi, dat drept ciopîitor, ar fi rostuit Coloana cu... barda, ba ar fi turnat-o, luminare monolitică din (pe rînd) oţel, fier, aramă ş.a.m.d.

Deci : „Coloana urma să fie alcătuită dintr-un stîlp central de rezistenţă, legat la partea inferioară cu o structură tot din oţel, încastrat în betonul fundaţiei. Pe stîlp aveau să fie trase, centrate şi imobilizate cu pene metalice, elementele din fontă ale Coloanei, prelucrate precis la maşini-unelte. Elementele urmau să fie suprapuse, dar fără nici o legătură între ele, în afară de apăsarea greutăţii proprii".

Simplu, s-ar zice.

Că n-a fost chiar atît de simplu o vor dovedi alte, viitoare însemnări...

MIHAIL BULGAKOV

JURNALUL DOCTORULUI BORMENTAL

şi strîns în coc pe ceafă, străluceau 21 de briliante false. În cîrligele de pe pereţi erau agăţate crăiţi şi oale de aur, bucătăria gemea de mirosuri, clocotea şi sfîrîia în vase acoperite...

— Afară ! urlă Daria Petrovna. Afară, hoţ vagabond ! Numai tu lipseai aici ! Cînd ţi-oi trage una cu vătraiul...

— Ce-ţi veni ? De ce te zborşeşti ? întrebă umil din ochi cîinele. Eu hoţ ?! Oare nu vezi zgarda ? spuse el împingînd uşa cu botul.

Şarik poseda un anume secret de a cîştiga inimile oamenilor. Peste numai două zile, stătea culcat lîngă coşul cu cărbuni şi privea cum trebăluieşte Daria Petrovna. Cu un cuţit îngust şi ascuţit, tăia capetele şi picioarele ieruncilor neputincioase, apoi, ca un călău nemilos, le trăgea afară mărunţaiele, scotea carnea de pe oase şi apoi dădea ceva prin maşina de tocat. În timpul ăsta, Şarik îşi făcea de lucru cu capetele ieruncilor. Dintr-un castron cu lapte, Daria Petrovna scotea bucăţi înmuiate de franzelă, le amesteca pe un fund de lemn cu carnea tocată, adăuga puţină smîntînă şi puţină sare, şi făcea chiftele. Plita duduia precum un incendiu, iar tigaia mîrîia, sfîrîia şi bulbucea. Uşiţa plitei se deschidea din cînd în cînd cu zgomot, descoperind un iad îngrozitor de foc huruind şi dogorînd.

Spre seară, focul se potolea, iar în geamul de la bucătărie, acoperit doar pe jumătate cu o perdeluţă albă, se lăsa o noapte densă şi gravă, doar cu o stea singuratecă. Duşumeaua din bucătărie era umedă, oalele aveau o lucire palidă, tainică, pe masă zăcea o şapcă de pompier. Şarik stătea întins pe plita caldă ca un leu în poartă. Îşi ciuli urechea de curiozitate, zgîindu-se la omul cu mustăţi negre, strîns cu o curea lată de piele, ce o îmbrăţişa înfrigurat pe Daria PePtrovna dincolo de uşa întredeschisă a camerei ei şi a Zinei. Faţa-i toată, în afară de nasul pudrat precum al unui cadavru, ardea de suferinţă şi pasiune. O dîră de lumină cădea pe portretul mustăciosului, împodobit cu flori de Paşti.

— Te-ai legat de mine ca un diavol, spuse şoptit în semiîntuneric Daria Petrovna. Lasă-mă ! Acuşi vine Zina. Ce dracu ai, nu cumva te-or fi întinerit şi pe tine ?!

— Nu e cazul la noi, zise mustăciosul cu glas răguşit, abia stăpînindu-se. Doamne, cît poţi fi de focoasă !!

Seara, steaua de pe Precistenka se ascundea după draperii grele şi, dacă la Teatrul Mare nu se juca „Aida" şi nu era vreo şedinţă a Societăţii de chirurgie pe întreaga Rusie, zeitatea se retrăgea în cabinet, cufundîndu-se adînc într-un fotoliu. Din tavan nu venea nici o lumină. Ardea numai o lampă verde pe masă. Întins pe covor, în semîntuneric, Şarik privea, fără să-şi ia ochii, tot felul de lucruri îngrozitoare. În nişte borcane de sticlă, într-un lichid cleios, scîrbos şi tulbure, cu miros înţepător, erau creiere de oameni. Mîinile zeităţii, suflecate pînă la cot, purtînd mănuşi de cauciuc roşcat, îşi făceau de lucru cu degetele lor boante, prin circumvoluţiunile creierului. Din cînd în cînd, zeitatea se înarma cu un cuţitaş mic şi lucios pentru a tăia uşurel din creierul gălbui şi elastic.

— „Spre malurile sfinte ale Nilului...", fredona încetişor zeitatea, muşcîndu-şi buzele şi gîndindu-se la interiorul aurit al Teatrului Mare. La ora aceasta, caloriferele erau încinse la maximum. Căldura se ridica pînă-n tavan şi de acolo se împrăştia apoi prin toată camera, iar în blana cîinelui reînvia ultimul purice, condamnat deja la moarte, scăpat deocamdată pieptenelui lui Filip Filipovici. Covoarele înăbuşeau sunetele din apartament. Apoi, de undeva de departe, s-a auzit uşa de la intrare.

„Zinca s-a dus la cinematograf, gîndi cîinele. Cum vine, va să zică, vom cina. Astăzi, vreau să cred, vom avea cotlet de viţel !"

●

În această zi groaznică, Şarik avusese o presimţire încă de dimineaţă. Devenise din cauza asta posac şi gustarea de dimineaţă — o jumătate de ceaşcă de păsat de ovăz şi un os de berbec rămas de ieri — a înghiţit-o fără poftă. S-a dus trist în sala de aşteptare şi a lătrat puţin la propria-i imagine. Apoi, însă, după ce Zina l-a scos la plimbare pe bulevard, ziua a trecut ca de obicei. Consultaţii n-au fost, căci, după cum bine se ştie, marţea nu e zi de primire, iar zeitatea stătea în cabinetul său răsfoind nişte tomuri grele cu poze multicolore. Se aştepta masa. La gîndul că la felul doi — după cum aflase singur la bucătărie — va fi curcan, cîinele se înveseli puţin. Mişcîndu-se pe coridor, auzi soneria neplăcută şi neaşteptată a telefonului din cabinetul profesorului. Filip Filipovici ridică receptorul, ascultă un timp, şi, deodată, se emoţionă :

— Excelent, se auzi vocea lui. Aduceţi-l imediat ! Imediat !

Începu să se agite, sună şi ordonă Zinei să servească de îndată masa.

— Masa ! Masa ! Masa !

În sufragerie răsună numaidecît zgomotul farfuriilor. Zina era într-un du-te-vino, din bucătărie se auzea bombănitul Dariei Petrovna : curcanul nu era încă gata. Cîinele fu cuprins din nou de nelinişte.

„Nu-mi place balamucul în apartament", se gîndea el... Abia-i trecu acest lucru prin cap şi balamucul deveni şi mai neplăcut, înainte de toate datorită apariţiei cîndva muşcatului Bormental. Acesta venise cu un geamantan urît mirositor şi, fără măcar să-şi scoată paltonul, se repezi cu el prin coridor în sala de consultaţii. Filip Filipovici lăsă ceaşca de cafea neterminată, ceea ce nu i se întîmplase niciodată, şi se repezi în întîmpinarea lui Bormental, ceea ce, de asemenea, nu i se întîmplase niciodată.

— Cînd a murit ? strigă el.

— Acum trei ore, răspunse Bormetnal, fără să-şi scoată căciula înzăpezită şi desfăcînd geamantanul.

„Ce-o fi murit ? gîndi posomorît şi nemulţumit cîinele, băgîndu-se sub picioarele lor. Nu pot să sufăr agitaţia"●

— Ieşi de sub picioare ! Haida, repede, mai repede, mai repede! striga Filip Filipovici jurîmprejur, apăsînd, după cum i se păru cîinelui, pe toate soneriile. Zina veni în fugă. Zina ! Daria Petrovna să nu se mişte de lîngă telefon, să noteze, să nu primească pe nimeni ! De tine avem nevoie aici, Doctore Bormental, vă implor, mai repede, mai repede, mai repede !

„Nu-mi place, nu-mi place", se încruntă supărat cîinele, foindu-se fără rost prin apartament. Toată agitaţia s-a localizat în sala de consultaţii. Zina îşi făcu imediat apariţia într-un halat ce semăna cu un giulgiu, alergînd din sala de consultaţii la bucătărie şi înapoi.

„Să mă duc să halesc eu ? Dă-l încolo", îşi zise cîinele, şi, dintr-odată, surpriza !

— Să nu-i daţi nimic lui Şarik, căzu ca un tunet ordinul din sala de consultaţii.

— Parcă poţi să-l păzeşti ?!

— Închideţi-l !

Şarik fu ademenit şi închis în baie.

„Ce porcărie, se gîndi Şarik stînd în semîntunericul băii. E o timpenie, pur şi simplu...".

A rămas în baie cam un sfert de oră, într-o stare de spirit ciudată — ba înrăit, ba foarte abătut. Totul era plictisitor, neclar...

„Bine, stimabile Filip Filipovici, se gîndi el. O să vedeţi dumneavoastră, mîine, galoşi ! Aţi fost nevoit să cumpăraţi deja două perechi, nu-i nimic, o s-o cumpăraţi şi pe-a treia. Să mai închideţi cîinii...".

Gîndul său furios se potoli. Îi veni, deodată, în minte, foarte clar, o parte din frageda lui tinereţe : o curte imensă, însorită, lîngă bariera Preobrajenskaia, razele de soare scăldîndu-se în sticle, cărămidă spartă, clini vagabonzi, liberi.

„O, nu, nu plec de aici pentru nici o libertate, de ce să mint, tînjea cîinele, smiorcăind. M-am obişnuit. Sînt cîine boieresc, fiinţă inteligentă, am gustat viaţa mai bună. La urma urmei, ce înseamnă libertate ? Aşa, fum, miraj, ficţiune..."●O aiureală a acestor democraţi nenorociţi...".

Semiîntunericul din baie devenise înfricoşător ; începu să lătre, se aruncă spre uşă şi se apucă s-o zgîrîie.

— U-u-u-u ! răsună prin tot apartamentul ca într-un butoi.

„Am să fac din nou praf bufniţa", gîndi el cu furie, dar neputincios. Se înmuie, stătu cîtva timp culcat, iar cînd se ridică în picioare, părul i se făcu măciucă, căci i se păru că vede în baie dezgustători ochi de lup.

În culmea calvarului, se deschise uşa. Cîinele ieşi scuturîndu-se şi se îndreptă ursuz spre bucătărie. Zina îl trase însă insistent de zgardă spre sala de consultaţii. Un fior de ghiaţă îi trecu prin inimă.

„De ce-or fi având nevoie de mine ? gîndi el suspicios. Doar coasta mi s-a vindecat, nu mai înţeleg nimic".

Cu labele-i alunecînd pe parchetul bine lustruit, fu tîrît pînă la sala de consultaţii. Acolo l-a uimit lumina extraordinară. Globul alb din tavan strălucea atît de tare, încît te orbea pur şi simplu. În aura strălucitoare stătea însăşi zeitatea, fredonînd încetişor melodia cu malurile sfinte ale Nilului. Numai după mirosul vag ce venea dinspre el se putea deduce că este Filip Filipovici. Părul său cărunt, tuns scurt, se ascundea sub o bonetă albă, amintînd de tiara unui patriarh. Zeitatea era toată în alb, cu un şort îngust de cauciuc, asemenea unui patrafir, mîinile îi erau în mănuşi negre.

Muşcatul avea şi el bonetă. Masa lungă era desfăcută, iar de ea era lipită o măsuţă mică, dreptunghiulară, pe un picior lucios.

De astă dată, cîinele îl uri cel mai mult pe muşcat, mai ales pentru ochii săi. De obicei, privirea-i era curajoasă şi deschisă ; acum, ochii îi fugeau în toate părţile, evitînd privirea cîinelui. Erau atenţi, falşi, iar adîncul lor ascundea o treabă urîtă, păcătoasă, dacă nu chiar o crimă. Cîinele îl privi grav şi se îndreptă supărat spre colţ.

În româneşte de Paraschiva Bădescu şi George G. Potra

OVIDIU

Tristele

IV

ÎN ROMÂNEŞTE DE AL. ANDRIŢOIU

Armoniosul Horaţiu îmi farmecă încă urechea
Cu al poemului său dulce şi ausonian.
Dar pe Virgiliu l-ascult mai adesea cum şi pe Tibullus
Care ţi-e, Gallus, urmaş cum ţi-e Properţiu făgaş.
Eu sînt al patrulea bard din această pleiadă ilustră
Dintru străbuni hărăzit, Thaliei însăşi supus.

Cînd mi-am citit prima oară poemele prime-n mulţime
Barba puţoasă de-abia că mi-am tăiat-o cu brici.

Însă aceea ce-a-mpins genialul meu cîntec prin urbe
Este Corinna, un lin pseudonim feminin.

Da. Pentru dînsa am scris. Dar apoi, hărţuit de primejdii,
Datu-mi-am operei foc să mi-o salvez de duşmani.

Ce să faci ? Inima mea ce se-nmoaie la orice văpaie
Nu a putut îndura, Cupidon, flacăra ta.

Dar chiar aşa cum eram la-ndemîna încingerii tale
N-am meritat nicidecum niciun afront ruşinos.
Adolescent, mi s-a dat o femeie nedemnă de mine,
Şi care foarte puţin mi-a fost consoartă, de fapt.
Alta, apoi, i-a urmat şi deşi nu-i găsesc vreo pricină
Nu i-a fost scrisă nici ei să îmi întîrzie-n pat.
Ultima doar mi-a rămas credincioasă deplin şi de-a pururi
Chiar de ştia că e, vai : soaţă de am exilat
Ci, tot aşa şi fiica-mi ce este de două ori mamă
De la doi soţi diferiţi, mă ferici ca bunic.

★

Bunul meu tată s-a stins la o vîrstă de nouă decenii
Şi mi l-am plîns precum el, dacă muream, m-ar fi plîns.
Nu peste mult mi-a fost dat să-mi îngrop cu evlavie mama.
Dar ei s-au stins fericiţi fără să mă ştie-n exil, —
Cum sînt şi eu fericit de-a-le nu fi umbrit senectutea
Cu amăritu-mi destin. Nu i-am mîhnit cu nimic.
Iar dacă nu voi lăsa decît doar un renume în urmă,
Dacă din rug va scăpa numai o umbră de fum,
Dacă renumele meu va atinge părinţilor umbra
Şi dacă vina-mi va fi grav judecată în Styx, —
Vreau, dragi părinţi să cunoaşteţi (o, cum v-aş mînţi !) că pricina

★

Pentru amarul surghiun, nu e a crimă, ci-un greş.
Vouă, aşişderea mani, am să vin să vă spun adevărul
Cînd, curioşi scarmoniţi bietu-mi destin muritor :
Iată, trecură ani mulţi şi deja începea bătrîneţea
Să îmi pudreze cu alb pletele rare şi vechi,
Iar de la naşterea mea de vreo zece ori fu cavalerul
Învingător, preamărit la naltul Pisei concurs, —
Cînd hotărî împăratul jignit să mă-alunge la Tomis
Tocmai la ţărmurii stîngi ai Euxinului crunt.
Cauza care m-a-mpins la această totală ruină-i
Prea cunoscută de toţi să o mai pot spovedi.
Ce să vă spun ? Mă trădară destui servitori şi prieteni
Cu lovituri mai de chin decît exilul hain —
Sufletul meu se-ncingea însă nu se curba sub durere
Ci, triumfînd, şi-aduna restul puterilor lui.
Toga, deci, mi-am lepădat-o şi m-am lepădat de delicii, —
Alte prilejuri mi-au pus altfel de arme în mîini.
Căci între cer şi pămînt înduram cam atîtea blesteme
Cîte sînt stelele-n cer, sus, de la pol, pînă-aici.
Şi rătăcind, în sfîrşit, pe zbătutele mări, atinsesem
Ţărmul cu Geţi şi Sarmaţi cruzi, cu săgeţi înarmaţi.
Şi ascultînd cum răsună munţii în ţara vecină
Îmi mai găseam un răgaz de-a mai aşterne un vers.
Chiar dacă niciun amic nu-şi apleacă urechea să-asculte,
Versul mi-e unicul fel de-a umple timpul cu el.
Iar dacă încă sînt viu şi îndur pedepsirile grele,
Dacă desgustul nu-mi dă iama în traiul posac,
Muzo, e graţia ta că doar tu îmi aduci mîngîierea,
Tu îmi alinţi şi îmi dai leacul la boala ce-a port.
Mi-eşti călăuză şi-mi eşti o tovarăşă bună ce-mi mută
Visul, din Istru, la sin de Helican aurit.
Tu ai făcut să ajung renumit încă-n anii de viaţă
Cînd ceilalţi au ajuns doar după ce-au răposat.
Însă invidia care încaieră astăzi poeţii
Nu va-ncalţi nicidecum opera mea de poet.
Chiar dacă secolul nostru prenumeră barzi de renume
Opera mea nu se vrea umbră pe gloria lor.
Iar dacă-i pun mai presus decît gloria care mi-a merit,
Nu e că sînt mai prejos. Prin univers voi pluti.
Şi, în sfîrşit, dacă spun adevărul poeţii, răzleţii,
Cînd voi muri, tu să ştii, lutule : nu-ţi aparţin.
Numai poemelor mele-i datornic preafalnicu-mi nume
Cum, şi, stimat cititor, ţie ! Şi-ţi spun : mulţumesc !

Poemul autobiografic

Eu care-am fost cîntăreţul plăcut al iubirilor tandre,
Am să-i ajut pe urmaşi să mă cunoască deplin.
Sulmo e patria mea, fecundată de ape curate,
Cam la a şuta de mii de paşi de la Roma în jos.
Tocmai acolo-s născut. Dacă vreţi să mai ştiţi, în răstimpul
Cînd au murit amîndoi consulii-n tragic destin.
Iar dacă vi-e cu folos : sînt urmaş cavalerilor falnici,
Deci n-am ajuns cavaler dintr-un capriciu răzleţ.
N-am fost întîiul născut : am venit după fratele care
S-a fost născut cu un an şi două luni mai curînd.
Însă acelaşi Luceafăr ne-a pus, peste zodii, însemnul, —
Sărbătorim amîndoi aniversarea-n sorac
Tocmai la hramul Minervei războinice, aspră zeiţă
Care a fost cea dintîi fiinţă rănită-n război.

★

Încă-n pruncie am fost cultivaţi căci părinţii ne dară-n
Roma la vechile şcoli cu profesori străluciţi :
Fratele meu a-ndrăgit de pe-atunci încă oratoria
Nu arta armelor nici verbul politic din for.
Eu, tot aşa, de pe-atunci năluceam nelumeştile taine,
Muzele-au pus de pe-atunci ochii pe opera mea.
Tata adesa mă mustra : „pentru ce aplecarea spre artă
Cînd nici Homer n-a lăsat, bietul, în urmă, averi ?"
Vorbele lui mă-nmuiau şi, stingher, păraseam Helicanul
Şi mă căzneam să înşir vorba de rînd, fără ritm,
Dar de la sine poemul frumos se-aşternea în tipare
Şi arişice îndrăzneam să glăsuiesc era vers.
Iată aşa lunecînd cu purcedere paşnică anii,
Toga virilă ne-am pus, eu şi frăţinele meu.
Purpura-n latul chenar amîndoi am simţit-o pe umeri
Dar am rămas amîndoi robi pasiunii de ieri.
Fratele meu de abia şi-a dublat zece ani de viaţă
Şi-a şi murit. De atunci sînt jumătate de om.
Indeplinii, aşadar, tinereţii dintîile sarcini
Şi fuse dat chiar să fac parte din triumvirat.
Nu m-am re-ntors la ecurii. Purtînd modestia pe togă,
Umerii-mi nu suportau marile titluri nicicum !
Nu aveam trup nimerit pentru-asemenea pompe nici spirit
Să se-mlădie docil la un asemenea trai.
Muzele, bune surori, mă-mbiau ne-ncetat către ele
Cu dănţuirile lor. Şi le-am iubit de nespus.

★

O, şi era într-un timp cînd erau onoraţi toţi poeţii
Şi toţi poeţii credeau că-s investiţi de la zei. —
Macer, poetul mai virstnic, venea de-mi citea despre păsări
Şi despre şerpi şi de flori care sînt bune de leac.
Ba chiar Properţiu avea, pe atunci, obicei să-mi citească
Ca un prieten deplin şi săritor, ce mi-a fost.
Ponticus — cuib de eroi — cum şi Bassus rapsod al livezii
Fostu-mi-au sinceri confraţi şi confidenţi, amîndoi.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

EMINESCIANA

În nr. 1 (2 265) al revistei **Literatura şi arta**, care apare la Chişinău (1 ianuarie 1989), poetul Ioan Alexandru semnează un profil intitulat **Grigore Vieru**, unde face o colegială caracterizare cunoscutului poet din R.S.S. Moldovenească, a cărei recentă culegere de versuri **Rădăcina de foc** a apărut la Editura Univers din Bucureşti în 1988. Medalionul semnat de Ioan Alexandru este dublat de o prezentare a celor trei cărţi ale lui Grigore Vieru : **Rădăcina de foc, Mama şi Piektdienas zvaigzne** apărute simultan la Bucureşti, Chişinău şi Riga.

„Eminescu este o personalitate fascinantă" sună titlul dialogului dintre Mihai Cimpoi şi Edgar Papu, dialog dintre doi eminescologi de generaţii şi formaţii diferite, plin de generoase sugestii asupra operei şi personalităţii eminesciene şi urmaşilor săi literari. Acest dialog ocupă majoritar pagina 6 a revistei.

În aceeaşi pagină sînt reproduse fragmente din părerile despre limbă ale lui Mihai Eminescu, după cum şi imagini ale unor medalii şi insigne cu chipul poetului apărute în acest an aniversar în R.S.S. Moldovenească. O fotografie mare, din pagina 7, reproduce coperta culegerii de articole politice ale lui M. Eminescu scoasă la 1891 de Cr. S. Păucescu, articole din 1880 şi 1881, însoţită în stînga de o reproducere în extenso a articolului **Patologia societăţii noastre** (din 1 ianuarie 1881) în copie fotografică citeată după originalul românesc.

Tot aici, în aceeaşi pagină, se tipăreşte articolul publicistului român Ilie Bădicuţ : **Un paralelism literar posibil : „Strigoii" de M. Eminescu şi „Cîntare despre Harald şi Iaroslavna" de A. K. Tolstoi.** Paralela lui Ilie Bădicuţ pleacă de la identitatea numelui masculin, Harald-Arald, şi de la prototipul comun, regele norvegian Harald. Alte elemente comune par a nu exista, dezvoltarea epică nefiind prezentată în paralel. Semnalarea şi glosele prezentate de autor vor îmbogăţi desigur, rubrica de note editoriale eminesciene. În afara coincidenţei onomastice, şi relativ geografice, poemele, o recunoaşte chiar autorul, n-au afinităţi.

Lui Eminescu, spiritului poeziei sale îi mai închină articole, în acelaşi număr, scriitorii Vlad Zbîrciog şi Vasile Galaicu.

REVISTA STRĂINĂ

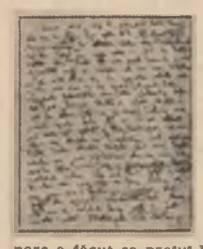

● **LA SFÎRŞITUL ANULUI TRECUT, A AVUT LOC LA CASA „SOTHEBY'S" DIN LONDRA** licitaţia manuscrisului romanului „Procesul" de Kafka. Presa internaţională — care continuă să se refere şi acum la această vînzare — este de părere că acesta este manuscrisul cel mai important pe care celebra casă Sotheby's l-a oferit în întreaga ei istorie. Faptul că manuscrisul a fost expus mai întîi la Tokio, New York şi Singapore a făcut ca preţul lui să ajungă la o sumă fantastică pentru acest gen de lucrări : un milion de lire sterline (circa 2 milioane dolari) !

Manuscrisul „Procesului", roman pe care Kafka l-a scris pe parcursul ultimelor cinci luni ale anului 1914, a ajuns în posesia lui Max Brod. Kafka a scris întregul roman pe un bloc de format A 4 cu 316 file. Textul este scris cu cerneală şi conţine multe corecturi şi ştersături. Autorul nu a avut de gînd să publice lucrarea, în pofida aprecierilor deosebite ale lui Max Brod, care îi citise cu multă atenţie. În vara anului 1924, Kafka a murit în vîrstă de numai 41 de ani, lăsînd indicaţii exprese ca manuscrisul să fie ars. Ceea ce Max Brod nu a făcut. În schimb, l-a tipărit în anul 1925, în Germania. De atunci, a fost tradus în aproape toate limbile pămîntului, iar în anul 1952 a fost transpus şi pentru marele ecran de către regizorul Orson Welles.

Manuscrisul a străbătut întreaga lume împreună cu Max Brod. Cu o noapte înaintea ocupării Pragăi de către armata nazistă, Max Brod a reuşit să fugă, luînd şi manuscrisul, şi trecînd prin România, a ajuns în Palestina. În anul 1956 el a dus manuscrisul în Elveţia, unde a rămas pînă la sfîrşitul vieţii sale. Celelalte manuscrise ale lui Kafka se află la Biblioteca Bodleian din Oxford, conform dorinţei moştenitorilor, fiii celor trei surori ale lui Kafka, dispărute în lagărele de concentrare naziste. Potrivit datelor din presă, manuscrisul romanului „Procesul" de Kafka a fost achiziţionat de guvernul R.F. Germania. ●

● **REEDITAREA ROMANULUI „LA MORT D'UN CADRE", DE GABRIELLE MARQUET**, apărut la editura Flammarion, readuce în prim planul actualităţii literare franceze una dintre problemele cele mai grave ale societăţii occidentale contemporane — şomajul. Romanul acesta reprezintă o radiografie a vieţii lui Phillipe Langois, fost director comercial la o importantă întreprindere. Procesul de reorganizare a întreprinderii l-a aruncat în stradă, ca pe mulţi alţii, el fiind obligat să trăiască din ajutorul de şomaj. Această nouă realitate îi va face însă să fie dominat de sentimentul inutilităţii şi inferiorităţii faţă de ceilalţi, dar în primul rînd faţă de soţia sa, directoare a unei întreprinderi pentru produse cosmice.

Negăsind de lucru timp îndelungat, se simte inutil. Problema paradoxală a şomajului este aceea că cei care au (încă) de lucru îi privesc pe cei aruncaţi deja în stradă ca pe o boală, ca pe o ciumă, gata oricînd să le ia locul de muncă, eventual pentru o retribuţie inferioară. Îi privesc cu ură şi pentru că ajutorul de şomaj este suportat de ei, nicidecum din buzunarul patronului.

Dramei acesteia i se adaugă şi una de familie. Soţia lui, femeie de succes profesional, se preface a nu vedea situaţia, lăsîndu-l să creadă că lasă ea şi ajutorul lui de şomaj le sînt suficiente pentru a duce un trai onorabil. De aici îzbucneşte neînţelegeri. Despărţirea temporară, izolarea, singurătatea îl aruncă pe Phillipe în patima alcoolului. Din întîmplare sau nu, el se va prăbuşi de la fereastra apartamentului în timp ce încerca să spele geamurile pentru a-şi întîmpina soţia cum se cuvine.

Gabrielle Marquet ne înfăţişează o realitate tristă a societăţii capitaliste contemporane, incapabilă să asigure membrilor săi sentimentul de siguranţă şi securitate socială. „Moartea unui cadru" este un roman şocant, scris modern şi original, cu profunzime şi cu o profundă cunoaştere a problematicii abordate.

● **DINTRE TOATE PORTURILE LUMII, COPILĂRIA ESTE LOCUL ÎN CARE ANCORĂM CEL MAI DES.** O dovadă elocventă, de dată foarte recentă, a acestui mare adevăr, o constituie volumul „Mai de preţ decît aurul", cartea de amintiri a marei scriitoare slovace Maşa Haľamová, apărută la editura „Osveta". Este o carte admirabilă, scrisă cu o sinceritate dezarmantă şi cuceritoare, cu simplitate şi cu o extraordinară forţă interioară.

Maşa Haľamová se întoarce în împărăţia copilăriei petrecute în satul natal Blatnica de lîngă Turčany, în Slovacia. Scriitoarea ne aduce în faţa privirii, a inimii, tabloul regiunii în care a văzut lumina zilei, timpurile demult apuse, creionează cu măiestrie chipul părinţilor şi al oamenilor care au format-o ca om şi ca scriitor. Fiecare capitol al cărţii acesteia de un farmec aparte reprezintă o filă din lumea de acească — cartea Ariannei Stassilopoulos-Huffington a devenit una dintre cele mai căutate şi citite în Statele Unite. Hollywoodul a cumpărat imediat dreptul de folosinţă pentru a o transpune pe ecran, iar una din societăţile mari ale televiziunii americane pregăteşte un serial de cîteva episoade pe baza acestei cărţi...

● **„OAMENI DE PIATRĂ", RECENTUL ROMAN DE PESTE 600 DE PAGINI AL SCRIITOAREI KERI HULME, DIN NOUA ZEELANDĂ**, este o carte cu aroma depărtărilor. Este povestea — remarcabil scrisă — a unei femei pictor, a soţului ei şi copilului lor, mut. Dar, mai presus de toate, este romanul care simbolizează întîlnirea a două culturi — polineziană şi europeană. În acelaşi timp, este o carte închinată locuitorilor insulelor polineziene, care încearcă să reziste încercărilor de a li se adapta miturile şi legendele la barometrul culturii europene.

UN POET — O LUME

Taras Şevcenko

● Marele bard al ucrainienilor, Taras Sevcenko (1814—1861), împlineşte 175 de ani. De peste un secol vecinii de peste Nistru şi-au făcut din numele marelui poet pavăză naţională şi sinonim al libertăţii. În plan universal, Taras Sevcenko s-a impus ca simbol al dîrzeniei umane. Cumpărat de cîţiva intelectuali din robie de la un mojer venetic, poetul şi pictorul ucrainean devine cel mai înverşunat apărător al naţiunii sale oprimate de către ţari. După moarte, o ţară întreagă, pe parcursul a mii de verste l-a plîns şi l-a petrecut pînă la lăcaşul său de veci de pe malul Niprului.

* * *

De-oi muri, mormînt să-mi faceţi,
În străvechi gorgan,
Din Ucraina mea dragă,
La hotar de lan.

Ca să văd eterna stepă,
Niprul nostru sfînt,
Să-i aud suspinul aspru,
Înteţit de vînt.

Cînd va duce din Ucraina,
Niprul către mare,
Sînge de duşman cumplit,
Eu voi fi chemare.

M-oi urca la cer să dau
Domnului de veste,
M-oi ruga... dar pîn-atuncea
Dumnezeu nu este.

Îngropaţi-mă şi rupeţi
Lanţurile grele
Şi stropiţi cu sînge vrerea
Ucrainei mele.

Şi-n familia măreaţă,
Nouă şi străbună,
Pomeniţi-mă cu vorbă,
Liniştită, bună.

* * *

În pîlcuri vişini lîngă case
Şi cărăbuşii zumzăie uşor,
Se-ntorc plugari cu plugurile lor,
Trec grupuri fetele voinase,
La cină mamele le vor.

E neamul tot pe lîngă casă,
Pe cer — luceafărul de seară,
Dă cina fata cea sprinţară,
De sfatul mamei nici că-i pasă,
Privighetoarea cîntă iară.

Îşi culcă pruncii lîngă case,
Măicuţele cînd bate hoarea,
Adorm şi ele cu răcoarea
Şi numai fetele frumoase
Nu dorm şi cu privighetoarea.

* * *

Ginduri, ginduri, triste ginduri,
Jale şi povară
De ce sînteţi pe hîrtie,
Triste rînduri iară ?
De ce vîntul nu vă poartă,
Colburi prin cîmpie ?

De ce nu vă la blestemul,
Călăuză vie ?
Ginduri, ginduri, triste ginduri,
Voi copii şi floare,
V-am crescut dar nu v-am dat
Casă bună, mare.

Mergeţi toţi în Ucraina,
Ucraina noastră,
Voi orfani, iar eu pieri-voi
Stînd lîngă fereastră.

Veţi găsi acolo suflet,
Slovă de iubire.
Veţi găsi dreptatea sfîntă,
Poate şi mărire.

Ia în braţe maica noastră,
Sfîntă Ucraina,
Copilaşii mei de suflet
Şi fără de vină.

* * *

Iar plînge Niprul şi suspină,
Iar bate vîntul furios.
Bătrîna salcie se-nclină,
La vad înalt, vijelios.

Iar luna palidă şi clară,
Toţi se ascunde după nori
Şi ca o barcă se streconară
Prin luminişuri şi viitori.

Cocoşii n-au trimis chemare,
Tăceri apasă de mormînt,
Ne strigă huhele din zare,
Grăieşte frasinul cel sfînt.

Prezentare şi traducere
de Stelian Gruia

● **CEA MAI VASTĂ OPERĂ A LUI MAXIM GURKI, „VIAŢA LUI KLIM SAMGHIN"**, cuprinzînd patruzeci de ani din viaţa societăţii ruse de la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru, a devenit punctul de plecare al unui film în paisprezece serii, intitulat „Klim Samghin". Critica de specialitate consideră acest film drept un eveniment artistic de cel mai larg interes, de o importanţă deosebită. Valoarea romanului lui Gorki a fost remarcată încă de Anatolii Lunacearski, care îl caracteriza ca pe „o panoramă dinamică a epocii", „o admirabilă retrospectivă contemporană".

Sarcina transpunerii pe ecran a acestei lucrări cu foarte multe personaje, bogată în evenimente dramatice, care cuprinde două revoluţii (cea din 1905 şi cea din 1917) şi-a asumat-o regizorul Viktor Titov, autorul şi al altor filme seriale pentru marele şi micul ecran. Ecranizarea romanului fluviu al lui Maxim Gorki a cerut o muncă uriaşă, desfăşurată pe parcursul a peste cinci ani, din partea unui foarte numeros colectiv de creatori.

Rolul titular l-a fost încredinţat tînărului actor Andrei Rudenski, care s-a achitat magistral — susţine critica — de o partitură densă şi complexă, aducînd în faţa spectatorilor o personalitate contradictorie, care poartă în spatele ei societatea rusă într-una din epocile ei cuprinsă de transformări cruciale.

● **DE MARE INTERES SE BUCURĂ ÎN JAPONIA** noul roman în trei părţi, „Oamenii din Nire", al scriitorului Morio Kita. Autorul îşi plasează acţiunea în mediul unei familii în care meseria de medic se practică din tată în fiu. Totul se petrece în spaţiul unui mare spital din Tokio, mediu în care se perindă un furnicar de lume, autorul avînd astfel posibilitatea de a le împleti destinele cu evenimentele importante din viaţa Japoniei de la începutul secolului pînă la terminarea celui de-al doilea război mondial.

Succesul de care se bucură romanul lui Morio Kita nu este întîmplător. Pe plan internaţional se constată o creştere considerabilă a interesului celor mai diferite categorii de cititori şi spectatori faţă de lucrările care abordează tematica legată de lumea spitalelor, a luptei oamenilor în alb pentru salvarea vieţilor semenilor lor aflaţi în suferinţă, dar şi de concurenţa acerbă pentru atragerea clienţilor celor mai înstăriţi, pentru eliminarea concurenţilor în industria medicamentelor etc.

● **LUCRĂRILE PUBLICATE ÎN COMUN PÎNĂ ÎN PREZENT DE FRAŢII ARKADII ŞI BORIS STRUGAŢKI** îi situează în rîndul celor mai reprezentativi scriitori sovietici de literatură s.f. O dovadă în plus o constituie şi ultimul lor volum destinat copiilor şi tinerilor, şi intitulat „Lunea începe de simbătă".

Arkadii Strugaţki s-a născut în anul 1923 şi a studiat japoneza şi engleza, în timp ce fratele său mai mic, Boris, a văzut lumina zilei în anul 1933, urmînd cursurile facultăţii de matematică.

Fraţii Strugaţki nu fac parte din rîndul celor care scriu literatură ştiinţifico-fantastică pentru că aceasta este la modă. Ei nu urmăresc prin scrierile lor obţinerea unor efecte ieftine prin întîţişarea unor scene de groază privitoare la viitorul apropiat sau mai puţin apropiat. Pentru ei, literatura s.f. este un mijloc prin care încearcă să-l determine pe cititori să gîndească serios la problemele arzătoare ale vremii noastre. În noul lor volum o fac cu multă dezinvoltură, cu o mare risipă de ironie şi umor, elemente aproape rarissime în literatura ştiinţifico-fantastică mondială.

SPORT

Amestecate

● **Începutul l-a petrecut cu goluri multe — semne bune anul are — cinci semnate de Victoria şi două de A.S.A. Explorări Cimpulung-Moldovenesc. În orgile mestecenilor din Bucovina sevele s-au redeşteptat, cuprinse, ca şi noi, de un idealism tumultuos. Sătul pînă peste cap de fotbalul jucat în dorul de pagubă albastră, sperăm, cît încă mai tremură, seducător, genţiana de zăpadă, că Victoria va dărîma de pe policioară şi idolii publicului din Dresda. Iedera albă pe care n-a izbutit să le-o smulgă Ronea est-germanilor s-ar potrivi de minune pe un ulm de lîngă Lacul Tei. Apoi...**

● **Muntenii sînt un neam de oameni cu hazul în suflet şi surîsul pe buze. Dar cînd mă gîndesc că Argeşul nu s-a hotărît nici pînă azi cînd să organizeze meciul retragerii lui Dobrin — cel mai mare fotbalist român al ultimelor decenii — simt, ca muntean, cum surîsul îmi alunecă de pe buze la ceafă.**

● **Un ghiocel, bob de aur alb într-un bob de îndrăzneală ingerească, mă întreabă de ce ziarul de specialitate trece sub tăcere rezultatele înregistrate de echipele noastre de fotbal aflate în turnee de pregătire peste hotare — şi pe cele bune şi pe cele rele. Ca să nu supere nici capra, nici varza şi viaţa să curgă fără cusur.**

● **În seria întîi a diviziei B, dominată cu autoritate de Petrolul Ploieşti, singura echipă care se mai bate să le dea cep la buturi găzarilor, se numeşte Politehnica Iaşi. Mă bucur din toată inima cînd o văd cîştigînd şi-i doresc noroc. Acolo, sub clopotele Moldovei, sub arcale de bronz cîntînd, pe cînd urmam liceul militar, mi-am ciopîrţit primii idoli, ca suporter încartiruit în suferinţe, şi i-am înşirat pe o policioară, astăzi stînd să se prăvale. În aceeaşi serie, F.C. Progresul Brăila nu mai înjeţeşte, mărturisit, decît la locul al treilea. Antrenorul Sdrobiş (nume lîngă care automat asociez imaginea unui flăcău călcînd struguri în jgheab şi niciodecum aruncînd mingea leilor din fieren) n-are nici sare, nici chemare, trage unde-i streaşina mai largă, unde nu te plouă, nu te bate zloata şi toţi se grăbesc să facă nuntă cu sarmalele rămase de la ultima pomană. Păi asta ne trebuia nouă, la Brăila, un gălăţean izgonit de-acasă ! Nea Diacomatule (preşedinte C.J.E.F.S.) eu ştiam că pe prispele Brăilei îşi tipăresc urmele paşilor (precum Cezarii şi vedetele Hollywood-ului) numai oameni roşii în obraz cu guşa măcăleandrului.**

● **Fiecare zi are cel puţin vreo sută de clipe rău famate, iar eu am darul de nepreţuit de-a nimeri exact în capcanele lor. Iaca, azi dimineaţă, se pornise să plouă şi privind pe geam cum legau ţăcle ploii nuielele de aur din grădină, m-am pomenit inginînd în cheie minoră. Rapiduleţ, ce eşti tu, fiica sau fiul ploii ?... Şi chiar vin să vă întreb : de ce gen e Rapidul ? feminin, nu face impresia, masculin, nici atît. Pînă vom limpezi cazul, îl anunţ pe Motroc că dacă, după ce-a luat bătaie de la toate divizionarele B, acum, în februarie, cînd se seamănă mazărea nu s-astimpră s-o tot facă pe profesorul, îl vom confisca şi tabla şi creta. Am spus eu de la început că cu Motroc ăsta o să ne înţelegem ca mutul şi surdul care-şi vorbesc prin uşă... am spus, dar am rămas cu spusul. M-apucă alta, tunetul şi furia cînd văd cît de vijelios se rostogoleşte marea iubire a Giuleştiului.**

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII